

Utbredelse og virkninger av IFRS i Norge

- *En empirisk studie om utbredelsen av IFRS i Norge, og konsekvensen standarden har på rapporterte nøkkeltall*

Endre Berner og Marius Olving

Veileder: Aksel Mjøs

Selvstendig arbeid innen masterstudiet i økonomi og administrasjon

Hovedprofil: Økonomisk styring

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer inntår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Med utgangspunkt i regnskaps- og foretaksinformasjon koblet med informasjon om bruk av regnskapsstandard, har vi utført en deskriptiv og empirisk analyse om bruk av internasjonale regnskapsregler (IFRS) i Norge. Vi identifiserer selskapene som benytter IFRS og karakteristika ved disse. Videre studerer vi forskjeller mellom IFRS og norske regnskapsregler ved å analysere endringer i nøkkeltall knyttet til marginer, finansiering og rentabiliteter. Vi studerer både direkte overgangseffekter og mer langsiktige virkninger. De kortsiktige virkningene er analysert ved å studere regnskapet ved førstegangsrapportering for et utvalg selskaper, mens de langsiktige virkningene er identifisert ved å sammenligne IFRS-selskaper med en kontrollgruppe som rapporterer etter norske regler over en femårsperiode (2006-2010). Kontrollgruppen er dannet ved hjelp av matching-metodikk. Avslutningsvis analyserer vi om det kan identifiseres tegn til opportunistisk bruk av IFRS.

Dersom det sees bort fra selskaper som er lovpålagt å rapportere etter IFRS, finner vi at nær halvparten av alle selskapene som benytter standarden i Norge er eid fra utlandet. Bruk av IFRS har videre sammenheng med bransjetilhørighet. Den direkte og langsiktige analysen gir til dels motstridende resultater når det gjelder effekten IFRS har på ulike nøkkeltall. På lang sikt blir nøkkeltall knyttet til marginer mer volatile, men utover dette kan vi ikke trekke noen entydige konklusjoner. Vi har ikke grunnlag for å påstå at noen aktører benytter IFRS opportunistisk.

Forord

Denne utredningen er et resultat av det selvstendige arbeidet som inngår som et avsluttende ledd i mastergraden i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole (NHH). Høsten 2012 søkte vi om veileder på bakgrunn av ulike ideer til empiriske regnskapsanalyser. Etter kort tid mottok vi en forespørsel fra førsteamanuensis Aksel Mjøs om å gjøre en prosjektjobb for Samfunns- og Næringslivsforskning AS (SNF) kombinert med masteroppgaven. Engasjementet bestod i å kvalitetssikre SNF og NHHs database med regnskaps- og foretaksinformasjon for norske selskaper.

Vi har gjennom en rekke kurs på NHH utviklet god kjennskap til IFRS. Kursene har i stor grad fokusert på teoretiske forskjeller og likheter mellom IFRS og norske regler. Vi har imidlertid alltid blitt sittende igjen med et spørsmål om hva disse forskjellene betyr i praksis. I hvor stor grad bør man ta høyde for ulike regnskapsstandarder i analyser? Denne nysgjerrigheten førte til at vi ønsket å gjøre en deskriptiv og empirisk analyse av IFRS i Norge.

Det har til tider vært et krevende arbeid med data og analyser. Prosessen har vært utfordrende og lærerik, og en fin avslutning på fem år ved NHH. Vi vil rette en stor takk til veileder og oppdragsgiver Aksel Mjøs for entusiastiske og konstruktive tilbakemeldinger og innspill. Vi ønsker også å takke hverandre for godt samarbeid og kameratskap.

Norges Handelshøyskole

Bergen, 14.juni, 2013

Endre Berner

Marius Olving

Innholdsfortegnelse

TABELLOVERSIKT	9
FIGUROVERSIKT	11
1. INNLEDNING	12
1.1 BAKGRUNN	12
1.2 PROBLEMSTILLING OG FORSKNINGSSPØRSMÅL	13
1.3 TIDLIGERE FORSKNING.....	13
1.3.1 Ernst & Youngs studie av implementeringseffekter	13
1.3.2 Andre empiriske studier	14
1.4 UTREDNINGENS VIDERE STRUKTUR.....	15
2. REGNSKAPSTEORI.....	16
2.1 NORSK GOD REGNSKAPSSKIKK.....	16
2.1.2 Prinsipper for transaksjoner og resultatføring	16
2.1.3 Øvrige regnskapsprinsipper.....	17
2.1.4 Viktige momenter i regnskapsloven	17
2.1.5 Norsk RegnskapsStiftelse	19
2.2 INTERNASJONALE REGNSKAPSREGLER I NORGE	19
2.2.1 Bakgrunn.....	19
2.2.2 Det konseptuelle rammeverket	20
2.2.3 Grunnleggende forskjeller mellom IFRS og norske regnskapsregler	21
2.2.4 Viktige praktiske forskjeller	23
2.2.5 Spesielle forhold ved førstegangsrapportering etter IFRS.....	25
2.2.6 Ulike versjoner av IFRS.....	26
2.3 GJELDENDE REGELVERK	27

3.	REGNSKAPSANALYSE OG NØKKELTALL	29
3.1	NØKKELTALL	29
3.1.1	<i>Marginer</i>	29
3.1.2	<i>Soliditet og finansiering</i>	30
3.1.3	<i>Rentabiliteter</i>	31
3.2	UTFORDRINGER MED BRUK AV NØKKELTALL	33
4.	METODE	35
4.1	FORSKNINGSMETODE	35
4.2	INNSAMLING AV DATA.....	36
4.3	FORSKNINGSDESIGN	36
4.3.1	<i>Wilcoxon Signed Rank Sum Test</i>	36
4.3.2	<i>Matching-metodikk</i>	37
4.3.3	<i>Mann-Whitney</i>	40
4.4	EVALUERING AV DE METODISKE VALGENE.....	41
4.4.1	<i>Reliabilitet</i>	41
4.4.2	<i>Validitet</i>	41
5.	DATAGRUNNLAG.....	44
5.1	SNF-DATABASEN	44
5.1.1	<i>Kvalitetssikring av databasen</i>	44
5.2	IFRS-OVERSIKT.....	45
5.2.1	<i>Kvalitetssikring og justeringer i datagrunnlaget</i>	45
5.2.2	<i>Identifisering av lovpålagte IFRS-selskaper</i>	46
5.3	DATAENES OMFANG	46
5.4	TILPASNINGER AV DATAENE TIL ULIKE ANALYSER.....	47
5.4.1	<i>Kapittel 6 - Deskriptiv analyse</i>	47

5.4.2	<i>Kapittel 7 - Direkte analyse</i>	47
5.4.3	<i>Kapittel 8 - Langsiktig analyse</i>	48
6.	DESKRIPTIV ANALYSE AV IFRS-SELSKAPER	50
6.1	IFRS-PLIKTIGE SELSKAPER	50
6.2	IKKE-LOVPÅLAGTE IFRS-SELSKAPER	51
6.3	EIERSTRUKTUR	52
6.4	BRANSJESTRUKTUR.....	54
6.5	SELSKAPENES STØRRELSE	56
7.	DIREKTE ANALYSE	58
7.1	VIRKNING PÅ RESULTATREGNSKAP	58
7.2	VIRKNING PÅ BALANSEPOSTER	60
7.3	BRANSJEANALYSE.....	61
7.3.1	<i>Virkning på resultatregnskap</i>	61
7.3.2	<i>Virkning på balanseposter</i>	62
7.4	NØKKELLALLANALYSE	63
7.4.1	<i>Marginer</i>	63
7.4.2	<i>Soliditet og finansiering</i>	64
7.4.3	<i>Rentabiliteter</i>	64
8.	LANGSIKTIG ANALYSE	66
8.1	MARGINER	67
8.2	SOLIDITET OG FINANSIERING.....	73
8.3	RENTABILITETER.....	75
9.	MULIG OPPORTUNISTISK BRUK AV IFRS	79
9.1	LOVPÅLAGT OG FRIVILLIG BRUK AV IFRS	79
9.1.1	<i>Marginer</i>	80

9.1.2	<i>Soliditet og finansiering</i>	81
9.1.3	<i>Rentabiliteter</i>	81
9.2	REVISORS INCENTIV FOR BRUK AV IFRS	82
9.2.1	<i>Bruk av revisjonsselskap</i>	83
9.2.2	<i>Utvikling i revisjonshonorarer</i>	84
10.	AVSLUTNING	87
10.1	KONKLUSJON	87
10.2	ROBUSTHET OG SÅRBARHET	88
10.3	FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING.....	89
	LITTERATURLISTE	90
	VEDLEGG	94
	A. FIGURER TIL KAPITTEL 8 – LANGSIKTIG ANALYSE.....	94
	B. DO-FILER TIL MATCHING.....	97
	I. <i>Klargjøring av analysegrunnlag</i>	97
	II. <i>Klargjøring av 2004-tall til bruk i matchingen</i>	99
	III. <i>Matching</i>	100

Tabelloversikt

Tabell 2.1 Valg av regnskapsstandard	28
Tabell 5.1 Regnskapspliktige foretak.....	47
Tabell 5.2 Kvalitetsvurdering av matching.....	49
Tabell 6.1 Lovpålagte IFRS-foretak	50
Tabell 6.2 Ikke-lovpålagte IFRS-foretak	51
Tabell 6.3 Eierstruktur ikke-lovpålagte IFRS-foretak	52
Tabell 6.4 Morselskapets nasjonalitet når > 50 % eierandel.....	53
Tabell 6.5 Bransjestruktur norskeide IFRS-foretak	54
Tabell 6.6 Antall ansatte norskeide IFRS-foretak.....	56
Tabell 7.1 Virkning på resultatposter.....	58
Tabell 7.2 Virkning på balanseposter	60
Tabell 7.3 Bransjevis virkning på regnskapsposter.....	61
Tabell 7.4 Bransjevis virkning på balanseposter.....	62
Tabell 7.5 Wilcoxon Signed Rank Sum Test - marginer	63
Tabell 7.6 Wilcoxon Signed Rank Sum Test – soliditet og finansiering	64
Tabell 7.7 Wilcoxon Signed Rank Sum Test – rentabiliteter.....	65
Tabell 8.1 Analysegrunnlag fordelt på bransjegrupper.....	67
Tabell 8.2 Mann-Whitney - EBITDA-margin	69
Tabell 8.3 Mann-Whitney - driftsmargin.....	71
Tabell 8.4 Mann-Whitney - resultatgrad.....	73
Tabell 8.5 Mann-Whitney - EK-andel	74
Tabell 8.6 Mann-Whitney - gjeldsgrad.....	75
Tabell 8.7 Mann-Whitney – totalrentabilitet.....	77

Tabell 8.8 Mann-Whitney – rentabilitet på sysselsatt kapital	77
Tabell 8.9 Mann-Whitney – egenkapitalrentabilitet.....	77
Tabell 9.1 Lovpålagte og frivillige IFRS-selskaper	79
Tabell 9.2 Mann-Whitney - marginer	80
Tabell 9.3 Mann-Whitney - EK-andel og gjeldsgrad	81
Tabell 9.4 Mann-Whitney - rentabiliteter	82
Tabell 9.5 Bruk av revisjonsselskap.....	83
Tabell 9.6 Porteføljesammensetning blant de fire store	84
Tabell 9.7 Mann-Whitney - revisjonshonorarer	85

Figuroversikt

Figur 2.1 Tosporsmodellen	27
Figur 6.1 Lovpålagte og ikke-lovpålagte IFRS-foretak	51
Figur 6.2 Sum eiendeler og totale inntekter norskeide IFRS-foretak.....	56
Figur 8.1 EBITDA-margin (median)	68
Figur 8.2 Driftsmargin (median).....	70
Figur 8.3 Resultatgrad (median)	72
Figur 8.4 EK-andel (median)	74
Figur 8.5 Egenkapitalrentabilitet (median)	76
Figur 9.1 Marginer (median).....	80
Figur 9.2 Soliditet og finansiering (median)	81
Figur 9.3 Rentabiliteter (median).....	82
Figur 9.4 Revisjonshonorarer (median)	85

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Den Europeiske Union (EU) vedtok i 2002 en forordning¹ som krever at børsnoterte foretak fra regnskapsåret 2005 skal utarbeide konsernregnskapet etter IFRS. I 2011 ble forordningen også gjort gjeldende for selskapsregnskapet til børsnoterte foretak som ikke er konsern. Norge kommer inn under forordningen gjennom EØS-avtalen. Øvrige norske foretak har rett, men ikke plikt, til å rapportere etter IFRS. Det pågår for tiden en diskusjon i det norske regnskapsmiljøet om IFRS for små og mellomstore foretak (IFRS SME) bør tas i bruk i Norge, og eventuelt erstatte noen av dagens norske regnskapsregler.

Det er i liten grad forsket på hvilke selskaper som benytter IFRS. Vi mener det er av stor interesse å identifisere disse og forsøke å finne årsaker til hvorfor de velger å benytte dette regelverket. I denne sammenheng er selskapene som benytter IFRS frivillig særlig interessante.

Ettersom bruken av IFRS sannsynligvis vil øke i omfang er det nyttig å ha kunnskap om de praktiske forskjellene mellom regnskapsstandardene. Det er nødvendig for å kunne gjøre en rettferdig sammenligning av selskaper som benytter ulike regler. De teoretiske forskjellene mellom IFRS og norske regler er godt dokumentert, men det har vært mindre fokus på hvor store praktiske forskjeller dette gir seg utslag i.

Virkningene av å ta i bruk IFRS kan analyseres direkte ved å studere regnskapet året før innføringsåret, idet det skal presenteres sammenlignbare tall og det dermed foreligger regnskap etter begge standarder. Mulige forskjeller på lang sikt er interessant av flere grunner. For det første kan enkelte forenklings- og unntaksregler gjøre seg gjeldende ved førstegangsbruk av IFRS, slik at en direkte analyse ikke nødvendigvis avdekker de reelle forskjellene i et normalår. For det andre er det ikke gitt at man får studert alle effektene ved å studere regnskapet for kun ett år - for eksempel om rapporterte nøkkeltall blir mer volatile og om det er vedvarende nivåforskjeller.

¹ Europaparlaments- og rådsforsking (EF) nr. 1606/2002 av 19. juli 2002 om anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder

Ettersom det er valgfrihet knyttet til regnskapsstandard, er det av interesse å undersøke om ulike aktører kan profitere på bruk av IFRS. Det kan for eksempel tenkes at selskaper benytter IFRS opportunistisk for å rapportere bedre nøkkeltall, eller at revisjonsselskapene legger press på klientene om bruk av IFRS for å få utvidet egne oppdrag.

1.2 Problemstilling og forskningsspørsmål

På bakgrunn av dette ønsker vi å besvare følgende, overordnede problemstilling:

Hvor stor utbredelse har IFRS i Norge, og hvordan påvirkes rapporterte nøkkeltall?

For å svare på problemstillingen tar vi utgangspunkt i tre forskningsspørsmål:

Hvem benytter IFRS frivillig, og hvordan kan disse selskapene karakteriseres?

Hvor store er de direkte effektene ved overgang fra norske regler til IFRS?

Leder regnskapsstandardene til forskjeller i rapporterte nøkkeltall på lang sikt?

I tillegg ønsker vi å avdekke om ulike aktører kan profitere på innføring av IFRS gjennom å besvare følgende, underordnede problemstilling:

Er det indikasjoner på opportunistisk bruk av IFRS, og har revisor særlig incentiv for økt bruk av IFRS?

1.3 Tidligere forskning

En rekke utredninger har tatt for seg de prinsipielle forskjellene mellom norske regler og IFRS. Mange har et rent teoribasert perspektiv, og det foreligger få empiriske undersøkelser som har sett på hvor store de praktiske forskjellene mellom internasjonale og norske regler faktisk er.

1.3.1 Ernst & Youngs studie av implementeringseffekter

En av få praktiske studier er gjort av Ernst & Young (2011). De utarbeidet en oversikt over effektene av endret regnskapsstandard for regnskapsåret 2004 basert på de 65 første

selskapene som presenterte regnskapstall etter IFRS i 2005. Vi vil i det følgende gå gjennom sentrale funn i denne studien.

Effekt på resultat

Resultatet for 2004 økte med ca. 17 % ved overgang til IFRS, selskapene sett under ett. Den klart viktigste faktoren for resultatforbedringen skyldes bortfall av avskrivning på goodwill. Til tross for at årsresultatene for selskapene under ett økte med 17 %, fant Ernst & Young at ca. 28 % av selskapene opplevde reduksjon i resultatet for 2004. På den annen side økte resultatet med over 70 % for 15 % av selskapene, hvilket understreker variasjonen i implementeringseffektene.

Effekt på egenkapital

Ernst & Young fant at selskapenes egenkapital per 1.1.2004 sett under ett økte med ca. 2,5 % som følge av overgangen. Det påpekes imidlertid at det var stor variasjon mellom foretakene. 59 % av selskapene rapporterte negativ eller uendret effekt på egenkapitalen. Dette forklares blant annet med at en del selskaper måtte fjerne deler av utsatt skattefordel eller hadde store uamortiserte estimatavvik knyttet til pensjonsforpliktelsene. Reklassifisering av utbytte fra gjeld til egenkapital gav positive implementeringseffekter.

1.3.2 Andre empiriske studier

Vi er ikke kjent med at det finnes undersøkelser på norske selskap som tester om nøkkeltall endres som følge av overgang til IFRS. Blanchette, Racicot og Girard (2011) undersøker kanadiske foretak, men finner ikke signifikante forskjeller. Lantto og Sahlström (2009) finner at rentabiliteter etter IFRS er signifikant høyere enn etter finske regler. Begge artiklene baserer seg på innføringsåret og finner at det er større spredning i IFRS-nøkkeltall på grunnlag av høyere maksimumsverdier og lavere minimumsverdier. Hvorvidt disse resultatene er sammenlignbare med vår analyse avhenger av landenes nasjonale regnskapsprinsipper vurdert mot norske regler. Vi gjør ikke noe forsøk på å analysere dette utover å konstatere at det er utført liknende analyser i andre land.

Det er gjort en del forskning på om innføring av IFRS gir økt verdirelevans i forhold til norske regler. Gjerde, Knivsflå og Sættem (2008) finner ingen bevis for at IFRS gir mer verdirelevant informasjon til investorer. Imidlertid argumenteres det for at IFRS-reglene i større grad er i tråd med et verdirelevant syn. Gålåen og Stenheim (2010) finner at IFRS gir forbedret regnskapskvalitet for verdsettelsesformål. Motsatt finner forfatterne at norske

regler har større innslag av løpende tapsidentifisering og således gir mer relevant informasjon for kontrollformål.

1.4 Utredningens videre struktur

Utredningen består av 10 kapitler. Regnskapsteori og teori om regnskapsanalyse og nøkkeltall presenteres i henholdsvis kapittel 2 og 3. I kapittel 4 vil vi redegjøre for, begrunne og evaluere de metodiske valgene som ligger til grunn for oppgaven. Videre vil dataene utredningen er basert på og vår behandling av disse presenteres i kapittel 5.

Gjennom kapitlene 6-8 forsøker vi å gi svar på vår overordnede problemstilling. Hvert forskningsspørsmål er viet et eget kapittel. En deskriptiv analyse av IFRS-selskapene er plassert i kapittel 6. Kapittel 7 inneholder en direkte analyse av overgangseffekter mellom regnskapsstandardene basert på regnskapsåret 2004. I kapittel 8 ønsker vi å identifisere forskjeller på lengre sikt ved å sammenligne IFRS-selskaper med en kontrollgruppe som rapporterer etter NGRS. I kapittel 9 analyserer vi vår underordnede problemstilling om mulig opportunistisk bruk av IFRS. Utredningens avslutning i kapittel 10 inneholder en kortfattet konklusjon på problemstillinger og forskningsspørsmål, robusthet og sårbarhet knyttet til utredningen, samt forslag til videre forskning.

2. Regnskapsteori

2.1 Norsk god regnskapsskikk

De norske regnskapsreglene dekkes i regnskapsloven av 1998 (rskl.). Reglene er en bekreftelse på etablerte regnskapsprinsipper som har blitt utviklet i det norske regnskapsmiljøet, og omtales ofte som norsk god regnskapsskikk (NGRS). Johnsen og Kvaal (1999, s. 13) omtaler NGRS slik:

«God regnskapsskikk betyr samsvar med gjeldende regnskapsprinsipper og øvrige bestemmelser i regnskapsloven, samt allmenn aksept i praksis.»

Regnskapsloven er altså en rammelov hvor det henvises til god regnskapsskikk. Norske regnskapsregler er resultatorientert med hovedfokus på å fremstille korrekt resultat for perioden. For å gi best mulig informasjon om periodens inntekter, kostnader og resultat bygger NGRS på ni overordnede prinsipper som er delt i to grupper (Johnsen & Kvaal, 1999).

2.1.2 Prinsipper for transaksjoner og resultatføring

Transaksjonsprinsippet

Reglene bygger på en transaksjonsbasert historisk kost-modell. Det betyr at det må foreligge en transaksjon for at en inntekt skal kunne resultatføres. Tellefsen og Langli (2005, s. 134) definerer en transaksjon slik: «(...) en ekstern hendelse som innebærer en overføring eller et bytte av noe mellom to eller flere enheter». For at overføringen eller byttet skal oppfylle vilkåret for en regnskapsmessig transaksjon, krever reglene at det har funnet sted en overføring av risiko mellom partene.

Opptjeningsprinsippet

Opptjeningsprinsippet skal sikre at en inntekt regnskapsføres når den kan anses å være opptjent. Fokuset er dermed på å gi en korrekt måling av periodens inntekter og gi et rettvise bilde av aktiviteten. Inntektsføring er dermed uavhengig av når betaling skjer, men skal skje i den perioden aktiviteten finner sted. For eksempel vil et langsiktig byggeprosjekt inntektsføres over perioden, og ikke kun ved ferdigstilling eller betaling.

Sammenstillingsprinsippet

Formålet med sammenstillingsprinsippet er å vurdere periodens inntekter mot det forbruket av ressurser som har gått med på å generere inntektene for å gi best mulig informasjon om periodens resultat.

Forsiktighetsprinsippet

Det er ofte usikkerhet knyttet til verdivurdering av eiendeler. Idéen bak forsiktighetsprinsippet er at det er bedre å bli positivt enn negativt overrasket, og at eiendelene dermed heller bør vurderes for lavt enn for høyt. Urealiserte tap skal derfor resultatføres når man blir klar over dem. Loven hindrer på den måten oppblåste regnskaper og bevisst overvurdering fra selskapene. Løpende tapsidentifisering kan imidlertid skape risiko for tidlig krise eller konkurs på grunn av at situasjonen fremstår mer kritisk enn den faktisk er.

Sikringsvurdering

Prinsippet om sikringsvurdering innebærer at gevinst og tap på posisjoner som skal sikre hverandre skal resultatføres i samme periode.

2.1.3 Øvrige regnskapsprinsipper

Øvrige regnskapsprinsipper omhandler bruk av beste estimat, kongruensprinsippet og ensartet prinsipp anvendelse. Det innebærer at beste estimat skal legges til grunn i verdivurderinger, alle endringer i egenkapitalen som ikke er egenkapitaltransaksjoner skal føres i resultatregnskapet og tolkningen av regnskapsprinsipper skal være konsistent. Det foreligger også en forutsetning om fortsatt drift.

2.1.4 Viktige momenter i regnskapsloven

Utover de grunnleggende regnskapsprinsippene er det flere forhold ved den norske regnskapsloven som bør fremheves.

Tredeling av regnskapspliktige

Regnskapsloven legger opp til en tredeling av selskapene, der selskap enten blir vurdert som små, mellomstore eller store. Utgangspunktet er at alle selskap er mellomstore, og defineres som lite dersom to av tre vilkår ikke er oppfylt på balansedagen:

- Omsetning over 70 MNOK
- Balansesum over 35 MNOK

- Gjennomsnittlig mer enn 50 årsverk gjennom regnskapsåret

Motsatt blir et selskap kategorisert som stort dersom selskapet har aksjer, grunnfondsbevis eller obligasjoner notert på børs, eller dersom foretaket har selskapsform allmennaksjeselskap eller er definert som stort av departementet.

Tanken bak å differensiere mellom selskaper er at det er urimelig å stille samme krav til regnskapsrapportering for små og store selskaper. Myndighetene har lagt til grunn en kost-nytte-vurdering og lempet på kravene til mindre virksomheter. Prinsippet blir i dag omtalt som norsk grunnleggende regnskapsskikk for små foretak (NGRSS). Lempingene innebærer blant annet at selskapene ikke trenger å fremstille kontantstrømoppstilling eller utarbeide konsernregnskap (Tellefsen & Langli, 2005). Dette er i tråd med myndighetenes ønske om å legge til rette for næringslivet ved å redusere den administrative belastningen. Et klart flertall av selskapene i Norge benytter seg av NGRSS (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010). Skillet mellom mellomstore og store foretak ligger i ytterligere krav til noteinformasjon for store foretak.

Virkelig verdi i norske regler

Regnskapsloven er i utgangspunktet et transaksjonsbasert historisk-kost-regnskap og det foreligger et generelt forbud mot virkelig verdi-vurderinger gjennom transaksjonsprinsippet. Norske regler åpner likevel for virkelig verdi på noen områder, men reglene setter strenge krav til påliteligheten til målingene. Vi vil kort kommentere områder hvor dette gjør seg gjeldende.

Egenkapitaltransaksjoner som fusjon, fisjon og oppkjøp skal i utgangspunktet gjennomføres til virkelig fremfor bokført verdi. Imidlertid skal valg mellom oppkjøpsmetoden (virkelig verdi) eller kontinuitetsmetoden (bokført verdi) vurderes ut i fra økonomiske realiteter. Med det menes at oppkjøpsmetoden skal brukes dersom det er endring i eierinteressene etter transaksjonen (Melle & Tømte, 1998).

Etter dagskursprinsippet skal pengeposter i utenlandsk valuta vurderes til kursen på balansedagen. Verdipapirer som kan måles pålitelig kan rapporteres til virkelig verdi. Det stilles strenge krav til vilkårene for omsettelige verdipapirer, slik at verdipapirer utenfor børs i begrenset omfang vil føres til markedsverdi (Melle & Tømte, 1998).

Norske selskap som velger å utstede opsjoner til sine ansatte må beregne virkelig verdi av opsjonen. Kostnaden skal periodiseres over den tiden de ansatte yter tjenester (Fardal, 2007).

Rettvisende bilde

Fra 1.1 2005 ble regnskapsloven utvidet med en bestemmelse om at regnskapet skal gi et rettvisende bilde, gjennom rskl. § 3-2a. Loven har gjennom denne bestemmelsen en overordnet kvalitetssjekk på avleggelsen av årsregnskapet. Det kan synes unødvendig å innlemme en slik bestemmelse da en skulle tro at dersom en følger reglene vil regnskapet gi et rettvisende bilde. Krefter i det norske regnskapsmiljøet mener bestemmelsen er overflødig og kun skaper forvirring (Johnsen, 2011). For eksempel vil et rettvisende bilde innebære en nøytral tilnærming til verdivurderinger, noe som kan være i konflikt med forsiktighetsprinsippet.

2.1.5 Norsk RegnskapsStiftelse

Regnskapsloven er en rammelov med henvisning til god regnskapsskikk. Hvilke løsninger som er i tråd med god regnskapsskikk kan endres over tid og det kan oppstå diskusjoner på hva som kan regnes for å være god regnskapsskikk. Arbeidet med å definere god regnskapsskikk er lagt til Norsk RegnskapsStiftelse (NRS). NRS ble opprettet i 1989 og består i dag av åtte organisasjoner² som utfører stiftelsens arbeid. Stiftelsen produserer og vedlikeholder regnskapsstandarder som tar for seg prinsipielle regnskapsfaglige spørsmål.

2.2 Internasjonale regnskapsregler i Norge

2.2.1 Bakgrunn

EUs fokus på et fritt marked med fri bevegelse av kapital, varer, tjenester og arbeidskraft har stått sentralt i fremveksten av IFRS. Et viktig virkemiddel for å oppnå EUs mål om et fritt marked med like rammevilkår for næringslivet innebærer harmonisering av regnskapene mellom land. Siktemålet med å innføre en felles regnskapsstandard i Europa er i hovedsak å bedre effektiviteten i handelen med finansielle instrumenter og redusere kostnadene ved å

² Norges Handelshøyskole, Handelshøyskolen BI, Den norske Revisorforening, Næringslivets Hovedorganisasjon, Oslo Børs, Norske Finansanalytikerers Forening, Econa og Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening.

innhente kapital fra andre land, samt beskytte kreditorer og fremme konkurransen i markedet (Kristoffersen, 2008) (Jacobsen, 2006).

Både norsk og internasjonal regnskapspraksis har lenge hentet inspirasjon fra USA og Storbritannia i utviklingen av god regnskapsskikk. I 1973 overtok Financial Accounting Standards Board (FASB) rollen som det standardsettende organet i USA. Da de overtok styringen ble det laget et konseptuelt rammeverk med fokus på beslutningsrelevant informasjon for regnskapsbrukerne. Det ble valgt en balanseorientert tilnærming til regnskapet med tilhørende definisjoner av eiendeler og gjeld for å hindre uheldig og manipulerende regnskapsføring (Kvifte, 2006).

I 1973 ble også International Accounting Standards Committee (IASC) dannet av ti nasjonale revisororganisasjoner fra blant annet USA, Storbritannia og Tyskland. Organisasjonens formål var å utvikle regnskapsstandarder som kunne anvendes på tvers av landegrensene. I 1989 publiserte IASC et konseptuelt rammeverk, også det med et balanseorientert syn. Dette var en komprimert kopi av FASBs rammeverk, og dannet et godt grunnlag for fremtidig harmonisering mellom land (Kvifte, 2006). Balanseorienteringen markerte et viktig utviklingstrekk i internasjonal regnskapsføring. IASC fikk økt betydning utover 90-tallet ettersom EU-kommisjonen trakk frem IASCs publiseringer, IAS-ene, som et godt alternativ for å harmonisere europeisk regnskapsrapportering. IASC fikk samtidig oppgaven med å utvikle en felles børsrapporteringsstandard. Arbeidet med å utvikle regnskapsstandardene ble ferdigstilt i 1998.

I 2001 ble den faglige aktiviteten i IASC lagt til et nytt styre, International Accounting Standards Boards (IASB). IFRS er i dag pliktig rapporteringsstandard for børsnoterte foretak i EU. Norge kommer inn under forordningen gjennom EØS-avtalen.

2.2.2 Det konseptuelle rammeverket

IFRS-regelverket bygger på et konseptuelt rammeverk. IASB forklarer at rammeverket er en samling av underliggende forutsetninger og prinsipper som utarbeidelsen og presentasjonen av årsregnskapet skal bygge på. Kvifte og Johnsen (2008) beskriver rammeverket som en plattform for løsning av praktiske regnskapsspørsmål. IASBs konseptuelle rammeverk har altså i utgangspunktet samme funksjon som de grunnleggende prinsippene i den norske regnskapsloven. Kvifte, Tofteland og Bernhoft (2011) peker imidlertid på at det konseptuelle

rammeverket ikke alltid leder til entydige løsninger, men er mer egnet til å avvise enkelte løsninger enn å gi klare og tydelige preferanser for én bestemt løsning.

2.2.3 Grunnleggende forskjeller mellom IFRS og norske regnskapsregler

Balanseorientering i IFRS mot norsk resultatorientering

IASB har valgt en balanseorientert tilnærming til regnskapet. En slik tilnærming har primært fokus på hva eiendeler og gjeld er, samt målingen av disse ved regnskapsperiodens slutt (Langli, 2010). IFRS inneholder spesifikke definisjoner av eiendeler og gjeld. Dersom en post tilfredsstillende definisjonen vil den balanseføres, mens øvrige poster resultatføres. Fardal (2007) presiserer at et sentralt kriterium for balanseføring er at fremtidige økonomiske fordeler knyttet til posten sannsynlig vil tilflyte foretaket, samt at posten kan måles pålitelig. Eiendels- og gjeldsdefinisjonene bestemmer dermed periodiseringen av inntekter og kostnader. Periodens resultat fremkommer som verdiendringene på eiendeler og gjeld sammenlignet med forrige periode.

Balanseorienteringen i IFRS mot resultatorienteringen i NGRS representerer den mest prinsipielle forskjellen mellom standardene. Det er likevel ikke et spørsmål om resultatregnskapet eller balansen er viktigst, men heller et spørsmål om hvordan man mener periodens resultat bør beregnes. IASBs balanseorientering impliserer at de anser dette for å gi bedre og mer beslutningsnyttig informasjon for regnskapsbrukerne enn det et resultatorientert regnskap er i stand til.

Balanseorienteringen har siden 1970-tallet fått stor internasjonal utbredelse, og Norge er dermed et av få land som har valgt å holde fast på resultatorienteringen. Foruten å være pliktig rapporteringsstandard for alle børsnoterte foretak i EU og EØS har IFRS-regelverket blitt tatt i bruk i en rekke land. Totalt 120 land tillater eller pålegger bruk av IFRS, noe som indikerer at balanseorienteringen har fått stor utbredelse (IFRS, 2013). Det norske regnskapsmiljøet har vært motstander av å innføre en balanseorientert regnskapsmodell. Hovedpoenget i denne argumentasjonen er usikkerheten knyttet til verdivurderinger av eiendeler og gjeld (Kvifte & Brandsås, 2010).

Med de ulike teoretiske utgangspunkt, og derunder prioriteringer, kan det oppstå forskjellige regnskapsmessige løsninger. Mangelen på definisjoner av eiendeler og gjeld kan i utgangspunktet lede til balanseposter i et norsk regnskap som ikke vil eksistere i et IFRS-

regnskap og motsatt. Omfanget av slike poster er imidlertid begrenset (Langli, 2010). Generelt er forskjellene ikke nødvendigvis så store som man først kan få inntrykk av. Dette skyldes blant annet at det i begge regelsett finnes avvik fra det teoretiske grunnlaget (Fardal, 2007).

Bruk av virkelig verdi mot historisk kost

IFRS-reglens primære fokus på å gi regnskapsbrukerne beslutningsnyttig informasjon gjennom en balanseorientert modell impliserer at det er naturlig å ta i bruk virkelige verdier. Det heter seg at måling av virkelig verdi skal foretas på “armlengdes avstand”, altså at målingen skal være objektiv og pålitelig. På noen områder er det pålagt å bruke virkelig verdi, mens det for andre poster er tillatt, men ikke et krav. Det er viktig å merke seg at virkelig verdi ikke kan benyttes dersom den ikke kan måles pålitelig. Bernhoft (2008) understreker at IFRS inneholder relativt få krav om bruk av virkelig verdi etter førstegangsregistrering av eiendeler, men at det i langt større grad tillates for muligheten til å gjøre det.

Bruk av virkelige verdier gir bedre og mer nyttig informasjon enn historisk kost, og er således mest i tråd med den balanseorienterte modellen, og dermed et naturlig utgangspunkt i IFRS-reglene. Det kan argumenteres for at en slik tilnærming gir mindre muligheter for regnskapsmanipulasjon, idet verdiene fastsettes i markedet og ikke av regnskapsprodusentene. Ulempen er imidlertid når markedsverdier ikke kan observeres og virkelig verdi må estimeres. Det betyr at man likevel kan få problemer med opportunistisk regnskapsføring. Sentral kritikk mot IFRS bygger på manglende rutiner og systemer som sikrer tilfredsstillende beregninger og dokumentasjon av virkelig verdi når markedspriser ikke eksisterer. Kort oppsummert vil virkelig verdi være mer beslutningsrelevant når målingene er pålitelige, mens fordelene med historisk kost knytter seg til påliteligheten av informasjonen.

Disse forskjellene fører til at urealiserte gevinster i større grad blir resultatført etter IFRS enn NGRS. Resultater, balansesum og egenkapital forventes dermed å svinge mer i et IFRS-regnskap enn et regnskap avlagt etter NGRS. Dermed blir det mer utfordrende å måle løpende prestasjoner gjennom et IFRS-regnskap. Ved førstegangsregistrering av eiendeler er det imidlertid små forskjeller, idet anskaffelseskost tilsvarer virkelig verdi. Forskjellen ligger i hvor ofte etterfølgende målinger tillates (Langli, 2010).

Fordelene og ulempene med de ulike modellene er klare. Temaet diskuteres både i Norge og internasjonalt, men i Norge har man så langt ansett ulempene med en balanseorientert modell å være større enn fordelene.

Omfang av regelverk og krav til tilleggsopplysninger

Den norske regnskapsloven er en rammelov som tar utgangspunkt i grunnleggende regnskapsprinsipper. Dette gir et dynamisk regelverk med lite detaljstyring, hvor tolkningen bygger på anerkjent og god regnskapspraksis. IFRS er i større grad preget av detaljregulering, noe som har resultert i et mer omfangsrikt og detaljert regelverk. Fardal (2007) illustrer dette ved å peke på at de norske regnskapsreglene utgjør omtrent 450 sider, mens IFRS består av ca. 2500 sider.

En annen vesentlig forskjell ligger i kravene som stilles til noteopplysninger. IFRS har mer detaljerte og omfattende krav til noteopplysninger enn det som gjelder under NGRS. Dette har en naturlig sammenheng med mer utstrakt bruk av virkelig verdi og skjønsmessige vurderinger, som begge tilsier at det bør foreligge mer utfyllende dokumentasjon om de forutsetninger og vurderinger som er gjort.

2.2.4 Viktige praktiske forskjeller

Bernhoft (2008) og Fardal (2007) identifiserer investeringseiendommer og øvrige driftsmidler, immaterielle eiendeler, virksomhetssammenslutninger, finansielle instrumenter og utbytte som områder hvor det er betydelige forskjeller mellom standardene. Vi vil i det følgende gå gjennom disse områdene.

Investeringsseiendommer og øvrige driftsmidler

IFRS skiller mellom investeringseiendommer og øvrige driftsmidler. Etter IAS 40.5 defineres en investeringseiendom som en eiendom hvor formålet er å opptjene leieinntekter eller for oppnå verdistigning på kapital, eller begge deler. Investeringsseiendommer kan etter IFRS valgfritt føres til virkelig verdi eller til historisk kost med fradrag for av- og nedskrivninger (som etter NGRS). Virkelig verdi må ofte beregnes da det som regel ikke eksisterer observerbare markedspriser for slike eiendommer. Verdijusteringen føres over resultatet, og det skal ikke føres tradisjonelle avskrivninger. Virkelig verdi på eiendommer vil som regel ligge betydelig over av- og nedskrevet historisk kost. Dermed vil egenkapitalen i slike eiendomsselskaper normalt ligge over et NGRS-regnskap. Dersom virkelig verdi ikke

kan måles pålitelig skal historisk kostmodellen benyttes. IFRS tillater ikke kombinasjoner av modellene, slik at virkelig verdi eller anskaffelseskost må benyttes for hele porteføljen.

Langli (2010) illustrer dette ved å studere effekten på egenkapitalen til Olav Thon Eiendomsselskap ASA ved overgangen til IFRS. Overgangen fra NGRS til IFRS, fra historisk kost til virkelig verdi, medførte en endring i egenkapitalen fra 1,57 milliarder kroner til 4,49 milliarder kroner. Den tilnærmede tredoblingen i egenkapital skyldes utlukkende endring i regnskapsstandard.

IAS 40.5 klargjør også hva som ikke regnes som investeringseiendommer. Det vil være eiendommer hvor eieren selv benytter eiendommen til produksjon, levering av varer eller tjenester eller administrative formål. NGRS skiller ikke mellom investeringseiendommer og andre eiendommer. Begge grupper føres etter historisk kost-modellen.

Øvrige driftsmidler kan etter IFRS valgfritt føres etter anskaffelses- eller verdijusteringsmodellen (Bernhoft, 2008). Det kan dermed være grunnlag for forskjeller, ettersom norske regler ikke gir denne valgfriheten, men pålegger bruk av anskaffelseskostmodellen.

Immaterielle eiendeler

Etter norske regnskapsregler føres immaterielle eiendeler til anskaffelseskost med fradrag for av- og nedskrivninger. Etter IFRS er det valgfritt å benytte anskaffelseskostmodellen eller virkelig verdi. Det er imidlertid utfordrende å måle virkelig verdi av immaterielle eiendeler, slik at det for de fleste praktiske formål vil være anskaffelseskostmodellen som brukes. Dermed vil regnskapsføringen av slike eiendeler være tilnærmet lik etter NGRS og IFRS.

Virksomhetssammenslutninger

Goodwill kan kun oppstå i forbindelse med virksomhetssammenslutninger, da hverken NGRS eller IFRS tillater balanseføring av egenutviklet goodwill. Behandlingen av aktivert goodwill er derimot nokså forskjellig i de to regelverkene. Etter norske regnskapsregler skal balanseført goodwill avskrives etter en fornuftig avskrivningsplan over økonomisk levetid, og videre testes for nedskrivninger når det forventes at et verdifall har funnet sted. IFRS tillater ikke avskrivning av goodwill, men det skal derimot gjøres en årlig nedskrivningstest.

Ved virksomhetssammenslutninger kan det alternativt oppstå negativ goodwill (badwill). Behandlingen av dette er svært forskjellig etter norsk og internasjonal regnskapspraksis.

Norske regnskapsregler angir følgende: I den utstrekning negativ goodwill kan knyttes til fremtidige utgifter eller tap, skal negativ goodwill inntektsføres i takt med dette. Ellers skal det foretas en “motsatt avskrivning”, altså inntektsføre over en gitt periode. Inntekten blir presentert som en kostnadsreduksjon. Metoden er klart resultatorientert. IASB har erstattet begrepet negativ goodwill med “godt kjøp”. Etter IFRS skal foretaket i et slikt tilfelle identifisere og måle virkelig verdi av eiendeler på nytt. Eventuell differanse mellom virkelig verdi av eiendeler og kjøpesum skal inntektsføres umiddelbart. Denne metoden er klart balanseorientert.

Finansielle instrumenter

Det foreligger detaljerte og krevende regler for hvordan finansielle instrumenter skal føres etter IFRS. Mange norske foretak opplyser at rapportering av finansielle instrumenter har medført de største utfordringene ved skifte av regnskapsstandard til IFRS (Fardal, 2007). IFRS deler finansielle instrumenter i fire ulike grupper, og de fleste av disse skal føres til virkelig verdi. Hovedregelen etter NGRS er at finansielle eiendeler skal føres til anskaffelseskost med fradrag for eventuelle nedskrivninger. Ernst & Young (2011) trekker frem at spesielt derivater og sikringer vil bli ført forskjellig etter norske og internasjonale regler. Samtidig vil flere finansielle instrumenter identifiseres og regnskapsføres etter IFRS i forhold til norske regler.

Utbytte

Etter norske regnskapsregler føres styrets foreslåtte utbytte som skyldig utbytte (kortsiktig gjeld), selv om det på det aktuelle tidspunktet ikke er vedtatt av generalforsamlingen. Foreslått utbytte tilfredsstiller ikke gjeldsdefinisjonen etter IFRS, da det formelt ikke er vedtatt på balansedagen. Foreslått utbytte kan derfor heller ikke føres som gjeld og inngår i selskapets egenkapital på balansedagen. Det skal likevel opplyses om i noter. Det har blitt foreslått å åpne for IFRS-løsningen i NGRS, men forslaget ble forkastet.

2.2.5 Spesielle forhold ved førstegangsrapportering etter IFRS

Ved førstegangsføring av IFRS gjelder enkelte spesielle overgangsregler som er omtalt i IFRS 1. Vi vil i det følgende gå gjennom sentrale deler av bestemmelsen og kommentere forhold som gjør seg gjeldende i et innføringssår og ikke i et normalår. Hovedregelen er at balansen og resultatregnskapet skal utarbeides etter gjeldende IFRS-standarder.

IFRS 1 krever at selskapene utarbeider åpningsbalanse på overgangstidspunktet. Utgangspunktet er balansen etter norske regler med eventuelle justeringer og reklassifiseringer i henhold til IFRS. Overgangsreglene krever også at selskapene utarbeider sammenlignbare tall for resultatregnskapet. Det betyr at resultatregnskapet året før innføringsåret må omarbeides til IFRS. Utarbeidelse av dette skal baseres på samme informasjon som var tilgjengelig i utgangspunktet. Selv om foretakene har bedre estimater ved omarbeidelsen, skal ny og bedre informasjon ikke inkluderes (Ernst & Young, 2011).

Videre er det særlig to valgfrie unntak fra hovedregelen vi ønsker å belyse. Varige driftsmidler skal etter hovedregelen skje til historisk kost med fradrag for av- og nedskrivninger. Unntaksreglene angir to alternative verdier som kan benyttes, hvor virkelig verdi vil være det mest relevante for de fleste selskapene (Ernst & Young, 2011). Det andre alternativet er en verdiregulering som estimert anskaffelseskost. Hovedregelen etter IFRS 1 tilsier at foretakene må foreta ny beregning av pensjonsforpliktelsene på det tidspunktet pensjonsordningen ble etablert. Det vil imidlertid være svært problematisk for de fleste selskap og et unntak fra IFRS 1 åpner for å nullstille estimatavvikene (Ernst & Young, 2011).

2.2.6 Ulike versjoner av IFRS

Ved henvisning til IFRS siktes det som regel til full IFRS. Det vil si de krav som stilles til regnskapene til børsnoterte foretak, og de regler vi har tatt for oss her. Full IFRS er imidlertid kostbart å utarbeide som følge av krevende vurderingsregler og omfattende krav til noteopplysninger.

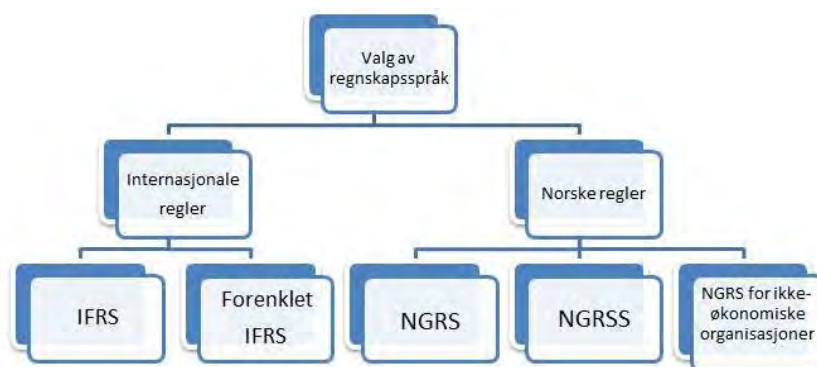
Alle norske selskaper har adgang til å benytte IFRS dersom ønskelig. Dette henger sammen med at kravene som stilles til børsnoterte selskaper skal tilsvare beste praksis, og dermed bør andre selskaper også ha tilgang til å benytte de samme reglene (Ernst & Young, 2011). IFRS er imidlertid primært utarbeidet for børsnoterte selskaper, og det vil ikke være rasjonelt å stille samme krav til rapportering for øvrige foretak. Videre bør regnskapene til datterselskap av børsnoterte konsern rapporteres etter IFRS. For at konsernregnskapet skal være konsistent bør alle regnskapene som konsolideres baseres på samme metoder og prinsipper for måling og periodisering. Disse forholdene dannet grunnlaget for forenklet IFRS – en særnorsk standard som innebærer at man benytter målereglerne i IFRS og i hovedsak følger noteopplysningskravene til NGRS (Langli, 2010).

IASB vedtok i 2009 IFRS for SME. Dette skal være et frittstående regelverk, noe som innebærer at det skal gi en komplett regulering av alle forhold og videre henvisning til IFRS skal ikke være nødvendig. Bakgrunnen har vært å gjøre lovverket mindre komplekst og dermed redusere omfanget av arbeid og kostnader knyttet til regnskapsproduksjon. Sammenlignet med full IFRS er reglene forenklet, antatt irrelevante krav til små og mellomstore foretak er fjernet, men særlig er kravene til tilleggsopplysninger mindre strenge. Siden standarden først ble introdusert har det foregått en diskusjon i det norske regnskapsmiljøet på hvorvidt IFRS SME bør tas i bruk i Norge. Diskusjonen har ikke ledet til noen entydig konklusjon. Frem til IFRS SME etablerer seg som god regnskapsskikk i land relativt like som Norge ventes det ikke at standarden vil få anvendelse i Norge (Ernst & Young, 2011).

2.3 Gjeldende regelverk

Norske børsnoterte selskap skal rapportere etter IFRS. Øvrige selskap har valgfrihet mellom minst tre ulike standarder. Små selskap kan rapportere etter forenklet eller full IFRS, NGRS eller NGRSS. Mellomstore og store selskap som ikke er børsnoterte kan velge mellom forenklet og full IFRS og NGRS. Oppsummert finnes det altså to hovedspor for regnskapsrapportering i Norge. Enten benytter foretaket norske eller internasjonale regler. Utover dette begrenses valgfriheten av størrelsen på foretaket.

Som en undergruppe av de norske reglene NGRS finnes også god regnskapsskikk for ikke-økonomiske organisasjoner. Denne standarden gjør seg gjeldende for organisasjoner som ikke har økonomisk vinning som formål.

Figur 2.1 Tosporsmodellen (Langli, 2010)

Basert på innsendte selskaps- og konsernregnskap for 2008 har Norsk RegnskapsStiftelse (2010) utarbeidet en oversikt over hvilke regnskapsstandarder norske bedrifter i praksis velger å følge. På det tidspunktet var det kun en liten andel som hadde implementert IFRS eller forenklet IFRS. Samtidig rapporterer relativt få selskaper etter NGRS, idet den store majoriteten av norske selskaper faller under kategorien små foretak og dermed velger å rapportere etter forenklingsreglene.

Selskapsregnskap			Konsernregnskap		
Valgt regnskapsspråk	Antall	I prosent	Valgt regnskapsspråk	Antall	I prosent
Forenklingsregler for små foretak	223 479	95,17 %	Forenklingsregler for små foretak	847	22,40 %
NGRS	10 765	4,58 %	NGRS	2 661	70,38 %
IFRS eller forenklet IFRS	557	0,24 %	IFRS eller forenklet IFRS	163	4,31 %
Andre/ikke oppgitt	8	0,00 %	Andre/ikke oppgitt	110	2,91 %
Sum selskapsregnskaper	234 809	100,00 %	Sum konsernregnskaper	3 781	100,00 %

Tabell 2.1 Valg av regnskapsstandard (Norsk RegnskapsStiftelse, 2010)

3. Regnskapsanalyse og nøkkeltall

3.1 Nøkkeltall

EU har identifisert investorer som primærbrukerne av regnskapet. Også vi vil ta utgangspunkt i selskapsinvestorer og deres bruk av årsregnskapet. En investor vil kunne ha to hovedformål med finansregnskapet; verdsettelses- eller kontrollformål (Gjesdal & Johnsen, 1999). Verdsettelse står sentralt ved kjøp og salg av virksomheter. En investor som har et kontrollformål ønsker å følge opp selskapets resultater og finansielle stilling.

For å illustrere betydningen av regnskapsstandard vil vi benytte oss av nøkkeltall. Disse kan deles i marginer, soliditet og finansiering og rentabiliteter. Marginer vurderer ulike resultatstørrelser mot inntekter og muliggjør sammenligning av selskaper av ulik størrelse. Nøkkeltall knyttet til soliditet og finansiering er egnet for å analysere et selskaps kapitalstruktur. Rentabiliteter har som siktemål å vurdere et selskaps prestasjoner i lys av ressursene det har tilgjengelig og dermed vurdere avkastningen på kapitalbasen.

Idet det ikke finnes ett nøkkeltall som alene er i stand til å vurdere et selskaps prestasjoner og finansielle stilling, vil vi vurdere betydningen regnskapsstandard har på ulike marginer, rentabiliteter og finansieringsmål.

3.1.1 Marginer

Marginer defineres som en resultatstørrelse dividert på totale inntekter. Marginmålene som er presentert under og benyttet videre i utredningen er anbefalt brukt av Norske Finansanalytikers Forening (2010). Først vil vi analysere EBITDA³- og driftsmargin. Ved å se på begge disse nøkkeltallene ønsker vi å få frem effekten av endringer i av- og nedskrivninger. EBITDA- og driftsmargin er samtidig egnet for å se på resultateffekten knyttet til drift, idet finanspostene utelates. For å illustrere den overordnede effekten av regnskapsstandard på resultatregnskapet gjør vi også bruk av resultatgrad.

³ Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortization.

Det kan være uklart hva som inngår i begrepet totale inntekter. For eksempel kan felleskontrollert virksomhet valgfritt føres etter bruttometoden (full konsolidering) eller netto etter egenkapitalmetoden. Videre vil gevinst ved salg av varige driftsmidler bli definert som driftsinntekt i resultatregnskapet (Langli, 2010).

EBITDA-margin

$EBITDA - margin = \text{Resultat før renter, skatt, av - og nedskrivninger} / \text{Totale inntekter}$

Driftsmargin

$\text{Driftsmargin} = \text{Driftsresultat} / \text{Totale inntekter}$

Resultatgrad

$\text{Resultatgrad} = \text{Årsresultat} / \text{Totale inntekter}$

3.1.2 Soliditet og finansiering

I det følgende presenteres nøkkeltall som er egnet til å illustrere effekten på selskapenes soliditet og finansiering. Med soliditet menes selskapets evne til å innfri forpliktelser på lang sikt og evnen til å tåle tap. Bedriftens finansiering innebærer i denne sammenheng kapitalstrukturen, altså hvor stor del av bedriftens eiendeler som finansieres med egenkapital og gjeld.

Egenkapitalandel

$\text{Egenkapitalandel} = \text{Egenkapital} / \text{Totalkapital}$

Dette forholdstallet viser hvor stor andel av bedriftens totale eiendeler som er finansiert med egenkapital. En bedrift vil regnes som mer solid jo høyere forholdstallet er. Nøkkeltallet kan eventuelt uttrykkes som gjeldsandel. Et annet alternativ er å beregne egenkapital over kapital fratrukket rentefri gjeld.

Gjeldsgrad

$\text{Gjeldsgrad} = \text{Gjeld} / \text{Egenkapital}$

Gjeldsgraden uttrykker forholdet mellom gjeld og egenkapital som gjeld per krone egenkapital. En bedrift vil regnes som mer solid jo lavere dette forholdstallet er. I vår analyse inneholder dette forholdstallet alle forpliktelser som finnes i balansen, både

kortsiktige og langsiktige. Alternativt kan gjeldsbegrepet utfordres ved å trekke ut rentefri gjeld.

3.1.3 Rentabiliteter

Rentabilitet måler avkastning på investert kapital over en gitt periode. Det finnes en rekke ulike rentabilitetsmål, og i utgangspunktet kan man beregne rentabiliteten på enhver kapital ved å stille relevant resultat over relevant kapital. Evaluering av rentabiliteter mot et avkastningskrav er sentralt for investorer både med verdsettelses- og kontrollformål. Vårt formål er å studere effektene et IFRS-regnskap har på nøkkeltall sammenlignet med et NGRS-regnskap. Dermed defineres konstruksjon av avkastningskrav og evaluering av rentabilitetene utenfor utredningens rammer.

For at nøkkeltallene skal ha et fornuftig innhold er det helt avgjørende at det er en logisk sammenheng mellom teller og nevner. Gjøres det en før-skatt beregning bør derfor utsatt og betalbar skatt inkluderes i kapitalgrunnlaget (Bragelien, 2011). I løpet av en periode kan kapitalstørrelsene endres. Kapitalgrunnlaget bør velges slik at det best mulig representerer kapitalbindingen gjennom perioden. Et gjennomsnitt av daglige observasjoner ville dermed gitt den mest presise kapitalstørrelsen, men av praktiske grunner er dette ikke gjennomførbart. De reelle alternativene er dermed å benytte inngående eller utgående balanse som kapitalgrunnlag, eventuelt et gjennomsnitt av disse (Langli, 2010). Vi vil benytte oss av utgående kapitalstørrelser. Dette kan i enkelte tilfeller føre til noe unøyaktige rentabiliteter, men valget er i alle tilfeller konsistent over tid og mellom selskaper, slik at det etter vårt syn kan forsvares for et rent sammenligningsformål.

Gjesdal og Johnsen (1999) presiserer at valget av rentabilitetsmål avhenger av formålet som dermed må være klart definert. Vårt formål er å se på de generelle effektene IFRS har på rentabiliteter. Vi mener dette best gjøres ved å se på de vanligste og mest utbredte rentabilitetsmålene. Vi starter dermed med å se på totalrentabilitet før vi tar for oss rentabilitet på sysselsatt kapital og egenkapitalrentabilitet. For å unngå innholdsløse nøkkeltall er det kritisk å være nøyaktig og konsistent i beregningene. De ulike rentabilitetsmålene er derfor gitt nærmere kommentarer under.

Totalrentabilitet

$$\text{Totalrentabilitet} = \text{Resultat før rentekostnader og skatt} / \text{Totalkapital}$$

Totalrentabilitet uttrykker avkastningen på all kapital som er investert i virksomheten. Det korrekte resultatet å koble totalkapitalen mot, er resultat før rentekostnader og skatt. Dette resultatet fordeles mellom investorer, långivere og det offentlige, altså dem som har investert kapital i selskapet. Utsatt skattefordel oppstår på grunn av underskudd og skal trekkes ut når tallene ellers er før skatt (Bragelien, 2011). I og med at en del av selskapets kapital er rentefri og ikke krever avkastning, men likevel inkluderes, regnes dette nøkkeltallet imidlertid som problematisk å bruke.

Rentabilitet på sysselsatt kapital

$$\text{Rentabilitet på sysselsatt kapital} = \frac{\text{Resultat før rentekostnader og skatter}}{\text{Totalkapital} - \text{rentefri gjeld}}^4$$

En del av kapitalen i en bedrift kan karakteriseres som rentefri. Ettersom denne kapitalen ikke krever avkastning er det naturlig å se på rentabiliteten til den kapitalen som faktisk krever avkastning. I nevneren trekkes rentefri gjeld ut, slik at sysselsatt kapital fremkommer. Gjesdal og Johnsen (1999) presiserer at rentefri gjeld ikke er kapital som er gratis, men snarere kreditt som ikke gir opphav til finanskostnader i regnskapsmessig forstand. Eksempelvis vil kostnader knyttet til betjening av leverandørgjeld inngå i varekostnaden. For NGRS-regnskap skal avsatt utbytte ikke trekkes ut, siden dette utgjør del av eierne kapital som de krever avkastning for. Etter IFRS er dette ikke en relevant problemstilling, ettersom avsatt utbytte ikke oppfyller gjeldsdefinisjonen og dermed klassifiseres som egenkapital i utgangspunktet.

Vi har valgt å gjøre dette som en før-skatt beregning, og for å oppnå samsvar mellom teller og nevner inkluderes utsatt og betalbar skatt i kapitalgrunlaget. Utsatt skattefordel vil trekkes ut etter det samme resonnementet.

Egenkapitalrentabilitet

$$\text{Egenkapitalrentabilitet} = \frac{\text{Årsresultat}}{\text{Egenkapital}}$$

Egenkapitalrentabilitet angir den regnskapsmessige avkastningen på kapitalen investert av selskapets eiere. Etter at renter og skatt er fordelt til långivere og det offentlige, sitter eierne

⁴ Vi definerer rentefri gjeld som summen av pensjonsforpliktelse, avsetninger, leverandørgjeld, offentlige avgifter og annen kortsiktig gjeld.

igjen med årsresultatet. Det følger dermed at denne rentabiliteten best beregnes etter skatt. På grunn av manglende spesifisering av minoritetsinteresser vil vi beregne rentabiliteten for majoritet og minoritet samlet. Ettersom vi gjør dette som en etter skatt-beregning holdes utsatt og betalbar skatt utenfor nevneren.

Etter norske regnskapsregler føres avsatt utbytte som kortsiktig gjeld, mens det etter IFRS inngår i egenkapitalen. Ved analyser av egenkapitalrentabilitet etter NGRS-regnskap vil man normalt tilbakeføre avsatt utbytte til egenkapitalen (Gjerde, Knivsflå, & Sættem, 2008). Dette fordi det gir et bedre bilde av den kapitalen som skal forrentes gjennom året. Vi har ingen intensjoner om å overdrive effektene av endret regnskapsstandard, men heller studere effektene på de rentabiliteter som normalt rapporteres. Det innebærer at vi vil tilbakeføre avsatt utbytte for selskaper som rapporterer etter norske regler.

3.2 utfordringer med bruk av nøkkeltall

Nøkkeltall brukes som en oppsummering av regnskapet for å få en forståelse av foretakenes økonomiske utvikling og finansielle stilling. Man bør imidlertid være klar over svakheter og utfordringer ved bruk av dem. Et problem for investorer og andre brukere av regnskapet er at regnskapet ikke nødvendigvis måler alle viktige oppgaver og heller ikke reell lønnsomhet idet de virkelige forholdene ikke lar seg gjengi gjennom en årsrapport. Tallene er tilbakeskuende, foreligger på høyt aggregert nivå og er manipulerbare. Rapporterte nøkkeltall har en tendens til å variere over tid, og til tider mer enn det markedsforholdene skulle tilsi. Dette kan blant annet forklares gjennom endrede regnskapsprinsipper, ulike (og tilfeldige) periodiseringer og feil i regnskapet (tilsiktet eller utilsiktet). Dermed kan det være risikabelt å tillegge nøkkeltall fra et enkelt år for mye vekt.

En annen sentral utfordring ligger i at det i økende grad tas i bruk nye, dynamiske nettverksstrukturer. Det innebærer større utbredelse av lisensavtaler, joint ventures og andre former for partnerskap, i tillegg til outsourcing og leasingavtaler, hvilket gir mer komplekse virksomhetsstrukturer enn det man tradisjonelt er vant med. Tradisjonelle analyser, som vi vil gjøre, tar utgangspunkt i et selvstendig selskap eller en gruppe som egenhendig fatter de økonomiske beslutningene. Vanskelighetene med å analysere effektene av nye virksomhets- og konsernstrukturer forsterkes gjennom et økende omfang av globaliserte og komplekse virksomhetsstrukturer – både operasjonelt og juridisk sett (Grossman & Hart, 1986). Disse er

ofte situasjonsbestemte og sjeldent beskrevet i årsrapportene på en slik måte at de er egnet for eksterne analyser (Mjøs, 2008). Denne utviklingen medfører nødvendigvis store konsekvenser for regnskapet generelt og bruk av nøkkeltall spesielt. Mjøs (2008) har analysert effektene av å inkludere den kapitaliserte størrelsen av leide/leasede eiendeler i balansen for et utvalg norske selskaper. Han finner at rentebærende gjeld stiger med 20 % målt etter medianen. Til tross for de potensielt store effektene ulike virksomhetsstrukturer har på nøkkeltall, vil vi ikke gjøre noe forsøk på å ta høyde for det i vår utredning.

4. Metode

Denne delen av utredningen er ment å gi leseren innsikt i de metodene vi har benyttet for å analysere våre forskningsspørsmål. Hellevik (2002) begrunner viktigheten av å redegjøre for metodebruken med at leseren skal kunne forstå hvordan man har kommet fram til resultatene og at leseren selv skal kunne ta stilling til om resultatene er rimelige.

Johannesen, Tuft og Kristoffersen (2005) definerer metode i denne sammenheng som innsamling, analyse og tolkning av data, og presiserer at kjernen i metode og empirisk forskning består av systematikk, grundighet og åpenhet. I tilknytning til dette fremheves betydning av objektivitet. Det vil alltid være usikkerhet knyttet til resultatene av denne type undersøkelser. For å oppnå tillit hos leseren er det avgjørende at man stiller seg kritisk til egne resultater (Tranøy, 1986). Metodevalgene er gjort med tanke på å svare forskningsspørsmålene på en best mulig måte. Vi gjentar vår overordnede problemstilling vi ønsker å besvare:

Hvor stor utbredelse har IFRS i Norge, og hvordan påvirkes rapporterte nøkkeltall?

Denne problemstillingen ønsker vi å besvare gjennom følgende forskningsspørsmål:

Hvem benytter IFRS frivillig, og hvordan kan disse selskapene karakteriseres?

Hvor store er de direkte effektene ved overgang fra norske regnskapsregler til IFRS?

Leder regnskapsstandardene til forskjeller i rapporterte nøkkeltall på lang sikt?

4.1 Forskningsmetode

I forskningssammenheng skilles det mellom deduktiv og induktiv tilnærming. En deduktiv tilnærming tester teorier som finnes i litteraturen ved hjelp av data. En induktiv tilnærming handler i større grad om å gå fra praksis til teori. En vanlig tilnærming er å gå i dybden og lete etter det spesielle og deretter forklare fenomenet ved hjelp av teori (Saunders, Thornhill, & Lewis, 2009). En induktiv tilnærming kan på den måten være med å utvikle ny teori. Vi har valgt en deduktiv tilnærming gjennom først å beskrive teori som gir grunnlag for forskjeller mellom NGRS og IFRS. Deretter analyserer vi hvordan dette overføres i praksis.

4.2 Innsamling av data

Teori om empirisk metode skiller som regel mellom to ulike former for informasjon. Primærdata samles inn av forskeren selv til bruk til den spesifikke oppgavens formål, mens sekundærdata er informasjon innhentet av andre, som regel til andre formål (Ringdal, 2001). Den viktigste kilden som ligger til grunn for analysen er SNF-databasen. Datagrunnlaget, herunder databasens svakheter og mangler, er behandlet i et eget kapittel. Ved hjelp av Regnskapsregisteret i Brønnøysund fikk vi tilgang til en komplett liste over selskaper som har rapportert etter IFRS som deretter ble implementert i databasen. Videre har vi benyttet regnskapstall etter IFRS for 2004 for en rekke børsnoterte selskaper. Disse ble innhentet på bakgrunn av årsrapportene for 2005. Dataene som er benyttet i analysen består dermed av sekundærdata.

4.3 Forskningsdesign

Overordnet omtales forskningsdesign som den strategien man har for å svare på forskningsspørsmålene. Saunders, Thornhill og Lewis (2009) definerer tre typer forskningsdesign: deskriptiv, utforskende og forklarende. Valget av design avhenger av hva man ønsker å finne ut og hvor mye forskning som tidligere har vært utført på området. Når spørsmålet er klart formulert, men man ikke er ute etter å vurdere et årsak-virkningsforhold, kan en deskriptiv design være formålstjenlig. På områder hvor det er forsket lite kan en utforskende design være hensiktsmessig (Ghauri & Grønhaug, 2002). En forklarende forskningsdesign ønsker å avdekke årsak-virkningsforhold. Denne utredningen har en deskriptiv design.

For å være i stand til å svare på våre forskningsspørsmål er vi avhengige av metodiske verktøy. For den direkte analysen i kapittel 7 har vi benyttet Wilcoxons Signed Rank Sum Test for å teste om identifiserte forskjeller er signifikante. I forbindelse med analysene i kapittel 8 og 9 har vi benyttet matching-metodikk og Mann-Whitney-testen.

4.3.1 Wilcoxon Signed Rank Sum Test

I den direkte analysen ønsker vi å avdekke forskjeller i nøkkeltall basert på én periode hvor det foreligger regnskap etter begge standarder. Ettersom vi har to regnskap for hvert selskap foreligger dataene som parvise observasjoner. For å være normalfordelt må observasjonene i

et utvalg ha samme forventningsverdi. Det synes ikke rimelig å anta at selskap fra forskjellige bransjer har samme forventning for nøkkeltall. For eksempel er det betydelige marginforskjeller mellom handel og olje- og gasselskaper. Det kan også være store forskjeller i kapitalstruktur mellom bransjer. Vi anser Wilcoxon Signed Rank Sum Test for å være en egnet test til vårt formål, da den baserer seg på parvise observasjoner og ikke forutsetter normalfordelte data.

Wilcoxon Signed Rank Sum Test tar utgangspunkt i følgende hypoteser:

H_0 : *Populasjonenes fordeling er lik*

H_A : *Populasjonenes fordeling er ulik*

Testen baserer seg på bruk av median, og er på den måten mer egnet til bruk på datasett med ekstremobservasjoner. Metoden eliminerer alle observasjoner med differanse lik null, for deretter å rangere observasjonene etter absoluttverdien på differansen. Summen av de positive rangeringene er testobservatoren, kalt T^+ (Keller, 2009).

Z-verdien for testen finnes ved:
$$z = \frac{T - E(T)}{\sigma_T}$$

der $T = T^+$
$$E(T) = \frac{n(n+1)}{4}$$

$$\sigma_T = \sqrt{\frac{n(n+1)(2n+1)}{24}}$$

Keller (2009) argumenterer for at testobservator T er normalfordelt ved $n > 30$, slik at forkastningsgrensene antas lik normalfordelte utvalg.

4.3.2 Matching-metodikk

I den langsiktige analysen ønsker vi å sammenligne selskaper som rapporterer etter IFRS med selskaper som rapporterer etter NGRS. For å styrke robustheten til analysen og for å unngå skjevhet som kan lede til feil konklusjoner, er det sentralt at de to gruppene ligger hverandre mest mulig på andre variabler – slik at det faktisk er en rettferdig sammenligning (Stuart & Rubin, 2007).

Matching er en metode som benyttes for å vurdere effekten av en behandling (her: IFRS) ved å sammenligne en gruppe behandlede observasjoner mot en gruppe ubehandlede. Målet er å finne en eller flere matcher for hver behandlede observasjon som har lignende, observerbare egenskaper. Dermed kan man studere effektene av den gitte behandlingen. Matching-

metodikk har vært benyttet siden første halvdel av 1900-tallet, og er mye brukt innen medisin, økonomi, politisk vitenskap og generell statistikk. Det er ulike prosedyrer for gjennomføring av matching, men det er ingen klar konsensus på hvordan matchingen skal gjennomføres og hvordan kvaliteten på matchingen skal måles (Sekhon, 2011).

Valg av kovariater

Det første steget i gjennomføringen av matching er å bestemme hvilke variabler det skal matches på (kovariater). Velges mange kovariater vil det bli vanskelig å finne eksakte eller nære matcher på alle variabler. Litteraturen argumenterer for at man heller bør inkludere for mange enn for få kovariater (Stuart & Rubin, 2007). Kovariatene bør imidlertid ikke være påvirket av behandlingen. Det vil kunne lede til vesentlig skjevhet ved estimering av effekten av behandlingen (Frangakis & Rubin, 2002). For å unngå dette benytter vi oss av regnskapstall fra 2004, idet alle regnskap foreligger etter NGRS.

Det ideelle er å matche identiske selskaper ettersom dette vil gi et best mulig sammenligningsgrunnlag (Imai, King, & Stuart, 2008). Å kreve eksakt match på alle variabler vil imidlertid utelukke nesten alle observasjoner og antakelig føre til mer skjevhet enn om det lempes på kravene (Rosenbaum & Rubin, 1985). Store datasett og mange kovariater gjør det vanskelig å kreve eksakt match på alle variabler. Alternativt kan man velge å sette absolutt likhet på enkelte variabler og lempe på kravet til likhet i variabler det er urimelig å kreve absolutt likhet mellom. Vi velger å matche absolutt på bransje- og inntektsgruppe, og best mulig på totale inntekter, totale kostnader og egenkapital. Dette er nærmere beskrevet i avsnitt 5.4.3.

Valg av distansemål

Det neste steget er å definere et distansemål som benyttes for å avgjøre hvor like observasjonene er. Den enkleste formen for måling av distanse er gjennom eksakt forskjell:

$$D_{ij} = \begin{cases} 0 & \text{hvis } X_i = X_j \\ \infty & \text{hvis } X_i \neq X_j \end{cases}$$

De to vanligste metodene innen matching-metodikk er propensity-score-matching og matching basert på Mahalanobis distanse (Sekhon, 2011). Propensity-score ble først introdusert av Rosenbaum og Rubin (1983) og representerte en vesentlig utvikling innen matching-metodikk. Metoden tillater at det matches på en rekke kovariater ved at det lages matchede sett basert på et stort antall kovariater. Kovariatene matches ikke individuelt, men

gjennom en kombinasjon av kovariatene. Propensity-scoren er sannsynligheten for at man har fått behandling, gitt visse kovariater (Rosenbaum & Rubin, 1983). Stuart og Rubin (2007) definerer propensity-score slik:

$$e_i(X) = P(W_i = 1|X)$$

Mahalanobis distanse er, ved siden av propensity-score, den vanligste og mest intuitive metoden som benyttes i matching. Metoden måler distanse mellom to n-dimensjonale punkter gjennom variasjonen i hver komponent (Stuart, 2009). Det tas hensyn til variansen til hver variabel og kovariansen mellom variablene det matches på. Distansen mellom selskapene måles ved Mahalanobis-scoren som kombinerer avstanden mellom de ulike variablene i én sum. Stuart (2009) illustrerer slik: dersom X_i og X_j er to punkter fra samme fordeling med kovariansmatrise Σ^{-1} , kan Mahalanobis distanse uttrykkes som:

$$D_{ij} = (X_i - X_j) \Sigma^{-1} (X_i - X_j)$$

Gu og Rosenbaum (1993) og Rubin og Thomas (2000) har sammenlignet resultater fra matching basert på Mahalanobis og propensity-score. De finner at de to distansemålene gir relativt like resultater når det er begrenset med kovariater, men dersom antall kovariater er høyere enn 5, vil propensity-score gi bedre resultater. Årsaken til dette er at Mahalanobis matching prøver å balansere alle kovariatene likt, mens propensity-score vektet betydningen av de ulike kovariatene. Alternativt kan en kombinasjon av Mahalanobis og propensity-score benyttes (Stuart & Rubin, 2007). Vi benytter Mahalanobis distanse som grunnlag for matchingen gjennom programmet Mahapick i STATA.

Valg av matcher fra utvalget

Etter at et distansemål er valgt og beregnet, velges det matcher fra utvalget. De vanligste metodene omfatter blant annet nærmeste nabo-metodikk, optimal og full matching. Vi benytter nærmeste nabo-metodikk.

Nærmeste nabo-metodikken er den mest brukte metoden for valg av matcher. Den er intuitiv og enkel å gjennomføre. For hver behandlet observasjon i hentes k antall observasjoner fra kontrollgruppen ($k:1$ -matching). Observasjonene fra kontrollgruppen er dem med minst avstand fra i . I utgangspunktet legger metoden opp til et 1:1-forhold med like mange observasjoner fra begge gruppene. Kritikere har lagt vekt på at metoden kan forkaste

potensielt gode matcher dersom kontrollgruppen er langt større enn den behandlede gruppen, og det velges et lavt nivå på k . Dermed kan potensiell verdifull informasjon bli utelatt (Stuart, 2009).

Det kan være problematisk å tilegne flere matcher til hver observasjon. Neste match har per definisjon større avstand til observasjon i enn den første og på den måten kan variansen øke. Et annet problem er knyttet til at enkelte observasjoner kan ha flere gode matcher, mens det for andre kun finnes én. Det vil vanskeliggjøre valg av antall matcher. Vi gir i utgangspunktet tre matcher til hver observasjon. Dette er nærmere kommentert i avsnitt 5.4.3.

Et annet sentralt emne relaterer seg til om den samme kontrollobservasjonen kan brukes som match for flere behandlede observasjoner. Ved å tillate samme kontroll kan man ofte få bedre matcher ettersom én observasjon kan være beste match for flere av de behandlede observasjonene. Ulempen er at man kan få et mindre utvalg av kontrollobservasjoner (Stuart & Rubin, 2007). Dessuten kan kontrollgruppen bli skjev og lite representativ. Vi velger å tillate bruk av hver kontroll kun én gang. Dette gjøres gjennom en randomisert metode ved hjelp av funksjonen `Mahaselectunique` i STATA.

Kvalitetsvurdering av matchingen

Det er avgjørende å gi en vurdering av kvaliteten på matchingen. Dersom matchingen er dårlig kan det ikke rimelig trekkes konklusjoner om effektene av behandlingen. Stuart og Rubin (2007) argumenterer for at man som minimum bør sammenligne gjennomsnittet for gruppene, og helst andre mål i tillegg, for eksempel varians og standardavvik. Vi rapporterer et utvalg av oppsummerende statistikk i avsnitt 5.4.3.

4.3.3 Mann-Whitney

For å teste forskjeller i nøkkeltall i kapittel 8 og 9 vil vi benytte oss av Mann-Whitney-testen. Basert på Shapiro-Wilk-testen finner vi at dataene etter inndeling i bransjegrupper ikke er normalfordelte. Mann-Whitney-testen er en ikke-parametrisk test som tester forskjeller mellom to utvalg basert på følgende hypoteser:

H_0 : *Populasjonenes fordeling er lik*

H_A : *Populasjonenes fordeling er ulik*

Metoden for gjennomføring av testen ligner på fremgangsmåten i Wilcoxon Signed Rank Sum Test. Testobservator T er summen av rangeringene av observasjonene i det ene utvalget (Keller, 2009). Også denne testen baserer seg på median.

Z-verdien for testen finnes ved: $Z = \frac{T - E(T)}{\sigma_T}$

$$\text{der } = T_1 \quad E(T) = \frac{n_1(n_1+n_2+1)}{2} \quad \sigma_T = \sqrt{\frac{n_1n_2(n_1+n_2+1)}{12}}$$

4.4 Evaluering av de metodiske valgene

Det er nødvendig med en kritisk evaluering av metoden for å oppnå tillit hos leseren. Litteraturen angir reliabilitet og validitet som sentrale elementer som bør inngå i en slik evaluering. Vi vil i det følgende gi en kort beskrivelse av disse og gi kommentarer i forhold til metodene som er benyttet i utredningen.

4.4.1 Reliabilitet

Reliabilitet handler om hvilke data som brukes, hvordan de samles inn og bearbeides (Johannessen, Tufte, & Kristoffersen, 2005). En kritisk gjennomgang av datagrunnlaget finnes i et eget kapittel. Generelt har vi høy tillit til SNF-databasen med bakgrunn i en omfattende kvalitetssjekk. Vi anser også data fra Regnskapsregisteret i Brønnøysund for å være pålitelige. Det samme gjelder for innsamlede data fra årsrapporter. Med dette utgangspunktet vurderer vi undersøkelsen til å ha høy reliabilitet. Dersom en tilsvarende undersøkelse hadde vært gjennomført av andre på bakgrunn av de samme dataene burde resultatene være tilsvarende. Det synes imidlertid klart at man kunne fått noe ulike resultater i kapittel 8 dersom en annen matching-metodikk hadde blitt benyttet.

4.4.2 Validitet

Johannessen, Tufte og Kristoffersen (2005) beskriver validitet som hvor godt dataene representerer problemstillingen en ønsker å undersøke. Dataenes relevans (validitet) forklares gjennom begrepsvaliditet, intern validitet, ekstern validitet og statistisk validitet (Hellevik, 2002).

Begrepsvaliditet

Hvor godt dataene som er samlet inn representer det underliggende fenomenet omtales som begrepsvaliditet. I denne utredningen knytter emnet seg til om dataene gir et godt grunnlag for å vurdere hvilke foretak som har implementert IFRS og de praktiske forskjellene mellom et NGRS- og et IFRS-regnskap.

I forhold til det første punktet har vi en komplett liste med IFRS-regnskaper, slik at dette bør ha høy grad av troverdighet. Når det gjelder den direkte sammenligningen av IFRS og NGRS mener vi dette gir et godt grunnlag for å vurdere forskjellene. Det er imidlertid viktig å være klar over at det ved førstegangsanvendelse av IFRS var noen unntak fra de ordinære reglene, slik at det trolig ikke er fullt ut representativt for hva de reelle forskjellene er på lang sikt. Derfor benytter vi også en langsiktig sammenligning basert på matching-metodikk. Resultatene fra denne metoden kan imidlertid være utsatt for støy. Med det mener vi at eventuelle forskjeller i presenterte nøkkeltall kan ha andre plausible årsaksforklaringer enn ulike regnskapsstandarder.

Intern validitet

Om en undersøkelse kan påvise årsakssammenheng mellom to variabler har undersøkelsen høy intern validitet. Begrepet blir med andre ord brukt som en indikator på kausale sammenhenger. Vi anser den direkte analysen for å ha høy intern validitet. I den langsiktige analysen sammenligner vi selskaper som blir utsatt for samme markedsendringer. Dette trekker i retning av høy intern validitet. Altså at forskjellen i rapporterte nøkkeltall faktisk kan tilskrives ulike regnskapsstandarder. Det er imidlertid en rekke andre faktorer som kan påvirke nøkkeltallene.

Ekstern validitet

Ekstern validitet dreier seg om mulighetene til å generalisere eller overføre resultatene til andre kontekster enn den som er studert. Vår undersøkelse dekker alle norske regnskapspliktige selskaper. Ekstern validitet vil dermed knytte seg til om man kan overføre resultatene til andre land. Ettersom utgangspunktet for sammenligningen er ulikt, idet NGRS skiller seg fra andre lands regnskapsregler, kan det argumenteres for at studien således vil ha begrenset ekstern validitet. Studien kan likevel være av interesse i land som har relativt like regnskapsregler som de norske. Den deskriptive analysen av IFRS-selskapers karakteristika kan ha interesse utenfor Norge.

Statistisk validitet

Dersom utvalget i undersøkelsen gjenspeiler hele populasjon kan undersøkelsen sies å ha høy statistisk validitet. For den deskriptive analysen i kapittel 6 er dette ikke en relevant problemstilling ettersom vi har studert hele populasjonen, og ikke et utvalg. Både den direkte analysen i kapittel 7 og den langsiktige analysen i kapittel 8 er i stor grad basert på børsnoterte foretak som rapporterer etter IFRS. Dermed kan det argumenteres for at vi analyserer et skjevt utvalg fra populasjonen av IFRS-foretak. Vi kan dermed ikke utelukke at resultatene fra analysene ikke er representative for hele populasjonen.

5. Datagrunnlag

Analysen tar utgangspunkt i en database med regnskapstall og selskapsinformasjon for alle norske regnskapspliktige selskap og konsern fra 1992 til 2011. Et viktig supplement er IFRS-informasjon levert av Regnskapsregisteret i Brønnøysund. I forbindelse med den direkte analysen i kapittel 7 er det i tillegg samlet inn data fra årsrapporter til en rekke børsnoterte foretak.

5.1 SNF-databasen

Regnskapsdataene er gjort tilgjengelig og levert av Menon Business Economics AS. Databasen forvaltes av førsteamanuensis Aksel Mjøs ved NHH og inngår i forskningsprogrammet Krise, Omstilling og Vekst ved SNF. I tillegg til regnskapsinformasjon er det supplert med annen foretaksinformasjon om blant annet bransje- og konsernstruktur. Vi ble engasjert av Mjøs for en kritisk og uavhengig gjennomgang av databasen. Dette har også vært et viktig arbeid for å sikre påliteligheten til funnene i utredningen.

5.1.1 Kvalitetssikring av databasen

Regnskapstallene som foreligger i databasen ble kontrollert mot årsrapporter for et utvalg selskaper over flere år.⁵ Ved innsamling og registrering av regnskapsinformasjon til bruk i den direkte analysen fikk vi i tillegg kontrollert regnskapene til en rekke børsnoterte foretak. Vår erfaring er at databasen i all hovedsak er svært pålitelig. Det finnes enkelte mindre feil knyttet til registrering av poster, for eksempel at varekostnader inngår i andre driftskostnader. Den største svakheten ved databasen er imidlertid manglende spesifisering av regnskapsposter. På bakgrunn av dette anser vi ikke databasen som egnet for å analysere spesifikke regnskapsposter. Sumpostene er i all hovedsak korrekte, slik at overordnede

⁵ Konsernregnskap: Kavli Holding AS, Kongsberg Gruppen ASA og Norwegian Air Shuttle ASA

Selskapsregnskap: Bergen Teknologioverføring AS og Mjøs Metallvarefabrikk AS

analyser vil ha høy grad av pålitelighet. Noen konsernregnskap mangler for enkelte år, men heller ikke dette kan sies å være et stort problem.

5.2 IFRS-oversikt

I utgangspunktet var det ikke spesifisert i databasen hvilken regnskapsstandard selskapene har rapportert etter (IFRS eller NGRS). Gjennom Regnskapsregisteret i Brønnøysund ble det anskaffet en rapport over hvilke selskap som har rapportert etter IFRS i perioden 2005 til 2011. Det ble opprettet en dummyvariabel på regnskapsstandard som ble inkludert i databasen.

5.2.1 Kvalitetssikring og justeringer i datagrunnlaget

Det ble gjort et omfattende arbeid med å kvalitetssikre og klargjøre dataene for videre analyser. En første handling bestod i å fjerne duplikater, ettersom enkelte selskaper var registrert dobbelt for flere år. Deretter ble rapporten gjennomgått for å dekke åpenbare hull. Dette knyttet seg til selskaper som har rapportert etter IFRS over flere år, men hvor det typisk mangler ett år i løpet av perioden. Rettelser ble kun gjort for selskap som vi med relativt stor grad av sikkerhet kan anta at brukte IFRS som rapporteringsstandard i det aktuelle året. Videre ble små selskap og selskap uten regnskapsinformasjon fjernet. Selskap ble definert som små når sum eiendeler var under 1 MNOK.

For videre analyser var det ønskelig å ha med kun ett selskap fra hvert konsern (konsernregnskapet til faktisk konsernspiss). Dermed ble datterselskaper trukket ut. Databasen er tidvis svært mangelfull når det kommer til informasjon om konsernstruktur. Gjennom arbeidet med å identifisere konsernstrukturer har det blitt avdekket enkelte svakheter i IFRS-rapporten. Datterselskapene er i noen tilfeller kun registrert med IFRS enkelte år, og i andre tilfeller er det kun noen av konsernets datterselskaper som er registrert med IFRS. Dette kan være reelt, men skaper en viss usikkerhet rundt datasettet. Det synes å være betydelig bedre kvalitet på informasjon registrert om morselskapet, slik at vi fortsatt har tillit til datagrunnlaget som benyttes.

En del selskaper var registrert med IFRS som rapporteringsstandard for kun ett år. Disse selskapene ble fjernet fra utvalget. For det første anser vi det som lite trolig at et selskap velger å benytte IFRS kun for ett år. Det er både kostbart og ressurskrevende å endre

rapporteringsstandard, slik at vi mistenker at en del av disse selskapene er feilaktig registrert med IFRS. Selv om det skulle vise seg riktig at selskapet har benyttet IFRS for ett enkelt år, vil det likevel ikke være ønskelig å inkludere disse selskapene i videre analyser. Målet er å analysere selskapene som faktisk benytter IFRS som primær regnskapsstandard, og slike selskap vil havne utenfor denne kategorien. Vi beholder likevel ettårige IFRS-selskaper som har startet med IFRS i 2010 eller 2011 (også for 2010 siden datagrunnlaget for 2011 er noe mangelfullt).

Rapporten inneholder en del frivillige organisasjoner, ulike idrettslag og andre organisasjoner som etter vårt syn ikke rimelig fører etter IFRS. Vi mener det er grunn til å tro at disse selskapene feilaktig har kommet inn i Brønnøysunds lister, og derfor bør trekkes ut. Uttrekket ble gjort både på bakgrunn av selskapsform og gjennom en screening av datasettet.

5.2.2 Identifisering av lovpålagte IFRS-selskaper

Identifiseringen av IFRS-pliktige selskaper for 2005-2010 tok utgangspunkt i konsernregnskapene som ble koblet med informasjon om eierstruktur (børsnotert). For 2011 var utgangspunktet kun børsnotering ettersom børsnoterte selskaper som ikke er konsern også er IFRS-pliktige fra og med dette året. Det er oppdaget noen svakheter i datagrunnlaget som har problematisert fremgangsmåten. For det første er det enkelte feilregistreringer knyttet til eierstruktur i databasen. Noen selskap er enkelte år registrert som børsnoterte, selv om dette ikke er tilfellet. Tilsvarende er noen børsnoterte selskaper registrert med ukjent eierstruktur. Et annet problem knytter seg til at konsernregnskapet for noen selskap mangler enkelte år. Eksempler på dette er at DNB mangler konsernregnskap for 2008 og 2009, og Norske Skog for 2010. Inntrykket er likevel at dette ikke er gjennomgående svakheter med stor utbredelse. For å rette opp i disse feilene ble de genererte listene gjennomgått og sammenlignet med offisiell statistikk fra Oslo Børs hvorpå åpenbare feil og mangler er rettet.

5.3 Dataenes omfang

SNF-databasen og supplerende informasjon om IFRS-føring fra Regnskapsregisteret i Brønnøysund gir grunnlag for å presentere tabell 5.1 om regnskapspliktige foretak og andel IFRS-selskaper etter justeringer som er beskrevet i 5.2.1.

Regnskapsår	Selskap	Konsern	Totalt	Herav IFRS	Andel IFRS
2005	165 395	2 979	168 374	276	0,2 %
2006	198 964	3 118	202 082	570	0,3 %
2007	214 876	3 491	218 367	854	0,4 %
2008	226 350	3 732	230 082	1 038	0,5 %
2009	229 358	3 890	233 248	1 110	0,5 %
2010	233 828	3 811	237 639	1 306	0,5 %
2011	247 343	3 875	251 218	1 129	0,4 %
Sum	1 516 114	24 896	1 541 010	6 283	0,4 %

Tabell 5.1 Regnskapspliktige foretak

Vi har ikke identifisert om selskapene har benyttet full eller forenklet IFRS, heller ikke om det er standard- eller forenklingsregler som er benyttet etter norske regler. Kun en liten andel av de regnskapspliktige har så langt valgt å rapportere etter IFRS. Det er likevel både en absolutt og relativ økning i bruken av IFRS for hvert år gjennom den aktuelle perioden. Det er en markant, liten nedgang fra 2010 til 2011. Vi anser dette for å være en svakhet i datagrunnlaget, slik at antall selskaper som har rapportert etter IFRS i 2011 rimelig kan forventes å være noe høyere enn det som fremkommer her.

5.4 Tilpasninger av dataene til ulike analyser

5.4.1 Kapittel 6 - Deskriptiv analyse

Den deskriptive analysen tar utgangspunkt i grunnlaget etter justeringene som redegjort for under avsnitt 5.2.

5.4.2 Kapittel 7 - Direkte analyse

Ved hjelp av databasen identifiserte vi børsnoterte foretak i 2005 som det deretter ble samlet inn årsrapporter for. Etersom dette er relativt gamle rapporter er en del materiale vanskelig tilgjengelig, særlig på grunn av fusjoner og oppkjøp. Ikke alle børsnoterte foretak var lovpålagt å benytte IFRS i 2005 og andre selskap kom inn under unntaksregelen for IFRS-rapportering frem til 2007.⁶ Finansselskaper utelates fra analysen ettersom selskapene har

⁶ Foretak som har rapportert etter andre internasjonale regnskapsstandarder i forbindelse med børsnotering i land utenfor EU var fritatt for å rapportere etter IFRS frem til 2007. Dette gjelder i hovedsak selskaper som har vært børsnotert i USA og har rapportert etter US GAAP.

grunnleggende forskjellig regnskapsføring fra andre bransjer. Samlet har dette resultert i et analysegrunnlag på 86 selskaper. Regnskapene etter IFRS ble registrert på bakgrunn av årsrapportene, mens NGRS-tallene er hentet fra databasen. Balansepostene sammenlignes per 31.12.2004. For å studere virkningene IFRS har på balanseposter er det i utgangspunktet naturlig å benytte balansestørrelser per 1.1.2004, idet man kan studere overgangseffektene knyttet til balansen isolert. Ved å studere balansen 31.12.2004 inkluderes også hendelser gjennom året. Ettersom mange selskaper ikke har presentert endringer i åpningsbalansen i årsrapportene benyttes utgående balanse.

5.4.3 Kapittel 8 - Langsiktig analyse

Vårt formål er å analysere virkningen valg av regnskapsstandard har på nøkkeltall. Det vil dermed kun være aktuelt å betrakte profittmaksimerende selskaper. Selskaper i offentlig sektor vil derfor fjernes. Selskap som har statlig eierskap, men likevel er profittmaksimerende beholdes (for eksempel Statoil og Telenor). Finansselskaper og eierfrie selskaper fjernes fra utvalget. I den deskriptive analysen i kapittel 6 fjernes selskaper med utenlandsk eierskap (se avsnitt 6.3). Disse selskapene vil heller ikke inngå i den langsiktige analysen i kapittel 8. Analysen inkluderer imidlertid både lovpålagte og ikke-lovpålagte IFRS-selskaper.

Selskapene som inkluderes i analysen må rapportere etter IFRS sammenhengende over den aktuelle perioden. Vi vurderte ulike regnskapsperioder som kunne være aktuelle. Konklusjonen ble å velge perioden 2006-2010 for å få et bredest mulig analysegrunnlag. 2011 ble relativt raskt utelatt på grunn av manglende observasjoner. Fordelen med å analysere fra 2005 er at man får ett ekstra år. Samtidig ville vi mistet mange selskaper som implementerte IFRS fra og med 2006. På denne bakgrunn ble 2006 valgt som startår for analysen, som gav 116 IFRS-selskaper til bruk i analysen. For konsern benytter vi konsernregnskap fremfor morselskapets selskapsregnskap.

De 116 selskapene ble deretter matchet med NGRS-selskaper. Det sentrale var å finne selskaper som lignet mest mulig på IFRS-selskapene, men som benyttet NGRS som regnskapsstandard. Ved å gjennomføre matchingen basert på regnskapsåret 2004, er matchingen ikke påvirket av forskjeller mellom regnskapsstandardene, ettersom begge gruppene rapporterte etter NGRS. Framgangsmåten inneholdt et krav om sammenfallende bransje- og inntektsgruppe. Basert på EUs definisjoner av små- og mellomstore foretak

(European Commission, 2013) benyttes tre inntektsgrupper: én for selskaper med mindre enn 80 millioner kroner i totale inntekter, én for mellom 80 og 400 millioner kroner og én for selskaper med over 400 millioner kroner. Videre ble totale inntekter, totale kostnader og egenkapital valgt som matching-variabler. Dette ble gjort for å finne tilnærmet like store selskap innenfor hver bransje slik at sammenligningen skulle bli så reell og rettferdig som mulig.

Selve matchingen ble utført ved hjelp av Mahapick i STATA.⁷ Hvert IFRS-selskap ble i utgangspunktet gitt åtte matcher for å få en viss bredde i kontrollgruppen. Duplikater ble fjernet ved hjelp av Mahaselectunique. Vi ønsket i at hvert IFRS-selskap skulle ha tre unike kontrollselskap. Dette resulterte i en kontrollgruppe på 285 NGRS-selskaper.

	IFRS-selskaper						Kontrollgruppe					
	mean	median	min	max	sd	N	mean	median	min	max	sd	N
Totale inntekter	7 035 195	375 589	0	306 000 000	32 500 000	116	950 595	161 385	0	34 600 000	3 098 958	285
Totale kostnader	6 460 380	324 489	-248 030	281 000 000	29 900 000	116	883 112	158 389	-124 892	28 900 000	2 704 724	285
Driftsresultat	1 005 007	11 457	-185 100	65 100 000	6 690 702	116	213 424	6 573	-1 443 477	22 400 000	1 754 178	285
Årsresultat	574 815	10 082	-683 000	24 700 000	2 935 814	116	67 483	6 130	-2 222 866	5 666 985	489 899	285
Sum eiendeler	7 441 999	460 916	100	246 000 000	30 500 000	116	1 050 269	255 650	959	44 400 000	3 968 111	285
Egenkapital	2 671 390	174 529	-5 311	79 000 000	10 900 000	116	312 092	66 485	-324 604	9 932 000	893 496	285
EK-andel	0,421	0,400	-0,661	1,000	0,280	116	0,319	0,354	-8,351	1,000	0,680	285
EBITDA-margin	-4,310	0,085	-287,431	0,834	31,943	113	-0,042	0,080	-10,217	2,780	1,123	270
Driftsmargin	-4,640	0,035	-301,882	0,650	33,701	113	-0,126	0,037	-11,075	2,557	1,148	270

Tabell 5.2 Kvalitetsvurdering av matching

Man bør være klar over utfordringene med å finne gode matcher. Norge er et lite land hvor det kan være begrenset med gode matcher til hvert selskap. Dette kan særlig problematiseres ved at mange av de største selskapene i Norge er børsnoterte og dermed lovpålagt å rapportere etter IFRS. Eksempler på selskap som er unike i norsk målestokk og det er vanskelig å finne gode matche til er Statoil, Hydro, Orkla og Norwegian.

Av tabell 5.2 ser vi at IFRS-selskapene er vesentlig større enn selskapene i kontrollgruppen. Dette gjelder både for totale inntekter og kostnader og resultat- og kapitalstørrelser. Samtidig er selskapene relativt like dersom man ser på nøkkeltall vurdert etter median. Gjennomsnitt kan i stor grad være påvirket av ekstremobservasjoner, slik at vi anser median som mer egnet for analyser. Videre vil vi derfor benytte median som grunnlag for grafer og tester.

⁷ Utskrift av do-fil fra matchingen er lagt i vedlegg.

6. Deskriptiv analyse av IFRS-selskaper

Alle norske foretak har tillatelse til å rapportere etter IFRS, men plikten omfatter kun børsnoterte foretak. I dette kapittelet ønsker vi å kartlegge utbredelsen av ikke-lovpålagte IFRS-selskaper og stiller forskningsspørsmålet:

Hvem benytter IFRS frivillig, og hvordan kan disse selskapene karakteriseres?

Vi vurderer eierstruktur, bransjestruktur og størrelsen på selskapene som rapporterer IFRS.

6.1 IFRS-pliktige selskaper

Bakgrunnen for å identifisere selskapene som er lovpålagt å rapportere etter IFRS er todelt: for det første er det interessant å se hvor mange selskaper det dreier seg om og hvordan dette antallet utvikler seg. For det andre er det for videre analyser mer interessant å utelate disse selskapene og fokusere på selskaper som frivillig velger å benytte IFRS.

Regnskapsår	Antall
2005	139
2006	134
2007	164
2008	180
2009	161
2010	177
2011	197
Total	1 152

Tabell 6.1 Lovpålagte IFRS-foretak

Siden IFRS ble den pliktige rapporteringsstandarden på Oslo Børs i 2005 har antall lovpålagte IFRS-selskaper steget i sammenheng med utviklingen i antall børsnoterte selskaper. I 2011 var det ca. 200 norske selskaper som var pliktige å rapportere etter IFRS. Fra 2008 til 2009 var det en markant nedgang i antall selskaper. Dette er et uventet funn som initierte nærmere analyser av børsnoterte foretak i 2008 og 2009. Analysen avdekket at endringen i IFRS-pliktige selskaper ble motsvart av omtrent den samme relative nedgangen i antall selskaper totalt på Oslo Børs. Det er ikke gjort forsøk på å forklare hva som er årsaken til denne nedgangen, utover å konstatere at den er reell, og at det ikke skyldes svakheter i datagrunnlaget.

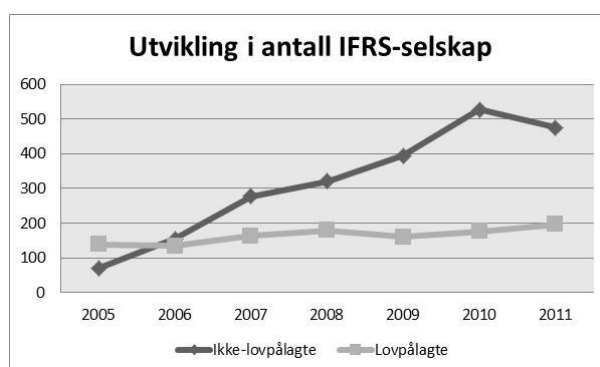
I 2010 kom det til en rekke sparebanker som bidro til at antallet IFRS-pliktige steg tilbake til 2008-nivået. Et økende antall børsnoterte selskaper og utvidede regler for IFRS-pliktige fra og med 2011 har økt antall selskaper ytterligere.

6.2 Ikke-lovpålagte IFRS-selskaper

Det mest interessante for en deskriptiv analyse er å se på selskapene som frivillig benytter IFRS. Etter at justeringer i datasettet er foretatt, se avsnitt 5.2, danner 2 222 selskaper grunnlaget for videre analyser. Til sammen ble nærmere 2 000 datterselskaper, hvor morselskapet frivillig eller gjennom plikt avlegger regnskapet etter IFRS, trukket ut. Selv om morselskapet er pliktig å rapportere etter IFRS, har datterselskapet valgfrihet knyttet til regnskapsstandard. Det høye antallet datterselskaper tyder på at når et konsern først endrer regnskapsstandard, implementeres dette gjennom hele organisasjonen.

Regnskapsår	Antall	Datter (inkl. av lovpålagt)
2005	71	57
2006	155	151
2007	277	274
2008	321	337
2009	395	367
2010	527	470
2011	476	330
Sum	2 222	1 986

Tabell 6.2 Ikke-lovpålagte IFRS-foretak

Figur 6.1 Lovpålagte og ikke-lovpålagte IFRS-foretak

Vi identifiserer en jevn stigning i antall selskaper som frivillig benytter IFRS. Vi har grunn til å tro at nedgangen fra 2010 til 2011 skyldes et noe mangelfullt datagrunnlag snarere enn en reell nedgang.

6.3 Eierstruktur

Eierstrukturen kan avdekke fellestrekk for selskapene som benytter IFRS.

Eierstruktur	Antall	Andel
Børsnotert eller inngår i et slikt konsern	87	3,9 %
Firmaeid, et eller flere norske firma har majoritet	614	27,6 %
Personeid, en eller flere personer eier selskapet	140	6,3 %
Kombinasjonseid (personer/firma/off.)	15	0,7 %
Offentlig eid (>50 %)	102	4,6 %
ASA, ikke børsnotert	40	1,8 %
Samvirke (COOP)	4	0,2 %
Utenlandseid	908	40,9 %
Ukjent eierstruktur / N/A	312	14,0 %
Sum	2 222	100,0 %

Tabell 6.3 Eierstruktur ikke-lovpålagte IFRS-foretak

En liten gruppe børsnoterte selskaper er med på listen over selskaper som frivillig har benyttet IFRS i perioden. Årsaken til dette er at det mellom 2005 og 2010 kun var konsernregnskapet til børsnoterte foretak som var IFRS-pliktig. Fra og med 2011 er imidlertid alle børsnoterte foretak IFRS-pliktige. En betydelig andel av selskapene som frivillig rapporterer etter IFRS er firmaeid, hvor et eller flere norske firma har majoritetsandel. Dette er gjerne holdingselskaper som igjen er eid av privatpersoner. Videre finnes en rekke offentlig eide selskaper på listen, som for eksempel NSB, Posten, Avinor og flere kraftselskaper.

Det mest interessante funnet er likevel at godt over 40 % av selskapene har utenlandske eiere. Ofte er dette norske datterselskap av store internasjonale konsern. Det gir en plausibel forklaring på motivasjonen til å benytte IFRS for nær halvparten av selskapene. Det synes naturlig at utenlandske eiere lar sine norske datterselskap rapportere etter IFRS. En felles regnskapsstandard på tvers av landegrenser forenkler, effektiviserer og er kostnadsbesparende sammenlignet med alternativet om å benytte flere ulike regnskapsstandarder. Slik sett er funnet også i tråd med intensjonen EU hadde med innføring av IFRS.

En betydelig andel av selskapene har ukjent eierstruktur, eller eierstrukturen er ikke identifisert i databasen. Etter en gjennomgang av disse selskapene er konklusjonen at mange

av disse selskapene med stor grad av sikkerhet er eid fra utlandet. Dette kan blant annet sees gjennom selskapsnavnene som gjerne inneholder “Ltd” eller lignende betegnelser.

Nedenfor presenteres en oversikt over hvilke land selskapene eies fra, når eier har minst 50 % eierandel i det aktuelle selskapet. Det varierer om morselskapet er den direkte eier i selskapet eller konsernspiss.

Morselskapets nasjonalitet	Antall	Andel
Sveits	20	2,2 %
Kypros	13	1,4 %
Tyskland	53	5,8 %
Danmark	51	5,6 %
Finland	26	2,9 %
Frankrike	21	2,3 %
Storbritannia	92	10,1 %
Nederland	75	8,3 %
Sverige	189	20,8 %
Annet	78	8,6 %
Ukjent	290	31,9 %
Sum	908	100,0 %

Tabell 6.4 Morselskapets nasjonalitet når > 50 % eierandel

Informasjonen er av mindre god kvalitet da det mangler observasjoner for drøyt 30 % av utvalget. Til tross for dette er det klare tegn til at den største delen av de utenlandske eierne er registrert i Sverige. Videre er Storbritannia hyppig representert som eier, mens det utover dette er mer sporadiske eierposter og jevnt fordelt over flere land. Dette er egnet til å gi klare indikasjoner om morselskapets nasjonalitet.

Det er grunn til å tro at valg av regnskapsstandard for datterselskap av internasjonale konsern ikke nødvendigvis gjøres lokalt. Disse selskapene har åpenbare incentiver til å benytte felles regnskapsstandard. Å rapportere etter NGRS vil medføre parallellrapportering slik at selskapene kan bli pålagt eller oppfordret til å benytte IFRS, og at det på den måten ikke foretas et reelt valg mellom standardene. På grunnlag av dette trekker vi dem ut, idet det er tvil om de benytter standarden frivillig eller er pålagt fra overordnet hold. Dermed anser vi disse selskapene som lite interessante for videre analyser. Dette vil imidlertid underdrive effekten ettersom vi er kjent med at mange utenlandskeide selskap er ført med ukjent eierstruktur. For å ta høyde for dette fjerner vi også selskaper med ukjent eierstruktur som i

én eller flere andre perioder har utenlandsk eierstruktur. Utvalget som analyseres videre består av 1255 observasjoner.

6.4 Bransjestruktur

Et naturlig utgangspunkt for å analysere en gruppe selskaper er å identifisere hvilke bransjer de hører hjemme i. I denne sammenheng søker vi etter å se om det er noen bransjer som skiller seg ut når det gjelder utbredelse av IFRS, og i neste omgang om det er noe ved bransjene som kan gi motivasjon for å benytte de internasjonale regnskapsreglene fremfor de norske.

Den vanligste bransjeinndelingen følger Standard Næringsgruppe-systemet (NACE). Systemet er dominerende både nasjonalt og internasjonalt. Perioden vi analyserer (2005-2011) inneholder imidlertid en revisjon av denne standarden. Fra 1. januar 2008 gikk man over fra SN2002 til SN2007. Ved nærmere undersøkelser er det tilnærmet samme dekning for de to bransjesystemene i utvalget (ca. 90 %). Vi velger å benytte SN2002 og deler selskapene inn i 12 bransjegrupper som definert av Mjøs og Øksnes (2012).

Bransjegrupper 2005-2011	Norskeide IFRS-foretak		Alle norske regnskapspliktige foretak	
	Antall	Andel	Antall	Andel
Primærnæring	28	2,2 %	20 831	1,6 %
Olje/Gass	35	2,8 %	2 952	0,2 %
Industri	134	10,7 %	88 886	7,0 %
Bygg/Energi	75	6,0 %	229 264	18,0 %
Handel	86	6,9 %	72 530	5,7 %
Skipsfart	78	6,2 %	14 591	1,1 %
Transp/reiseliv	35	2,8 %	34 263	2,7 %
Finans, forsikring	292	23,3 %	117 217	9,2 %
Tjenester/Eiendom/Rådg.	304	24,2 %	484 114	38,0 %
Helse/Sosial	18	1,4 %	46 902	3,7 %
Kultur, media	13	1,0 %	34 305	2,7 %
IT/Tele	46	3,7 %	32 058	2,5 %
Ukjent bransjekode / N/A	111	8,8 %	96 826	7,6 %
Sum	1 255	100,0 %	1 274 739	100,0 %

Tabell 6.5 Bransjestruktur norskeide IFRS-foretak

Over 24 % av IFRS-foretakene er knyttet til bransjer innen tjenester, eiendom og rådgivning. Tidligere har vi argumentert for at eiendomsselskaper kan få økt egenkapital ved å rapportere etter IFRS på grunn av muligheten til å føre investeringseiendommer til virkelig verdi. Basert på informasjon for alle regnskapspliktige foretak i Norge over den aktuelle

perioden, er ca. 38 % av selskapene knyttet til samme bransjegruppe. Til tross for at det kan være attraktivt for eiendomsselskaper å benytte IFRS som rapporteringsstandard, har bransjegruppen lavere andel IFRS-selskaper vurdert mot alle regnskapspliktige foretak. Det kan forklares med at dette er den største bransjegruppen i Norge, og omfatter mange små tjenesteytende selskaper. Den store majoriteten benytter forenklingsreglene etter norske regler. For disse er det trolig en lite aktuell problemstilling om man skal benytte IFRS.

Selskaper innen finans og forsikring utgjør ca. 23 % av IFRS-foretakene mot ca. 9 % av alle regnskapspliktige foretak. Bransjegruppen består hovedsakelig av banker, investerings- og holdingselskaper og gjensidige brannkasser. Det diskuteres om IFRS også skal bli pliktig regnskapsstandard for unoterte banker og finansieringsforetak ettersom det anses at standarden gir best rapportering for disse foretakene (Finanstilsynet, 2012) (Hanstad & Brandsås, 2012). Oppfatningen om at IFRS gir bedre rapportering for slike selskap kan forklare hvorfor bransjegruppen utgjør en så stor andel av IFRS-foretakene. Innledningsvis ble det gjort noen forsøk på å tilegne nye og mer beskrivende bransjekoder til investeringselskapene. Mange av investerings- og holdingselskapene har imidlertid et så variert investeringspekter at de best betegnes som investeringselskaper.

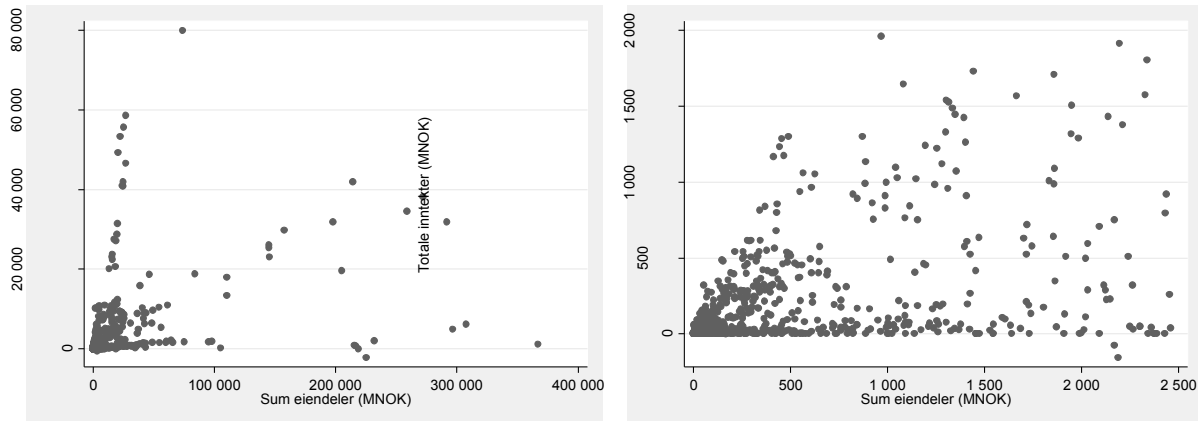
IFRS står sterkt blant industriselskapene. Bransjegruppen står for ca. 11 % av IFRS-foretakene, mot ca. 7 % av alle norske selskap. Dette er ofte store selskaper som opererer internasjonalt og deres bruk av IFRS synes i mange tilfeller å være motivert av deres internasjonale orientering. Olje og gass, samt skipsfart, er andre sektorer som er godt representert blant IFRS-selskapene. En naturlig forklaring på dette kan ligge i den internasjonale orienteringen selskapene har, slik at informasjonsverdien av et IFRS-regnskap er høyere enn et NGRS-regnskap. Handel er den bransjegruppen som opplevde den største reduksjonen i antall foretak ved uttrekk av utenlandskeide selskap, idet nærmere 70 % av selskapene ble trukket ut.

Motsatt ser vi at IFRS har en relativt svak posisjon blant bygg- og energiselskaper. Bransjegruppen står for kun 6 % av alle IFRS-foretak mot 18 % av alle regnskapspliktige foretak. Tilsvarende finner vi for helse- og sosial- og kultur- og medieselskaper.

Samlet sett finner vi dermed at det er særlig innen finans og forsikring, olje og gass, i tillegg til skipsfart og enkelte deler av industri- og handelsbransjen, at IFRS står sterkt som regnskapsstandard.

6.5 Selskapenes størrelse

Det er til dels betydelige forskjeller blant selskapene når det kommer til størrelse på virksomhetene. Nedenfor er sum eiendeler plottet mot totale inntekter.

Figur 6.2 Sum eiendeler og totale inntekter norske IFRS-foretak

I figuren til venstre er ca. 10 svært store selskaper utelatt (av hensyn til leservennlighet). Figuren klargjør at noen selskaper har svært store eiendeler, men lave inntekter, andre har høye inntekter, men relativt lave eiendelsverdier, og noen med både høye store eiendeler og høye inntekter. Majoriteten av selskapene ligger derimot i området mot origo. I figuren til høyre fokuseres det på denne gruppen av selskapene. I overgangen mellom de to figurene er 347 observasjoner luket ut.

En første betraktning er at det synes å være nokså god spredning på selskapene. En rekke selskaper har svært lave totale inntekter, men betydelige størrelser på eiendeler. Settes dette i sammenheng med funnene fra bransjeanalysen synes det klart at dette i stor grad dreier seg om eiendoms- og investeringsselskaper. Disse selskapene utgjør en betydelig del av utvalget. De har høye verdier på eiendelene (eiendom eller investeringer), men ofte lave inntekter.

Selskaper med høye inntekter målt mot eiendeler er tradisjonelt handels- og tjenestebedrifter. Industri, olje og gass og skipsfart er næringer hvor inntekter og eiendeler som regel står i et mer balansert forhold.

	Antall	Gjennomsnitt	Median	Min	Max
Ansatte	940	205	5	0	20 507

Tabell 6.6 Antall ansatte norske IFRS-foretak

Det identifiseres også stor variasjon blant selskapene dersom størrelse måles etter antall ansatte. Eiendoms- og investeringselskapene har tradisjonelt relativt få ansatte, mens store industriselskaper kan ha flere tusen arbeidsplasser. Utvalget består altså av store selskaper med mange ansatte, men også en rekke selskaper med få ansatte. Et gjennomsnitt på ca. 205 ansatte er dermed ikke en særlig god måte å beskrive selskapene på. Medianen på 5 ansatte er ikke nødvendigvis noe bedre, ettersom det er stor variasjon mellom selskapene. De to gjennomsnittsmålene trekker i hver sin retning, den ene mot et relativt høyt antall ansatte (gjennomsnitt) og det andre mot et relativt lavt (median). Samlet gir de et bilde av stor variasjon i størrelse på selskapene. Tallene kan imidlertid være noe preget av at det mangler observasjoner for over 315 selskaper.

7. Direkte analyse

Etter innføringen av IFRS i 2005 måtte selskapene omarbeide resultat- og balansepostene for regnskapsåret 2004 fra NGRS til IFRS. Dette var nødvendig for å gi regnskapsbrukere et sammenligningsgrunnlag for 2005. Dermed kan regnskapsåret 2004 brukes som grunnlag for å sammenligne et IFRS- og et NGRS-regnskap, idet det foreligger regnskap etter begge standarder for samme aktivitet. Forskjellene i presenterte tall vil altså kun bestå i forskjeller i regnskapsprinsipper. Gjennom kapittelet forsøker vi å besvare følgende forskningsspørsmål:

Hvor store er de direkte effektene ved overgang fra norske regler til IFRS?

Først analyserer vi endringer for resultat- og balanseposter. Deretter vurderer vi om disse endringene fordeler seg ulikt mellom bransjegrupper. Til slutt analyserer og tester vi om disse forskjellene gir seg utslag i ulike nøkkeltall.

7.1 Virkning på resultatregnskap

Det er naturlig å studere virkningen valg av regnskapsstandard har på totale inntekter og årsresultat. Avskrivninger er fra teorien kjent som et av områdene hvor det foreligger størst forskjeller, slik at de også bør studeres. Videre ser vi på driftsresultat, finansinntekter og -kostnader og skattekostnad. Analyser av øvrige regnskapsposter er av begrenset interesse på grunn av små forskjeller, men vanskeliggjøres også av manglende spesifisering i databasen. Resultatene presenteres gjennom en frekvenstabell ettersom vi anser en frekvenstabell som mer egnet til å forklare dataene enn gjennomsnitt og/eller median.

Regnskapsposter	Totale inntekter	Avskrivninger	Driftsresultat	Fin. Inntekt	Fin. Kost	Skatt	Årsresultat
Økt > 60 %	2	0	17	7	5	12	19
Økt 40 til 60 %	1	1	8	2	3	4	1
Økt 20 til 40 %	3	4	10	6	3	5	15
Økt 10 til 20 %	1	1	12	4	16	10	9
Økt inntil 10 %	14	7	14	4	36	11	14
Ingen endring	36	14	1	31	11	8	3
Redusert inntil 10 %	22	11	12	8	2	18	13
Redusert 10 til 20 %	4	16	5	5	9	1	4
Redusert mer enn 20 %	3	32	7	18	1	12	8
Missing (fører ikke)	0	0	0	1	0	5	0
Total	86	86	86	86	86	86	86

Tabell 7.1 Virkning på resultatposter

Selskapene fikk en gjennomsnittlig økning på 1,3 % i totale inntekter ved overgang til IFRS. Det er imidlertid variasjoner innad i utvalget. I utgangspunktet er det lite fra regnskapsteorien som skal gi seg store utslag i totale inntekter. Riktignok kan en inntekt periodiseres ulikt på grunn av det teoretiske grunnlaget og det kan være noe oftere resultatføring av urealiserte gevinster knyttet til bruk av virkelig verdi etter IFRS, men omfanget av dette forventes å være beskjedent. Det er dermed i tråd med forventningene at over 40 % av selskapene rapporterte samme totale inntekter etter begge standarder. Inkluderer man selskapene som hadde relativt små endringer i totale inntekter (inntil 10 %), utgjør dette godt over 80 % av utvalget. På generelt grunnlag vil vi dermed påstå at valg av regnskapsstandard har relativt lite å si for totale inntekter.

I tråd med Ernst & Young (2011) finner vi at avskrivningene reduseres. Vi finner en gjennomsnittlig reduksjon på 17 % relativt til NGRS-regnskapene. Årsaken til dette er i all hovedsak bortfall av avskrivninger på goodwill. Kun ett av 86 foretak har uendret driftsresultat. På bakgrunn av små forskjeller i totale inntekter, men jevnt over lavere avskrivninger er dette ikke overraskende. Hele 17 selskap har fått økt driftsresultatet med over 60 %.

En stor del av selskapene har uendrede finansinntekter, men også her er det betydelig variasjon. Det er verdt å merke seg at 18 selskaper har fått en reduksjon på mer enn 20 %. Vi finner at et flertall av selskapene opplever å få økte finanskostnader. En del av forskjellene i finanspostene kan forklares med at derivater og sikringer rapporteres ulikt etter de to standardene.

Årsresultatet er egnet som mål på om endringene i resultatregnskapet samlet gir positive eller negative endringer. En del selskaper opplevde svært høy prosentvis økning i resultatet. Dette gjaldt i stor grad selskaper som hadde relativt lave NGRS-resultater. For disse selskapene gav selv moderate resultatforbedringer målt i kroneverdi ekstremt store prosentvise utslag. Eksempelvis medførte overgangen til IFRS en økning i årsresultatet til Aker Seafood ASA fra 1 MNOK til 52 MNOK, altså en økning på hele 5100 %. Dermed gir det ikke mening i å rapportere gjennomsnittlig endring i årsresultatet. Det er en tydelig overvekt av selskaper med positiv effekt på resultatet. Medianen indikerer at årsresultatene gjennomsnittlig økte med 11 %.

7.2 Virkning på balanseposter

Gjennom kvalitetssjekken av databasen ble det oppdaget at enkelte poster inneholdt verdier som åpenbart skulle vært rapportert under andre poster. Vi har derfor valgt å se på aggregerte balanseposter da disse i mindre grad er sårbare for slike feil. På den måten unngår vi også at vi får mange missing-verdier for selskaper som mangler verdier på enkelte poster. Vi ønsker likevel å teste de postene der vi fra teorien forventer størst forskjeller. Dermed velger vi å inkludere goodwill, eiendom og pensjonsforpliktelser. Videre ser vi på anleggsmidler, omløpsmidler, sum eiendeler, egenkapital og gjeld.

Balanseposter	Goodwill	Eiendom	Anleggsmidler	Omløpsmidler	Sum eiendeler	Egenkapital	Pensjonsforpl	Lang gjeld	Kort gjeld
Økt > 60 %	4	4	5	0	2	6	22	5	2
Økt 40 til 60 %	4	2	4	1	1	1	5	0	1
Økt 20 til 40 %	4	3	3	1	1	5	6	7	2
Økt 10 til 20 %	15	0	9	3	4	7	3	9	6
Økt inntil 10 %	17	6	39	25	51	27	0	17	29
Ingen endring	3	28	5	38	3	0	4	5	13
Redusert inntil 10 %	3	4	11	16	19	30	0	14	18
Redusert 10 til 20 %	2	3	3	0	3	6	2	9	15
Redusert mer enn 20 %	4	1	7	2	2	4	12	12	0
Missing (fører ikke)	30	35	0	0	0	0	32	8	0
Total	86	86	86	86	86	86	86	86	86

Tabell 7.2 Virkning på balanseposter

Tabell 7.2 gir en oversikt over antall selskap innenfor de ti intervallene vi definerer. De fleste selskapene opplever moderate endringer med økning eller reduksjon på inntil 10 %. Det er imidlertid stor variasjon i mange poster.

En overvekt av selskapene fikk positiv effekt på goodwill. 67 % av selskapene som er registrert med posten rapporterte økning i eiendelen. Økningen var i snitt på 13 % målt etter median på grunn av bortfall av avskrivninger. Foretak som har gjort store oppkjøp i forkant av 2004 opplevde en markant forbedring av resultatene ettersom selskapene ofte hadde store goodwillposter. Dette er i tråd med teorien og henger også sammen med funnene vi gjorde i avsnitt 7.1 der vi fant at avskrivningene i snitt ble redusert med 17 %.

Eiendomsposten økte med ca. 20 % i snitt etter IFRS på grunn av økt innslag av virkelig verdi. Ettersom investeringseiendommer ikke skal avskrives etter IFRS er dette også med på å forklare reduksjonen i avskrivninger. Vi er imidlertid ikke i stand til å skille mellom investeringseiendommer og andre eiendommer. Det mangler en rekke observasjoner for denne posten – både på grunn av manglende spesifisering og at en rekke selskaper ikke eier egen eiendom.

Mange selskap erfarte at økningen i egenkapitalen som økningen eiendelene representerer ble spist opp av økte pensjonsforpliktelsener. 19 av de 36 foretakene som fikk økt pensjonsforpliktelsene rapporterte lavere egenkapital etter IFRS. Forklaringen til de økte pensjonsforpliktelsene ligger i at nevnte foretak hadde relativt store uamortiserte estimatavvik som etter IFRS måtte tillegges forpliktelsen og således spiste opp mye av økningen i egenkapitalen. Riktignok mangler det informasjon om pensjonsforpliktelsener for 32 selskaper. Sannsynligvis har forpliktelsen blitt ført i en annen gjeldspost, og er et resultat av manglende spesifisering.

Innføring av IFRS gav svært varierende effekt på egenkapital. 47 % av selskapene opplevde reduksjon og de resterende 53 % fikk økt egenkapital. Reklassifisering av utbytte fra gjeld til egenkapital utgjorde som ventet den største enkelteffekten.

7.3 Bransjeanalyse

Vi deler selskapene inn etter bransjegrupper som definert i avsnitt 6.4 og analyserer virkning på resultatregnskap og balanseposter med bakgrunn i dette. Det er fem bransjegrupper som er representert med et tilstrekkelig antall selskaper til at vi ser det som interessant å analysere dem. Selskap fra andre bransjer inngår i en restpost.

7.3.1 Virkning på resultatregnskap

Vi velger å studere effekten på totale inntekter, avskrivninger og årsresultat.

Regnskapsposter	Industri	Handel	Skipsfart	Tjenester/Eiend.	IT/Tele	Andre bransjer	Sum
Antall selskap	30	7	11	13	13	12	86
Totale inntekter							
Økning	30 %	14 %	36 %	31 %	0 %	25 %	24 %
Uendret (inkl. missing)	33 %	71 %	36 %	38 %	69 %	25 %	42 %
Reduksjon	37 %	14 %	27 %	31 %	31 %	50 %	34 %
Avskrivninger							
Økning	20 %	0 %	45 %	8 %	8 %	0 %	15 %
Uendret (inkl. missing)	13 %	0 %	18 %	23 %	15 %	25 %	16 %
Reduksjon	67 %	100 %	36 %	69 %	77 %	75 %	69 %
Årsresultat							
Økning	83 %	100 %	45 %	69 %	46 %	50 %	67 %
Uendret (inkl. missing)	7 %	0 %	0 %	0 %	8 %	0 %	3 %
Reduksjon	10 %	0 %	55 %	31 %	46 %	50 %	29 %

Tabell 7.3 Bransjevis virkning på regnskapsposter

Det synes ikke å være slik at enkelte bransjer entydig rapporterer reduserte eller økte totale inntekter ved overgang fra NGRS til IFRS. I alle bransjegrupper finnes det selskaper hvor effekten går begge veier. Overvekten av selskapene får riktignok ikke endret størrelsen på inntektene. Unntaket er IT og tele, hvor ingen av de 13 selskapene i utvalget opplevde økning i inntekter. Samtidig er inntektene uendret for det store flertallet i denne bransjegruppen, og de fire selskapene som opplevde reduksjon var utsatt for kun mindre endringer.

Med bakgrunn i analysen i avsnitt 7.1 er det som ventet at majoriteten av selskapene, uavhengig av bransje, får reduserte avskrivninger og følgelig en positiv resultateffekt knyttet til dette. Et unntak fra denne trenden finnes innen skipsfart. Her opplevde 5 av 11 selskaper å få økt sine avskrivninger og dermed negativ effekt på resultatet. 4 av 11 selskaper fikk reduserte avskrivninger, i samsvar med resten av utvalget.

Når det gjelder effekt på resultatet fordelt etter bransjer, synes det å være en klar trend til at selskaper innen industri, handel og tjenester og eiendom får en positiv effekt knyttet til overgang til IFRS. Innen skipsfart, IT/Tele og øvrige bransjer synes det å være en mer jevn fordeling knyttet til retningen på resultatendringen.

7.3.2 Virkning på balanseposter

Vi velger å fokusere på balansepostene goodwill, sum eiendeler og egenkapital.

Balanseposter	Industri	Handel	Skipsfart	Tjenester/Eiend.	IT/Tele	Andre bransjer	Sum
Antall selskap	30	7	11	13	13	12	86
Goodwill							
Økning	63 %	71 %	18 %	54 %	54 %	33 %	51 %
Uendret (inkl. missing)	30 %	14 %	82 %	38 %	31 %	42 %	38 %
Reduksjon	7 %	14 %	0 %	8 %	15 %	25 %	10 %
Sum eiendeler							
Økning	70 %	71 %	64 %	69 %	62 %	75 %	69 %
Uendret (inkl. missing)	3 %	0 %	0 %	8 %	8 %	8 %	5 %
Reduksjon	27 %	29 %	36 %	23 %	31 %	17 %	27 %
Egenkapital							
Økning	53 %	71 %	64 %	54 %	54 %	33 %	53 %
Uendret (inkl. missing)	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Reduksjon	47 %	29 %	36 %	46 %	46 %	67 %	47 %

Tabell 7.4 Bransjevis virkning på balanseposter

Utvikling i goodwill fordelt etter bransjer gir ikke vesentlig mer innsikt enn den innledende analysen. De fleste selskapene får økt eller uendret goodwill ved overgang fra NGRS til

IFRS. 10 % av utvalget rapporterer redusert goodwill. Disse fordeler seg nokså jevnt over de ulike bransjegruppene. Det samme finner man i stor grad ved å studere virkningen på sum eiendeler. Majoriteten opplever økning i sum eiendeler, uavhengig av hvilken bransje selskapet hører hjemme i. Andelen som får redusert størrelsen på balanseposten er imidlertid større enn hva gjelder for goodwill. Det er imidlertid ingen bransjer som skiller seg vesentlig ut.

Handel og skipsfart synes å ha størst konsentrasjon av selskaper med positiv effekt på egenkapitalen. Øvrige bransjer ligger nokså jevnt fordelt med positiv og negativ effekt på egenkapitalen. Det er verdt å merke seg at ingen av selskapene har uendret egenkapital ved overgang til IFRS.

7.4 Nøkkeltallanalyse

I dette avsnittet analyserer og tester vi om nøkkeltall knyttet til marginer, finansiering og rentabiliteter endres som følge av overgang til IFRS.

7.4.1 Marginer

På bakgrunn av tidligere funn er det grunn til å tro at marginene har blitt forbedret som følge av IFRS. Vi formulerer følgende null- og alternativhypotese:

$$H_0 = \text{Like marginer for NGRS og IFRS}$$

$$H_A = \text{Marginer etter IFRS} > \text{Marginer etter NGRS}$$

Margin	Antall	Median	z-verdi
Δ EBITDA-margin	86	0,00	1,115
Δ Driftsmargin	86	0,10	3,505 ***
Δ Resultatgrad	86	0,05	2,485 ***

Tabell 7.5 Wilcoxon Signed Rank Sum Test - marginer

***, **, * angir signifikant forskjell på henholdsvis 1 %, 5 % og 10 %-nivå.

Det synes naturlig at EBITDA-marginen ikke er signifikant forskjellig ved overgang fra NGRS til IFRS. Tidligere fant vi at det i praksis kun er små forskjeller i målingen av totale inntekter og at avskrivninger representerer den viktigste årsaken til forskjellene i resultatet. Ettersom avskrivninger ikke er inkludert i EBITDA, er dette i tråd med forventningene.

Når det gjelder driftsmarginen, hvor det tas høyde for avskrivninger, innebærer skifte av regnskapsstandard en signifikant positiv effekt for utvalget. Årsaken til økningen i driftsmarginen tilskrives reduserte avskrivninger.

Resultatgraden etter IFRS er signifikant høyere enn for NGRS. Dette henger naturligvis sammen med funnene over. Samtidig er medianen og signifikansen noe lavere. Dette kan i stor grad forklares gjennom økte finanskostnader. Denne effekten reduserer resultatforbedringen endringene i avskrivninger representerer.

7.4.2 Soliditet og finansiering

For nøkkeltall knyttet til finansiering og soliditet gjør vi en toveis test og formulerer hypotesene slik:

$$H_0 = \text{Like nøkkeltall for NGRS og IFRS}$$

$$H_A = \text{Nøkkeltall etter IFRS er ulik nøkkeltall etter NGRS}$$

Finansieringsmål	Antall	Median	z-verdi
Δ EK-andel	86	0,00	-0,605
Δ Gjeldsgrad	86	-0,02	-1,027

Tabell 7.6 Wilcoxon Signed Rank Sum Test – soliditet og finansiering

Z-verdiene fra Wilcoxon Signed Rank Sum Test indikerer at IFRS medfører et lavere nivå på rapportert EK-andel og gjeldsgrad, men forskjellene er ikke signifikante. Gitt at en stor del av selskapene fikk økt verdien på eiendelene og dermed økt egenkapital kan det virke overraskende at testen indikerer negativ effekt på EK-andel. Samtidig er det en rekke selskaper som har fått økt verdi på pensjonsforpliktelser og annen gjeld slik at finansieringen av selskapene fremstår relativt uendret.

7.4.3 Rentabiliteter

På bakgrunn av at vi tidligere fant signifikante marginforbedringer setter vi opp følgende hypoteser for test av rentabiliteter:

$$H_0 = \text{Like rentabiliteter for NGRS og IFRS}$$

$$H_A = \text{Rentabilitet etter IFRS} > \text{Rentabilitet etter NGRS}$$

Rentabilitet	Antall	Median	z-verdi
Δ Totalrentabilitet	86	0,05	2,767 ***
Δ Rentabilitet på sysselsatt kapital	86	0,05	3,038 ***
Δ Egenkapitalrentabilitet	86	0,05	2,129 ***

Tabell 7.7 Wilcoxon Signed Rank Sum Test – rentabiliteter

Alle rentabilitetene er signifikant høyere enn rentabilitetene etter NGRS. Medianen for de utvalgte rentabilitetene svarer til en økning på fem prosent. I avsnitt 7.2 fant vi at totale eiendeler vokste for 69 % av selskapene. Dersom resultatet hadde vært uendret ville rentabiliteten for disse selskapene nødvendigvis gått ned. Ettersom rentabilitetene har økt etter IFRS må foretakenes resultat ha økt relativt mer slik at forbedring i nøkkeltall i hovedsak kan tilskrives resultatforbedringer, og ikke reduserte eiendeler.

8. Langsiktig analyse

I det kommende vil vi studere IFRS-regnskap sammenlignet med NGRS-regnskap over tid og vurdere dette mot funnene fra den direkte analysen i kapittel 7. Vi gjennomfører analysen ved å matche selskaper som rapporterer etter IFRS med selskaper som rapporterer etter NGRS på variabler som ikke er sensitive for regnskapsstandard (se kapittel 5.4.3). I dette kapittelet tar vi sikte på å besvare følgende forskningsspørsmål:

Leder regnskapsstandardene til forskjeller i rapporterte nøkkeltall på lang sikt?

Vi analyserer utvikling og volatilitet i nøkkeltall, og tester om det er nivåforskjeller mellom IFRS-selskapene og kontrollgruppen ved hjelp av Mann-Whitney-testen. Først vil vi se på utvikling i resultatregnskapet gjennom utvalgte marginmål. Deretter vurderer vi balanseposter ved å studere egenkapitalandel og gjeldsgrad. Til slutt studerer vi de vanligste rentabilitetsmålene. Samlet sett bør dette være i stand til å danne et bilde av likheter og ulikheter mellom et IFRS-regnskap og et NGRS-regnskap over tid. For å redusere virkningen av ekstremobservasjoner benytter vi median som grunnlag for figurer og tester.

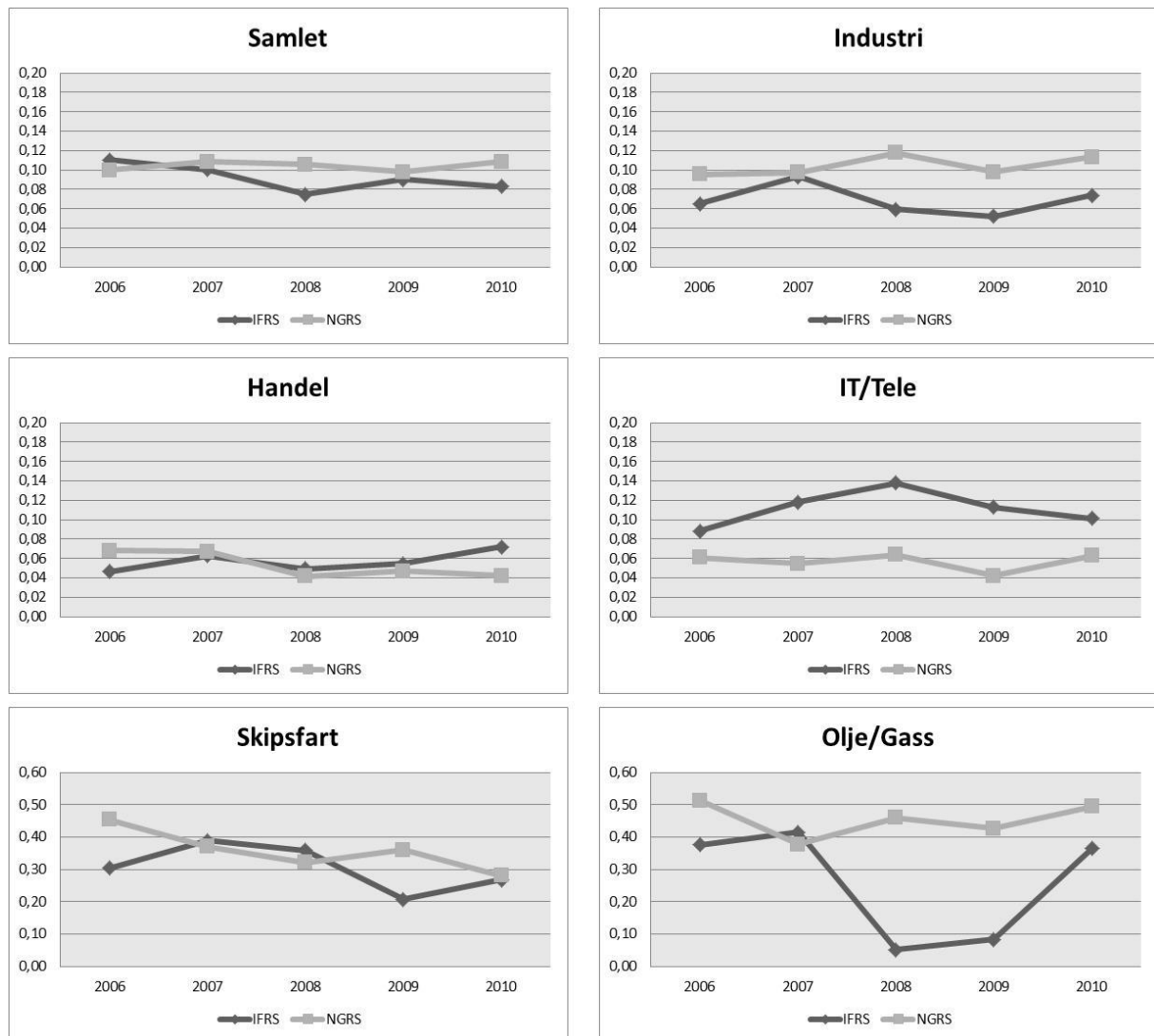
Vi gjennomfører analysen både samlet og for utvalgte bransjegrupper. Selskap som operer innenfor beslektede bransjer kan rimelig forventes å følge de samme konjunktorene slik at det blir en rettferdig sammenligning. Naturlige og til dels betydelige forskjeller i marginer og kapitalstruktur mellom bransjer gjør at en analyse etter inndeling i bransjegrupper vil fremstå mer troverdig. Dette var også bakgrunnen for at vi implementerte et krav om absolutt match på bransjegruppe mellom IFRS-selskapene og kontrollgruppen. Industri, handel, IT/tele, skipsfart og olje og gass vil analyseres nærmere ettersom det er viktige bransjer i Norge og det er kjent fra teorien at det er forhold ved disse bransjene som kan lede til forskjeller (for eksempel verdivurderinger og avskrivninger). Samtidig er det innen disse bransjene vi har nok observasjoner til å gjøre en meningsfull analyse på bransjenivå. Selv om tjenester, eiendom og rådgivning utgjør en stor bransjegruppe analyserer vi ikke den i detalj. Det er for få selskaper innen eiendom til at det blir en interessant analyse. Innen tjenester forventer vi små forskjeller, slik at vi heller går i dybden på andre bransjegrupper. Det er heller ikke hensiktsmessig å sammenligne bransjegruppen under ett, idet det er grunnleggende forskjeller mellom selskapene.

Bransjegruppe	Antall selskap	
	IFRS	Kontrollgruppe
Primærnæring	4	3
Olje/Gass	8	24
Industri	36	86
Bygg/Energi	4	12
Handel	11	33
Skipsfart	17	27
Transport/Reiseliv	2	6
Tjenester/Eiendom/Rådg.	21	61
IT/Tele	13	33
Sum	116	285

Tabell 8.1 Analysegrunnlag fordelt på bransjegrupper

8.1 Marginer

Det kan være enkelte ulikheter ved periodisering av inntekter og kostnader som følge av ulike teoretiske utgangspunkt og i teorien kan inntekter knyttet til urealiserte gevinster resultatføres oftere etter IFRS. Utover dette er det ingen åpenbare årsaker til at EBITDA-marginen skal påvirkes av om det rapporteres etter NGRS eller IFRS.

Figur 8.1 EBITDA-margin (median)

Med unntak av olje og gass og til dels IT/tele må resultatene gjengitt i figur 8.1 sies å være som forventet. Selskapene følger i stor grad de samme svingningene og ligger tett på hverandre. Når det gjelder olje og gass er det større forskjeller i EBITDA-marginene mellom gruppene enn det som observeres for øvrige bransjer. Flere av disse selskapene er imidlertid av en slik størrelse og karakter at det er vanskelig å finne gode kontrollselskaper å sammenligne dem med.

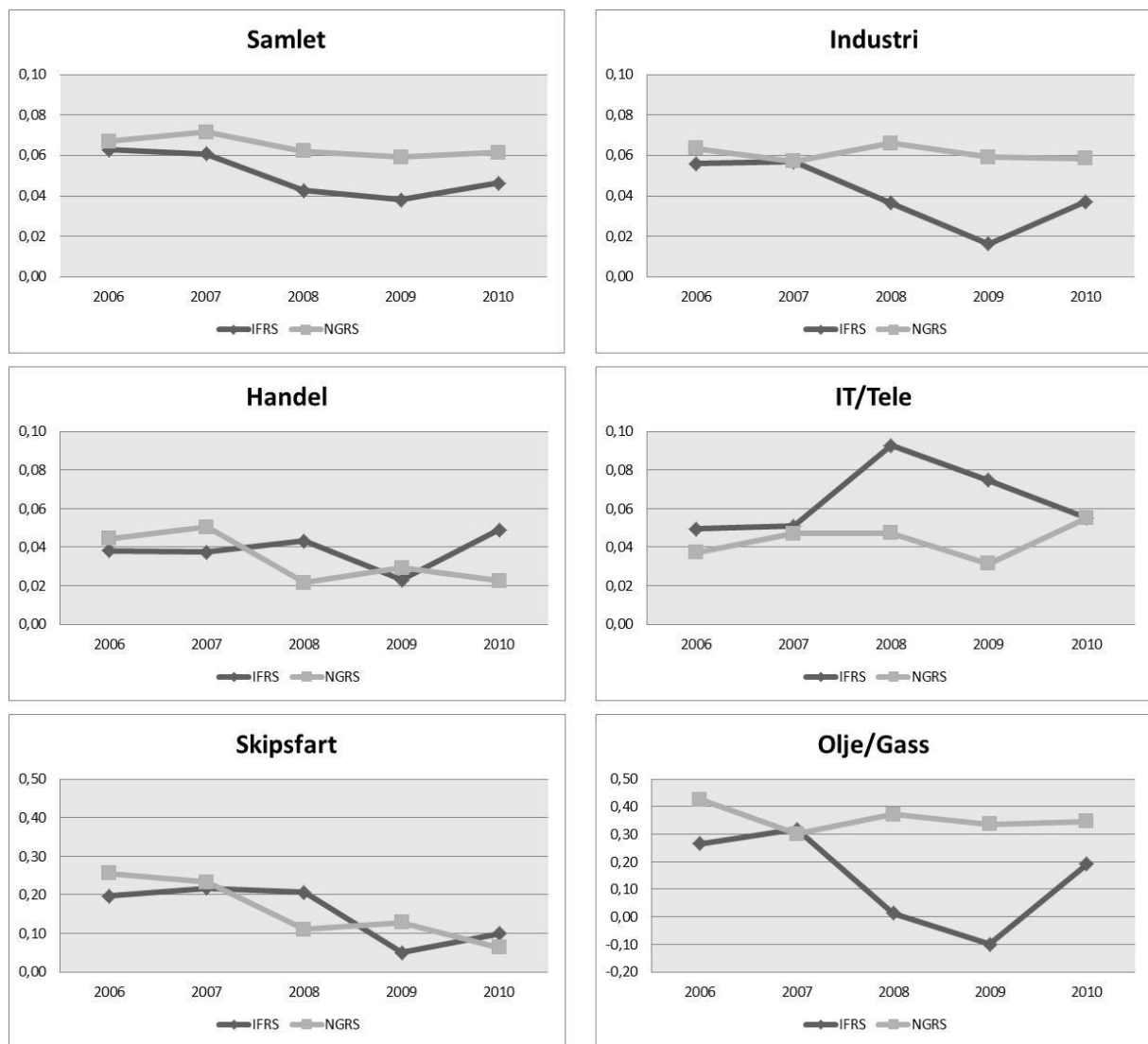
<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-3,163 ***	-0,925	-0,727	-2,148 **	-1,403	-1,940 *
Industri	-4,340 ***	-1,366	-0,582	-3,283 ***	-2,490 **	-1,956 *
Handel	0,494	-1,101	-0,271	0,850	0,559	1,158
IT/Tele	2,992 ***	0,700	1,222	2,302 **	2,006 **	0,476
Skipsfart	-0,635	-1,032	0,227	0,590	-0,467	-0,211
Olje/Gass	-2,695 ***	-1,136	0,358	-1,528	-2,102	-1,180

Tabell 8.2 Mann-Whitney - EBITDA-margin

***, **, * angir signifikant forskjell på henholdsvis 1 %, 5 %- og 10 %-nivå.

Basert på Mann-Whitney-testen finner vi at EBITDA-marginen samlet mellom gruppene over perioden, og innen industri og olje og gass er signifikant lavere etter IFRS enn NGRS. For selskaper innen IT/Tele rapporterer IFRS-selskapene signifikant høyere EBITDA-margin enn NGRS-selskapene. Innen handel og skipsfart identifiseres ikke signifikante forskjeller. I kapittel 7 identifiserte vi ingen signifikante forskjeller knyttet til EBITDA-margin.

Forskjellen mellom EBITDA og driftsresultatet ligger utelukkende i av- og nedskrivninger. Driftsmarginen vil kunne svinge mer etter IFRS gjennom økt bruk av nedskrivninger, og eventuelle reverseringer av disse, enn det som er tilfellet når avskrivningene følger en fast plan på bakgrunn av en transaksjonsbasert historisk-kost-verdi. I kapittel 7 fant vi at driftsmarginen etter IFRS var signifikant høyere enn etter NGRS, særlig på grunn av bortfall av avskrivninger knyttet til goodwill. Dersom selskapene vi analyserer i dette kapittelet har betydelig goodwill, og at eventuell bortfall av avskrivning på denne er i stand til å påvirke driftsmarginen vesentlig, forventer vi å finne høyere driftsmarginer for IFRS-selskapene enn for kontrollgruppen. Bruk av virkelig verdi knyttet til andre eiendeler vil også kunne påvirke avskrivningene. Det er imidlertid ikke nødvendigvis slik at avskrivningene endres vesentlig på bakgrunn av dette.

Figur 8.2 Driftsmargin (median)

Dersom man sammenligner EBITDA- og driftsmargin i for eksempel handelsbransjen kan man få økt tiltro til hypotesene som ble presentert ovenfor. Driftsmarginen etter IFRS svinger mer i forhold til kontrollgruppen sammenlignet med EBITDA-marginen. Dermed kan det tillegges økt tillit til hypotesene om høyere og mer volatile driftsmarginer etter IFRS. Høyere volatilitet i driftsmargin i forhold til EBITDA-margin kan også observeres for industri, skipsfart og IT/tele-bransjen.

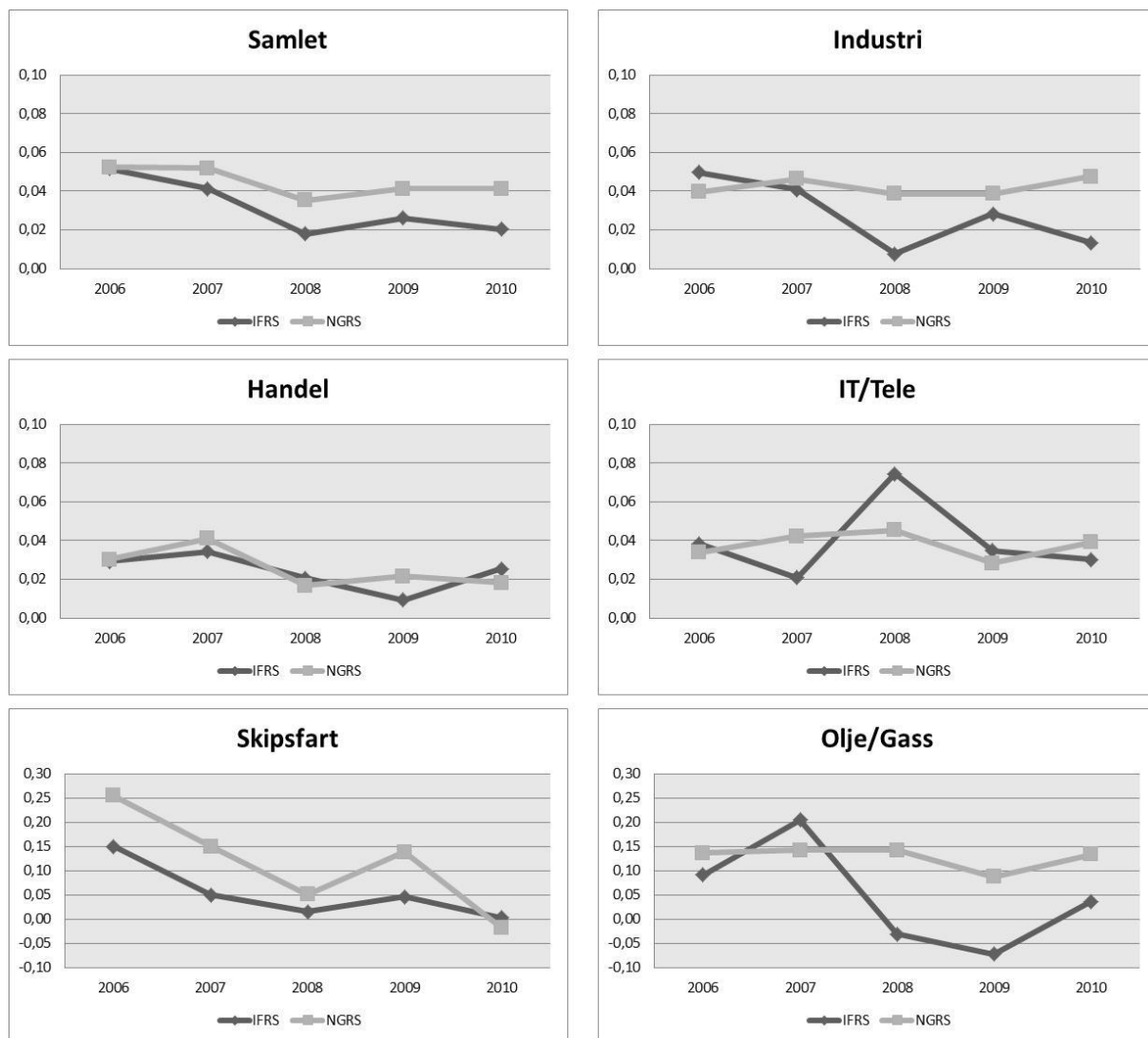
For olje og gass er det imidlertid vanskelig å identifisere noen slik trend. Det kan tyde på at eiendeler i olje- og gassbransjen verdsettes nokså likt etter IFRS og NGRS og at avskrivningene påvirkes i relativt liten grad. Det kan også være et tegn på at goodwill er mindre utbredt i olje- og gassbransjen, og at bortfall av avskrivninger derfor ikke er i stand til å påvirke driftsmarginen.

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-3,963 ***	-1,030	-0,969	-2,381 **	-2,188 **	-2,422 **
Industri	-3,106 ***	-0,716	-0,182	-2,600 ***	-1,798 *	-1,557
Handel	0,067	-0,271	-0,433	0,708	1,177	0,836
IT/Tele	1,129	-0,476	0,244	1,948 *	1,175	-0,503
Skipsfart	-0,731	-0,921	0,000	0,516	-0,833	-0,096
Olje/Gass	-3,099 ***	-0,979	0,090	-1,440	-2,024 **	-1,990 **

Tabell 8.3 Mann-Whitney - driftsmargin

Samlet, og innen industri og olje og gass, er det signifikante nivåforskjeller over perioden i EBITDA-margin. Etersom vi i kapittel 7 fant at driftsmarginen etter IFRS er signifikant høyere enn etter NGRS, er det noe overraskende at driftsmarginen er signifikant lavere for IFRS-selskapene enn NGRS-selskapene.

Finans- og skatteposter og eventuelle ekstraordinære poster plasserer seg mellom drifts- og årsresultatet. Etter IFRS foreligger det til tider omfattende og krevende regler for hvordan finansielle instrumenter skal behandles. Ulikt regelverk knyttet til dette kan påvirke finanspostene som fremkommer i resultatregnskapet.

Figur 8.3 Resultatgrad (median)

Ved å se nærmere på IFRS-selskaper innen IT- og telebransjen finner vi at EBITDA- og driftsmargin gjennomgående ligger over NGRS-selskapene. Resultatgraden svinger derimot betydelig mer og ligger både over og under NGRS-selskapene. Skipsfart er en annen bransje det er interessant å se nærmere på. IFRS-selskapene har omtrent samme EBITDA- og driftsmargin som selskapene som rapporterer etter norske regler, men gjennomgående lavere resultatgrad.

Når det gjelder industri og olje og gass er det ingen markante trender som gjør seg gjeldende. Tilsvarende EBITDA- og driftsmarginen er resultatgraden for IFRS-selskapene noe lavere enn NGRS-selskapene, men samtidig noe mer volatil. I handelsbransjen følger NGRS- og IFRS-selskapene hverandre tett for alle de ulike marginene. Altså synes valg av regnskapsstandard å ha mindre betydning for resultatregnskapet for handelsselskaper enn for

andre bransjer. Ser man bort fra handelsbransjen er det en klar tendens til at resultatgraden svinger mer for IFRS-selskaper enn NGRS-selskaper. Bølgetoppene er høyere, samtidig som bunnen er lavere.

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-4,051 ***	-0,585	-1,327	-2,484 **	-1,925 *	-2,877 ***
Industri	-2,542 **	-0,086	-0,049	-2,482 **	-1,052	-1,943 *
Handel	-1,484	-1,273	-0,785	-0,106	-1,177	-0,096
IT/Tele	0,099	-0,056	-0,707	1,358	0,487	-0,911
Skipsfart	-1,292	-0,479	-0,714	-0,258	-0,900	-0,211
Olje/Gass	-2,570 **	-0,509	0,537	-1,178	-2,024 **	-2,359 **

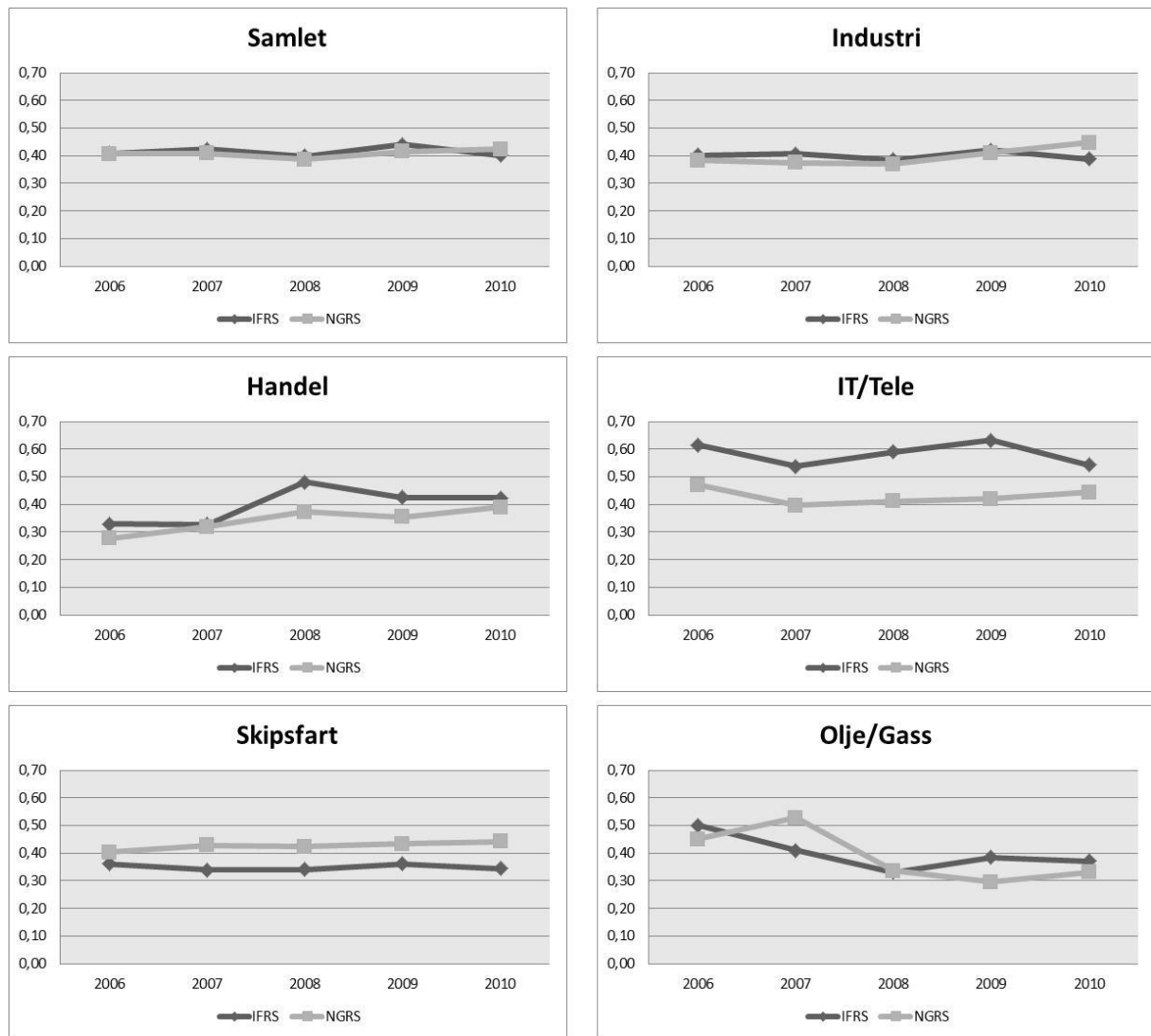
Tabell 8.4 Mann-Whitney - resultatgrad

Samlet, og for industri og olje og gass har IFRS-selskapene signifikant lavere resultatgrad perioden sett under ett. Slike signifikante forskjeller identifiseres ikke for handel, IT/tele eller skipsfart. I kapittel 7 identifiserte vi derimot signifikant høyere resultatgrad etter IFRS.

8.2 Soliditet og finansiering

Det neste vi ønsker å undersøke er om det er tegn til at rapporteringen av foretakenes finansiering påvirkes av regnskapsstandard. Det mest fremtredende spørsmålet vi ønsker å avklare på området, er om økt bruk av virkelig verdi etter IFRS medfører økning i egenkapitalen. Dersom det er tilfelle vil vi forvente at egenkapitalandelen er høyere for IFRS-selskapene, og gjeldsgraden lavere. Samtidig vurderes enkelte gjeldsposter ulikt, slik at det er usikkerhet knyttet til totaleffekten. Fra den direkte analysen ble det klart at det er stor variasjon mellom selskapene. Enkelte foretak opplevde en markant økning i egenkapitalen ved overgang til IFRS, mens andre opplevde sterk reduksjon. Dermed er det interessant å analysere dette over tid, og vurdere om det kan trekkes noen tydeligere konklusjoner.

Et sentralt emne knytter seg til avsatt utbytte. Etter norske regler klassifiseres dette som kortsiktig gjeld, mens det etter IFRS ikke tilfredsstiller gjeldsdefinisjonen og inngår som en del av egenkapitalen. Selv om dette i utgangspunktet vil føre til forskjeller, kan det problematiseres. For det første, vil avsatt utbytte være stort nok til vesentlig å påvirke egenkapitalen? For det andre, i kapittel 3 argumenterte vi for å tilbakeføre avsatt utbytte til egenkapital ved rapportering av egenkapitalandel og beregning av nøkkeltall forøvrig.

Figur 8.4 EK-andel (median)

Samlet ser det ut til at IFRS-selskapene og NGRS-selskapene har et svært likt nivå på egenkapitalandel. IFRS-selskaper innen IT/tele synes å ha en noe høyere andel egenkapital enn tilsvarende selskaper som rapporterer etter NGRS. For skipsfart ser det ut til å være motsatt – NGRS-selskapene har høyere egenkapitalandeler enn IFRS-selskapene.

<i>z</i> -verdier	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	1,934 *	1,975 **	1,251	0,484	0,765	-0,204
Industri	0,993	1,471	0,731	0,316	0,540	-1,050
Handel	0,327	0,474	0,381	0,094	0,064	0,252
IT/Tele	3,651 ***	1,227	1,617	1,653 *	2,208 **	1,556
Skipsfart	-2,158 **	-0,591	-1,193	-1,231	-0,010	-0,919
Olje/Gass	-0,083	0,740	-0,756	-0,515	0,218	0,045

Tabell 8.5 Mann-Whitney - EK-andel

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-0,699	-1,350	-1,007	0,531	-0,056	0,344
Industri	-0,331	-1,252	-0,561	0,303	-0,063	0,965
Handel	0,105	0,285	-0,405	0,126	0,039	-0,140
IT/Tele	-2,935 ***	-0,576	-1,641	-1,027	-1,696 *	-1,608
Skipsfart	1,785 *	0,470	1,169	0,729	0,759	0,770
Olje/Gass	0,995	0,000	1,039	1,594	-0,261	0,135

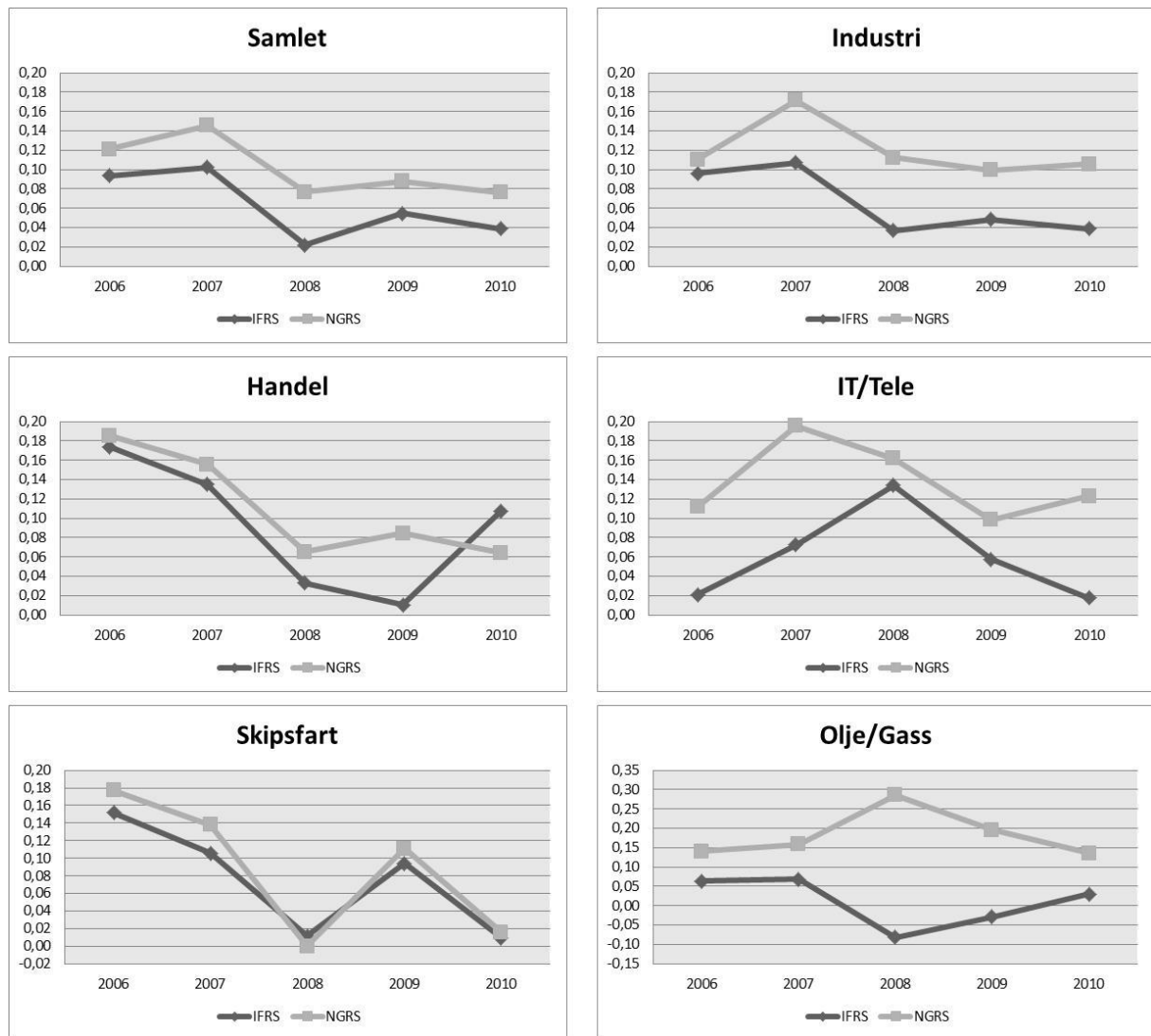
Tabell 8.6 Mann-Whitney - gjeldsgrad

Forskjellene i EK-andel som ble identifisert innen IT/tele og skipsfart er begge signifikante gitt et 5 % -nivå. Samlet er det signifikant forskjell i EK-andel gitt et 10 % -nivå. Forskjeller i kapitalstruktur mellom bransjer taler imidlertid for at det er lite hensiktsmessig å se alle under ett. Gjeldsgraden⁸ påvirkes i liten grad. I kapittel 7 fant vi ikke signifikante forskjeller i EK-andel eller gjeldsgrad.

8.3 Rentabiliteter

I kapittel 5.4.3 klargjorde vi at IFRS-selskapene er betydelig større enn NGRS-selskapene. Dette har en naturlig forklaring gjennom at mange av de største foretakene i Norge er børsnoterte og dermed er pliktig å benytte IFRS. Konsekvensen blir at kontrollgruppen består av selskaper med lavere balanseverdier. For at IFRS-selskapene skal oppnå samme rentabilitet kreves det derfor et tilsvarende høyere resultat. Ovenfor studerte vi kun finansiering som forholdet mellom gjeld og egenkapital, men vi har ikke identifisert om størrelsen på totalkapitalen endrer seg. For eksempel vil den samme relative økningen i både egenkapital og gjeld ikke gi seg utslag i EK-andel og gjeldsgrad, men vil påvirke rentabilitetene. Vi velger å gjengi kun egenkapitalrentabilitet grafisk. Figurer for utvikling i totalrentabilitet og rentabilitet på sysselsatt kapital er lagt i vedlegg. I stor grad kan de samme trendene identifiseres for også disse rentabilitetene.

⁸ Se vedlegg for figur.

Figur 8.5 Egenkapitalrentabilitet (median)

Av figur 8.5 ser vi at NGRS-rentabilitetene gjennomgående er høyere enn for IFRS-selskapene. Dette gjelder for alle bransjer, selv om det er individuelle forskjeller mellom bransjene. Innen olje og gass er det store forskjeller, mens det er langt mindre forskjeller innen handel og skipsfart. Det er tydelige tegn til at rentabilitetene falt i 2008 som følge av finanskrisen.

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-6,631 ***	-2,801 ***	-3,454 ***	-3,558 ***	-2,118 **	-3,590 ***
Industri	-3,995 ***	-1,495	-2,251 **	-2,228 **	-1,501	-1,806 *
Handel	-1,490	-1,380	-1,706	-0,767	-0,528	0,567
IT/Tele	-0,520	-1,037	-0,774	1,003	0,759	-1,218
Skipsfart	-1,554	-0,741	-1,403	-0,466	-0,373	-0,345
Olje/Gass	-2,119 **	-1,172	-0,609	-1,095	-0,261	-1,594

Tabell 8.7 Mann-Whitney – totalrentabilitet

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-7,308 ***	-3,232 ***	-3,830 ***	-3,627 ***	-2,248 **	-3,954 ***
Industri	-3,896 ***	-1,272	-2,325 **	-1,809 *	-1,501	-2,058 **
Handel	-2,011 **	-0,920	-1,977 **	-0,010	-1,056	-0,060
IT/Tele	-1,725 *	-1,485	-1,605	0,029	0,141	-1,408
Skipsfart	-1,596	-0,767	-1,508	-0,492	-0,273	-0,320
Olje/Gass	-2,270 **	-1,407	-0,664	-1,035	-0,305	-1,692

Tabell 8.8 Mann-Whitney – rentabilitet på sysselsatt kapital

<i>z-verdier</i>	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Samlet	-6,503 ***	-2,532 **	-0,030 ***	-3,501 ***	-2,316 **	-3,740 ***
Industri	-3,832 ***	-0,983	-1,619	-2,505 **	-1,533	-2,123 **
Handel	-2,553 **	-1,351	-1,516	-0,010	-1,690 *	0,119
IT/Tele	-2,094 **	-1,009	-1,576	-0,287	-0,399	-1,489
Skipsfart	-0,819	-0,432	-0,820	-0,259	-0,323	0,090
Olje/Gass	-2,897 ***	-1,360	-0,553	-1,765 *	-0,957	-1,888 *

Tabell 8.9 Mann-Whitney – egenkapitalrentabilitet

Resultatene fra Mann-Whitney-testene viser at det er særlig innen industri, olje og gass at det er store forskjeller i rentabiliteter mellom IFRS- og NGRS-selskap. Dette er samtidig de bransjene hvor problematikken med store selskaper i IFRS-gruppen i forhold til NGRS-selskapene er fremtredende. Hverken innen handel, IT/tele eller skipsfart er det signifikante forskjeller i totalrentabilitet. Skipsfart er den eneste av de utvalgte bransjene som ikke har signifikante nivåforskjeller i egenkapitalrentabilitet over perioden.

I kapittel 7 fant vi at en klar overvekt av selskapene fikk økt totalkapital ved overgang til IFRS. Hvis dette er representativt også på lang sikt, vil rentabilitetene etter IFRS ligge lavere, gitt at resultatet ikke endres. I analysen ovenfor fant vi at marginene for IFRS-gruppen er lavere enn for NGRS-gruppen. Kapital- og resultatstørrelser avgjør rentabilitetene. Idet begge forhold trekker i retning av lavere rentabiliteter for IFRS-gruppen er nivåforskjellen som ventet. Dette strider mot resultatene fra rentabilitetsanalysen i kapittel

7, hvor vi fant signifikant økning i alle rentabiliteter. Det kan være spesielle forhold ved 2004 og innføringsreglene som gir et skjevt bilde i forhold til et normalår. Samtidig har den direkte analysen høy grad av pålitelighet, idet samme aktivitet er målt og rapportert etter begge standarder. Styrken til den langsiktige analysen er at man analyserer selskapene over en lengre tidsperiode. Svakheten ligger i sammensetningen av gruppene – det er ikke mulig å matche identiske selskaper. Dermed er metoden utsatt for støy i form av at det er andre forhold enn regnskapsstandard som kan forklare forskjellene.

9. Mulig opportunistisk bruk av IFRS

I denne delen av utredning ønsker vi å besvare følgende problemstilling:

Er det indikasjoner på opportunistisk bruk av IFRS, og har revisor særlig incentiv for økt bruk av IFRS?

Først studerer vi lovpålagt og frivillig bruk av IFRS. Vi definerer frivillig bruk av IFRS som ikke-lovpålagte selskaper fratrukket selskaper med utenlandske eiere, jfr. avsnitt 6.3. Dersom selskapene som frivillig benytter IFRS rapporterer vesentlig bedre nøkkeltall kan dette være et tegn på opportunistisk valg av regnskapsstandard. I den andre delen av kapittelet ønsker vi å studere hvorvidt det er tegn til at enkelte revisjonsselskap utøver press på klientene for å benytte IFRS, og om det kan stadfestes at revisor kan tjene på økt bruk av IFRS.

9.1 Lovpålagt og frivillig bruk av IFRS

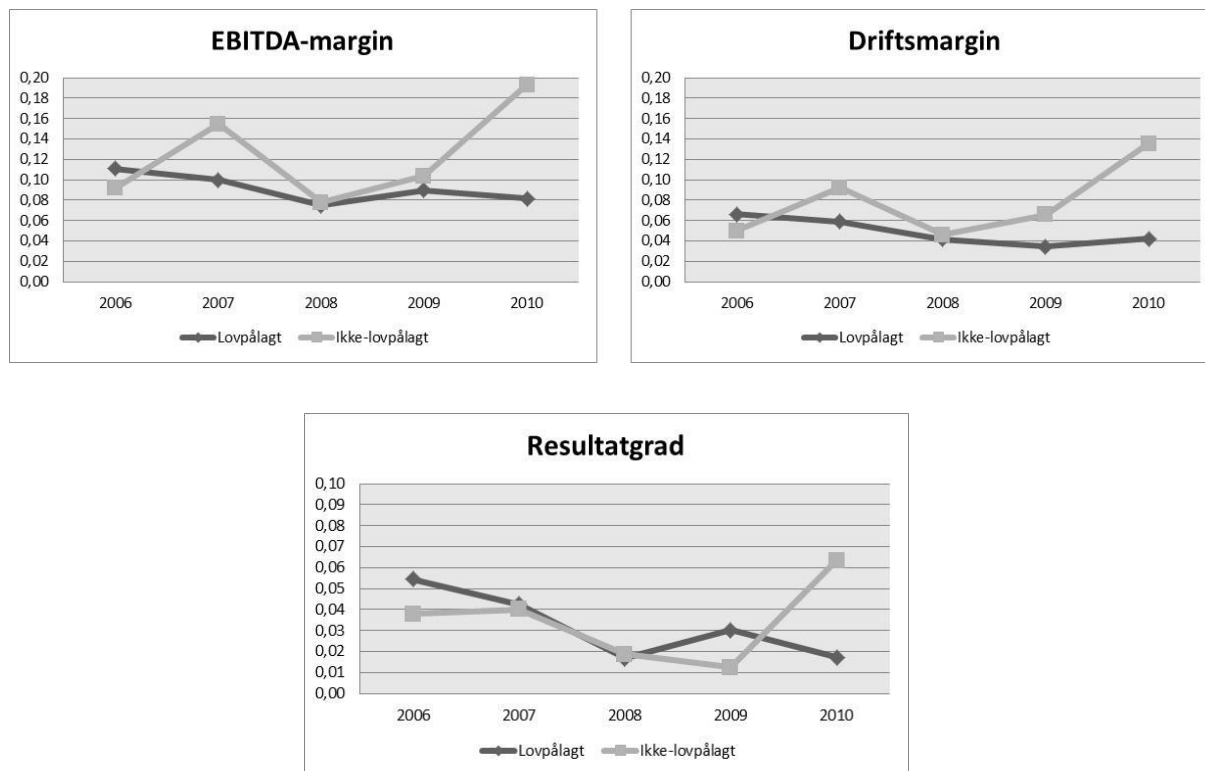
Analysen tar utgangspunkt i IFRS-selskapene som ble brukt i kapittel 8. Det er enkelte utfordringer knyttet til den kommende analysen som en bør være klar over. Majoriteten av IFRS-selskapene som benyttes i analysen er lovpålagte. Over perioden (2006-2010) er det årlig mellom ca. 20 og 30 av de 116 selskapene som frivillig benytter IFRS. Fra 2006 til 2007 går flere selskaper over fra frivillig til lovpålagt bruk av IFRS på grunn av børsnotering. Det er dermed tegn til at IFRS innføres i forkant av børsnotering. Det er altså betydelig overvekt av lovpålagte selskaper, noe som kan føre til en viss skjevhet i de kommende analysene. Videre skifter en del selskaper mellom børsnotering og ikke, og altså om de benytter IFRS frivillig eller er lovpålagt å gjøre det. Også det kan være et forstyrrende element på analysen.

Regnskapsår	Lovpålagt	Frivillig	Sum
2006	82	34	116
2007	95	21	116
2008	96	20	116
2009	94	22	116
2010	93	23	116
Sum	460	120	580

Tabell 9.1 Lovpålagte og frivillige IFRS-selskaper

9.1.1 Marginer

Vi analyserer virkningen på resultatregnskapet gjennom de samme marginmålene som tidligere – EBITDA- og driftsmargin og resultatgrad.

Figur 9.1 Marginer (median)

z-verdier	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
EBITDA-margin	1,586	-0,860	1,147	0,531	0,928	1,888 *
Driftsmargin	1,812 *	-0,924	1,210	0,834	1,247	1,797 *
Resultatgrad	0,375	-1,117	-0,005	0,942	-0,948	1,604

Tabell 9.2 Mann-Whitney - marginer

EBITDA-marginen følger et noe ulikt mønster for de to gruppene. Til en viss grad kan man se at gruppene følger ulike sykluser/svingninger. Det kan være et tegn på at det er forskjeller i sammensetningen mellom de to gruppene i bransjer og andre karakteristika. Z-verdien fra testen indikerer at de frivillige IFRS-selskapene rapporterer høyere EBITDA-margin enn de lovpålagte. Basert på Mann-Whitney-testen er forskjellene ikke signifikante.

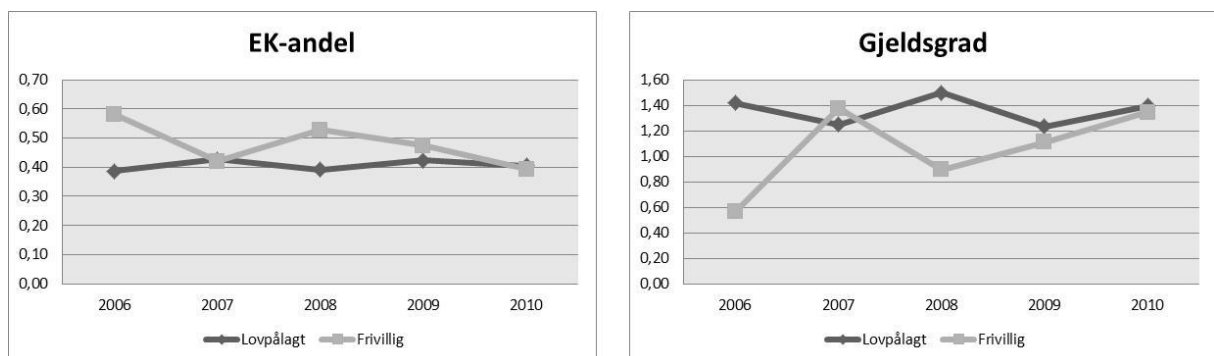
Når det gjelder driftsmarginen ligger de frivillige selskapene over de lovpålagte. Nivåforskjellen over perioden er signifikant på et 10 % -nivå. Ettersom det ikke var signifikante forskjeller i EBITDA-margin, men det foreligger for driftsmargin, kan dette sees

som et tegn på at frivillige selskaper benytter IFRS opportunistisk for å få redusert avskrivningene og dermed rapportere høyere driftsmargin. Vi påpeker imidlertid at det er et relativt lite utvalg som studeres og at det i tillegg kan være en rekke naturlige forklaringer til dette funnet.

For å få en samlet vurdering av virkningene på resultatregnskapet analyserer vi forskjeller i resultatgrad. Her er det igjen mindre forskjeller enn det som ble observert for driftsmarginer, og forskjellene er heller ikke signifikante. Det svekker grunnlaget for å kunne påstå at selskaper bevisst velger IFRS for å rapportere bedre nøkkeltall.

9.1.2 Soliditet og finansiering

Med unntak av 2006 har de to gruppene nokså lik rapportering av egenkapitalandel og gjeldsgrad, og det foreligger ikke signifikante forskjeller i EK-andel basert på Mann-Whitney-testen. Vi har ikke grunnlag for å si at selskaper som frivillig benytter IFRS rapporterer mer solide nøkkeltall knyttet til finansiering enn de lovpålagte.

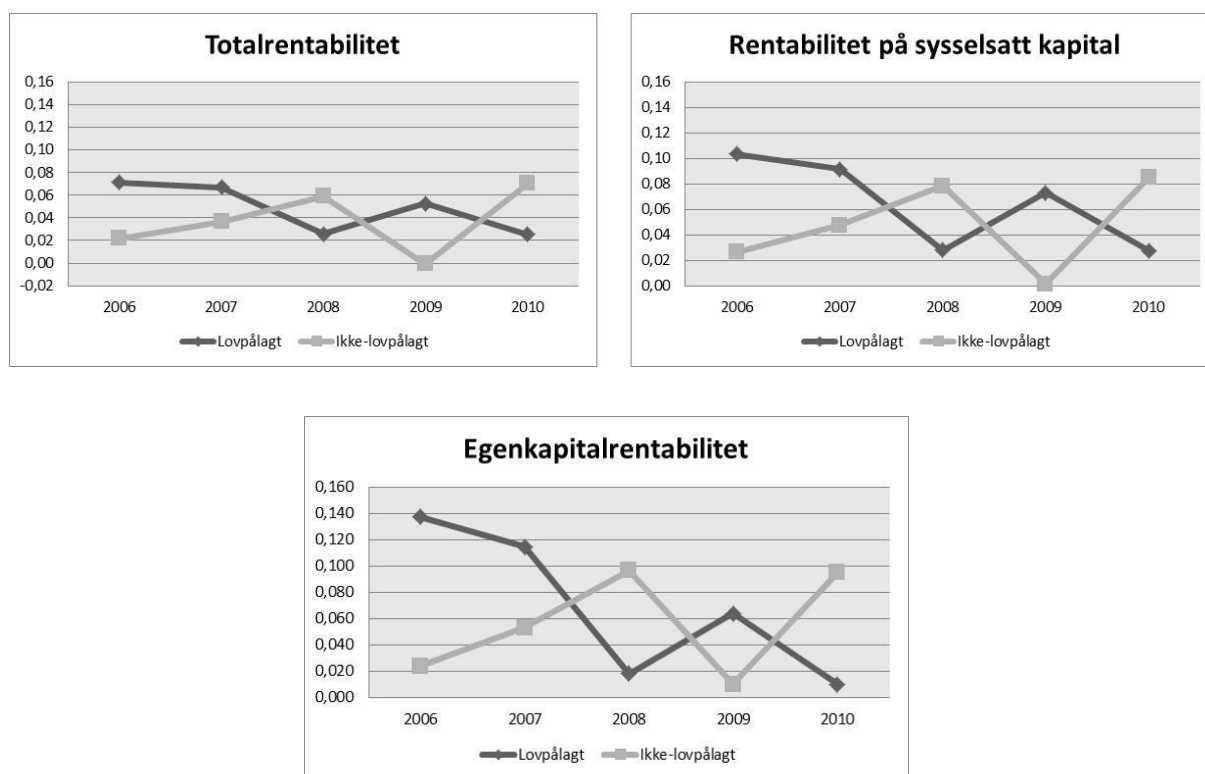
Figur 9.2 Soliditet og finansiering (median)

<i>z</i> -verdier	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
EK-andel	1,548	1,868 *	0,484	0,941	0,366	-0,683
Gjeldsgrad	-2,228 **	-2,105 **	-0,470	-1,212	-0,444	-0,062

Tabell 9.3 Mann-Whitney - EK-andel og gjeldsgrad

9.1.3 Rentabiliteter

For de lovpålagte selskapene identifiseres et svært markant fall i rentabilitetene fra 2007 til 2008, som følge av finanskrisen. Gruppen som frivillig rapporterer etter IFRS er ikke like dramatisk preget av dette, og medianen stiger faktisk i samme periode.

Figur 9.3 Rentabiliteter (median)

<i>z</i> -verdier	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Totalrentabilitet	-1,494	-2,999 ***	-1,823 *	1,355	-1,178	1,449
Rentabilitet på sysselsatt kapital	-2,252 **	-3,239 ***	-2,188 **	0,865	-1,432	1,108
Egenkapitalrentabilitet	-1,929 *	-2,980 ***	-2,051 **	0,571	-1,408	1,399

Tabell 9.4 Mann-Whitney - rentabiliteter

Det er signifikante forskjeller i alle rentabiliteter i 2006 på et 1 % -nivå og i 2007 gitt et 10 % -nivå, men ikke for øvrige år. De frivillige selskapene rapporterer lavere rentabiliteter enn de lovpålagte. Perioden sett under ett gir signifikante forskjeller i rentabilitet på sysselsatt kapital og egenkapitalrentabilitet gitt et 10 % -nivå. På grunnlag av dette er det ikke mulig å si at selskapene som frivillig benytter IFRS presenterer bedre rentabiliteter og nøkkeltall enn dem som er lovpålagt å benytte IFRS.

9.2 Revisors incentiv for bruk av IFRS

Full IFRS har omfattende notekrav og større innslag av virkelig verdi (som ofte må estimeres). Dette er forhold som gjør IFRS til et regnskap det både er kostbart å produsere og revidere. En mulig hypotese er derfor at revisor ønsker at klienten skal benytte IFRS for å kunne utvide egne oppdrag. Vi søker å avklare om det er noen revisjonsselskap som synes å

være hyppigere representert enn andre, slik at mistanke kan rettes, og om revisor faktisk har noe å tjene på at klienten benytter IFRS. Dette gjøres ved å studere utvikling i revisjonshonorarer.

9.2.1 Bruk av revisjonsselskap

Bruk av revisor blant IFRS-selskaper bør sees i sammenheng med lignende NGRS-selskaper for å vurdere om det er noen revisjonsselskaper som er vesentlig hyppigere representert. Som et utgangspunkt analyserer vi derfor selskapene som ble benyttet i kapittel 8. Vi benytter tall for alle år for å ta høyde for selskaper som bytter revisor i løpet av perioden.

Revisors navn	IFRS-selskaper		Kontrollgruppe	
	Antall	Andel	Antall	Andel
BDO AS	36	6,2 %	75	5,3 %
DELOITTE AS	44	7,6 %	150	10,5 %
ERNST & YOUNG AS	211	36,4 %	294	20,6 %
KPMG AS	111	19,1 %	217	15,2 %
PRICEWATERHOUSECOOPERS AS	152	26,2 %	337	23,6 %
Andre	26	4,5 %	348	24,4 %
Ukjent	0	0,0 %	4	0,3 %
Sum	580	100,0 %	1 425	100,0 %

Tabell 9.5 Bruk av revisjonsselskap

PricewaterhouseCoopers (PwC) og Ernst & Young (E&Y) er de største aktørene innen revisjon i Norge. Videre er Deloitte og KPMG vesentlige aktører. Samlet betegnes disse ofte som “de fire store” på bakgrunn av deres dominans i markedet for revisjonstjenester. BDO har vokst til å bli en betydelig aktør, men har en litt annen profil enn de fire andre ved at de i større grad retter satsingen mot mindre bedrifter. Utover disse aktørene betjenes markedet for revisjonstjenester av en rekke mindre foretak som hver seg har små markedsandeler.

Den største forskjellen mellom kontrollgruppen og IFRS-selskapene består i bruk av andre enn de fem nevnte revisjonsselskapene. For kontrollgruppen betjener andre revisjonsselskap i underkant av 25 % av selskapene, mens kun 4,5 % av selskapene i IFRS-gruppen betjenes av andre revisorer. Altså er det forsvinnende få andre enn de fem største som reviderer IFRS-selskap. Dette kan trolig forklares fra to vinkler. For det første vil det være krevende og utenfor satsingsområdet for små revisjonsselskap å revidere selskaper som vurderer å rapportere etter IFRS – både i forhold til størrelsen på selskapene og dermed omfanget av revisjonen, men også i form av kompleksiteten i regelverket sammenlignet med NGRS(S).

Samtidig ser vi det som sannsynlig at IFRS-selskapene i større grad henvender seg til de store og anerkjente revisjonsselskapene.

En annen mulighet for å si noe om bruk av revisjonsselskap i forhold til IFRS, er å ta utgangspunkt i de største revisjonsselskapene og analysere andelen IFRS-selskaper mot andelen NGRS-selskaper.

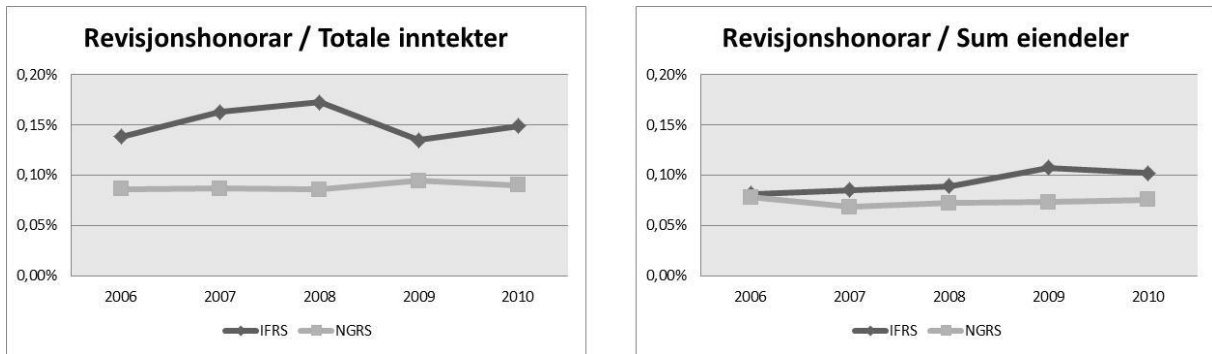
2005-2011	NGRS	IFRS	Sum	<i>Andel</i>
Deloitte	82 457	639	83 096	0,8 %
Ernst & Young	123 101	1 933	125 034	1,6 %
KPMG	69 513	865	70 378	1,2 %
PwC	109 012	1 521	110 533	1,4 %

Tabell 9.6 Porteføljesammensetning blant de fire store

PwC og E&Y har ved siden av å være størst målt etter antall IFRS-selskaper også høyest andel IFRS-selskaper i sin portefølje. KPMG har en lignende sammensetning, mens Deloitte har en noe lavere andel IFRS-selskaper enn de andre revisjonsselskapene.

9.2.2 Utvikling i revisjonshonorarer

I det følgende ønsker vi å ta analysen videre ved å se om IFRS-selskaper betaler mer i revisjonshonorarer enn NGRS-selskaper. For å gjøre dette vil vi igjen benytte oss av selskapene som utgjorde datagrunnlaget i kapittel 8. Vi anser det som lite interessant å se på revisjonshonorarene i seg selv. For å muliggjøre en sammenligning av selskap av ulik størrelse velger vi å analysere revisjonshonorarene både som andel av totale inntekter og sum eiendeler. Det mest naturlige er trolig å se revisjonshonorarer i forhold til inntekter. En rekke selskap har imidlertid relativt lave inntekter, men store eiendeler, slik at en analyse sett i forhold til eiendeler også kan motiveres. Igjen velger vi å gjøre bruk av median som gjennomsnittsmål.

Figur 9.4 Revisjonshonorarer (median)

Blant selskapene som analyseres, synes IFRS-selskapene å betale en høyere andel av sine totale inntekter i revisjonshonorarer enn NGRS-selskapene. NGRS-selskapene ligger jevnt på omtrent 0,10 % av totale inntekter, mens IFRS-selskapene ligger på omtrent 0,15 %, men med noe større svingninger. Også målt i forhold til sum eiendeler synes IFRS-selskapene å betale høyere revisjonshonorarer. Basert på Mann-Whitney-testen er forskjellene signifikante.

<i>z</i> -verdier	2006-2010	2006	2007	2008	2009	2010
Revhon / Totale inntekter	6,312 ***	3,409 ***	3,371 ***	3,201 ***	1,879 *	2,207 **
Revhon / Sum eiendeler	3,592 ***	1,576	1,355	1,860 *	1,711 *	1,383

Tabell 9.7 Mann-Whitney - revisjonshonorarer

Som et tillegg har vi sett på revisjonshonorarene for de samme selskapene i 2003 og 2004, da begge grupper rapporterte etter NGRS. IFRS-gruppen lå også da noe høyere. Det kan dermed tyde på at det er andre forhold enn regnskapsstandard som er vel så viktige årsaker til størrelsen på revisjonshonorarene. Det stilles strengere krav til regnskapsrapportering for børsnoterte foretak, og dermed kan man anta revisjonshonorarene er høyere for disse. Mange av IFRS-selskapene var børsnoterte i 2003 og 2004 og i perioden 2006-2010. Samtidig er det ingen børsnoterte foretak i kontrollgruppen, noe som kan være en viktig årsak til nivåforskjellen mellom gruppene.

En alternativ måte å analysere revisjonshonorarene på er å kjøre en regresjon med revisjonshonorarer som avhengig variabel, med for eksempel inntekter, eiendeler, lønnsomhet, børsnotering og en indikatorvariabel for IFRS som forklaringsvariabler. Som vi tidligere har pekt på er det imidlertid stor forskjell i størrelse mellom IFRS-selskapene og kontrollgruppen. Dermed er det lite interessant å se på revisjonshonorarene isolert, idet revisjonshonorarer har nær sammenheng med aktivitet og størrelse på virksomheten. IFRS-

variabelen vil da få en for stor verdi i forhold den faktiske betydningen IFRS kan ha for revisjonshonorarer. Vi kunne alternativt benyttet revisjonshonorarer over totale inntekter som avhengig variabel, men vi ville da mistet en av de viktigste forklaringsvariablene.

10. Avslutning

10.1 Konklusjon

Formålet med denne oppgaven har vært å avdekke hvor stor utbredelse IFRS har i Norge og hvordan rapporteringen av nøkkeltall påvirkes. I tillegg har vi undersøkt om det er tegn til opportunistisk bruk av IFRS. I Norge er det tidligere gjort analyser av implementeringseffekter på regnskaps- og balanseposter ved overgang til IFRS. Enkelte utenlandske studier har testet effekt på ulike nøkkeltall. Etter det vi kjenner til er dette den første utredningen som gir en deskriptiv analyse av IFRS-selskapene og ser på konsekvensene IFRS har for nøkkeltall i Norge. Vi er ikke kjent med andre studier som analyserer langsiktige virkninger av IFRS på nøkkeltall, hverken nasjonalt eller internasjonalt.

Vi finner at det totale antall selskap som rapporterer etter IFRS tredobles fra 2005 til 2011. Antallet ikke-lovpålagte selskap som rapporterer etter IFRS seksdobles i samme periode. Det viktigste deskriptive funnet knytter seg til at nærmere halvparten av de ikke-lovpålagte selskapene som benytter IFRS er eid fra utlandet. Med dette mener vi å ha identifisert en av de viktigste enkeltårsakene til bruk av IFRS i Norge. Videre finner vi at bruk av IFRS har sammenheng med bransjetilhørighet. Det er særlig innen finans og forsikring, olje og gass, i tillegg til skipsfart og enkelte deler av industri- og handelsbransjen, at IFRS står sterkt som regnskapsstandard.

I tråd med det man kan forvente fra teorien, leder overgangen fra NGRS til IFRS til signifikante forbedringer i driftsmargin og resultatgrad, men ikke i EBITDA-margin. Endringer i avskrivninger representerer den klart viktigste årsaken til disse funnene, men finansielle poster har også betydning. Når det gjelder overgangseffekter knyttet til balansen, er det omtrent like mange selskaper som opplever nedgang som økning i egenkapitalen. Vi finner ingen signifikante forskjeller i egenkapitalandel og gjeldsgrad. Med større innslag av virkelig verdi kunne man forvente høyere egenkapitalandel ved rapportering etter IFRS. Vi identifiserer en signifikant forbedring for alle de tre rentabilitetsmålene som analyseres.

Ved å sammenligne IFRS-selskapene med NGRS-selskaper over tid finner vi at driftsmargin og særlig resultatgrad etter IFRS er mer volatilt enn ved bruk av NGRS. Vi kan ikke si det samme om EBITDA-margin. Dette er i tråd med regnskapsteorien. Samtidig finner vi at

IFRS-selskapene rapporterer signifikant lavere marginer, noe som strider mot funnene fra den direkte analysen. Som i den direkte analysen finner vi ingen betydelige konsekvenser for rapportert finansiering. Hverken egenkapitalandel eller gjeldsgrad er signifikant forskjellig mellom gruppene. I motsetning til den direkte analysen finner vi at NGRS-selskaper rapporterer gjennomgående høyere rentabiliteter enn IFRS-selskaper. Det er styrker og svakheter knyttet til begge fremgangsmåter, slik at det er uavklart om nøkkeltall knyttet til marginer og rentabiliteter endres positivt eller negativt som følge av IFRS.

Vi har få indikasjoner på at frivillige IFRS-selskaper rapporterer bedre nøkkeltall enn lovpålagte selskaper. De fire store revisjonsselskapene er dominerende blant IFRS-selskapene, men det kan være flere plausible årsaker til dette. Vi finner imidlertid at IFRS-selskapene betaler vesentlig høyere revisjonshonorarer enn NGRS-selskapene. Samtidig betalte denne gruppen høyere revisjonshonorarer enn NGRS-selskapene også før innføring av IFRS, slik at det samlet sett ser ut til å være lite opportunistisk bruk av IFRS.

10.2 Robusthet og sårbarhet

Utredningens robusthet og sårbarhet følger av dataene og metodene som er benyttet. Både metode og data er redegjort for og evaluert i egne kapitler. Det er viktig å være innforstått med at de empiriske funnene som har blitt presentert er mer egnet til å se trender enn til å trekke endelige konklusjoner.

Analysen bygger på en forutsetning om at IFRS-selskapene faktisk rapporterte etter IFRS det aktuelle året. Dette er ingen problemstilling for de lovpålagte selskapene. Regnskapsregisteret i Brønnøysund bør i utgangspunktet være en pålitelig leverandør av regnskapsinformasjon, men vi erkjenner at oversikten har enkelte svakheter. Den største svakheten i studien knytter seg til at bruken av IFRS så langt er begrenset. SNF-databasens største svakhet er manglende spesifisering av regnskapsposter. Både den direkte og langsiktige analysen kunne vært gjort på et mer spesifisert tallgrunnlag. Da ville man i større grad kunne analysert virkningene på regnskapsposter. Vårt fokus har først og fremst vært å analysere endringer i nøkkeltall, og for dette formålet var spesifiseringen tilstrekkelig.

Den direkte analysen baserer seg på førstegangsregistrering av IFRS. Overgangsreglene tillot enkelte løsninger som lå nærme NGRS, noe som gjør at førstegangsregistrering ikke nødvendigvis fullt ut representerer et vanlig regnskapsår.

Den langsiktige analysen avhenger kritisk av kvaliteten på matchingen. I utgangspunktet er kontrollselskapene gode matcher til IFRS-selskapene, men over tid kan forhold som fusjoner og oppkjøp bidra til at selskapene utvikler seg ulikt. Dermed vil de ikke være like sammenlignbare.

10.3 Forslag til videre forskning

Etter hvert som IFRS blir mer utbredt vil en tilsvarende analyse kunne gi mer robuste resultater. Særlig vil dekomponeringen på bransjegruppenivå gi mer pålitelige resultater ettersom datasettet bærer preg av få observasjoner.

Et annet alternativ er å gjøre en mer detaljert analyse på spesifikke regnskaps- og balanseposter ved å ta for seg mer spesielle forhold ved reglene og se hvordan dette overføres i praksis. Vi har hatt et nokså generelt perspektiv ved å se på endring i ulike nøkkeltall.

En tredje mulighet er å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse om årsaker til frivillig bruk av IFRS. Dette er interessant for å få testet og validert våre funn, samt avdekke eventuelle andre grunner som ikke har latt seg avdekke gjennom informasjonen vi har benyttet oss av.

Litteraturliste

Bernhoft, A. C. (2008). IFRS og god regnskapsskikk - enkelte sentrale forskjeller. *Revisjon og Regnskap (3)*.

Blanchette, M., Racicot, F., & Girard, J. (2011). The Effects of IFRS on Financial Ratios: Early Evidence in Canada. Quebec: Certified General Accountants Association of Canada.

Bragelien, I. (2011). Forelesningsplansjer BUS400N - Styring av større foretak. Bergen.

Ernst & Young. (2011). *IFRS i Norge. Tema- og bransjeartikler, 6. utgave*. Oslo.

European Commission. (2013). *Enterprise and Industry*. Hentet 08. juni, 2013 fra http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm

Fardal, A. (2007). IFRS og norske regnskapsregler. *Magma (3)*.

Finanstilsynet. (2012). *Finansdepartementet*. Hentet 3. juni, 2013 fra http://www.regjeringen.no/upload/FIN/skatter_avgifter/Endringer_regnskapsreglene.pdf

Frangakis, C., & Rubin, D. (2002). Principal Stratification in Causal Inference. *Biometrics (1)*, ss. 21-29.

Gålaen, A., & Stenheim, T. (2010). *Differences in accounting quality between Norwegian GAAP and IFRS*. København.

Ghauri, P., & Grønhaug, K. (2002). *Research Methods in Business Studies*. Prentice Hall Europe.

Gjerde, Ø., Knivsflå, K., & Sættem, F. (2008). The value-relevance of adopting IFRS: evidence from 145 NGAAP restatements. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, ss. 92-112.

Gjesdal, F., & Johnsen, T. (1999). *Kravsetting, lønnsomhetsmåling og verdivurdering*. Bergen: Cappelen Akademisk Forlag.

-
- Grossman, S., & Hart, O. (1986). The cost and benefit of ownership: A theory of vertical and lateral integration. *Journal of Political Economy* (4), ss. 691-719.
- Gu, X., & Rosenbaum, P. (1993). Comparison of multivariate matching methods: structures,. *Journal of Computational and Graphical Statistics* (2), ss. 405-420.
- Hanstad, P., & Brandsås, H. (2012). Hentet 3. juni, 2013 fra http://www.revisorforeningen.no/arch/_img/9592158.pdf
- Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i Sosiologi og Statsvitenskap. 7. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- IFRS. (2013). *IFRS FAQs*. Hentet 6. juni, 2013 fra http://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html
- Imai, K., King, G., & Stuart, E. (2008). Misunderstandings between experimentalists and observationalists about causal inference. *Journal of the Royal Statistical Society Series* (2), ss. 481–502.
- Jacobsen, F. (2006). IFRS i norsk regnskapsregulering. I F. Gjesdal, E. Kvaal, & S. Kvifte, *Internasjonale regnskapsstandarder* (ss. 21-25). Oslo: Cappelen.
- Johannesen, A., Tufte, P., & Kristoffersen, L. (2005). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag.
- Johnsen, A. (2011). Forelesningsplansjer BUS402 - Finansregnskap. Bergen.
- Johnsen, A., & Kvaal, E. (1999). *Regnskapsloven. Kommentarer til lov av 17.juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m. v.* Oslo/Bergen: Cappelen Akademisk Forlag.
- Keller, G. (2009). *Managerial Statistics*. Toronto: South Western Cengage Learning.
- Kristoffersen, T. (2008). *Regnskapsteori. Med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS)*. Trondheim: Fagbokforlaget.
- Kvifte, S. S. (2006). IASB Rammeverk. I F. Gjesdal, E. Kvaal, & S. S. Kvifte, *Internasjonale regnskapsstandarder* (ss. 27-59). Oslo: Cappelen.
- Kvifte, S. S., Tofteland, A., & Bernhoft, A.-C. (2011). *God regnskapsskikk og IFRS, 2.utgave*. Fagbokforlaget.

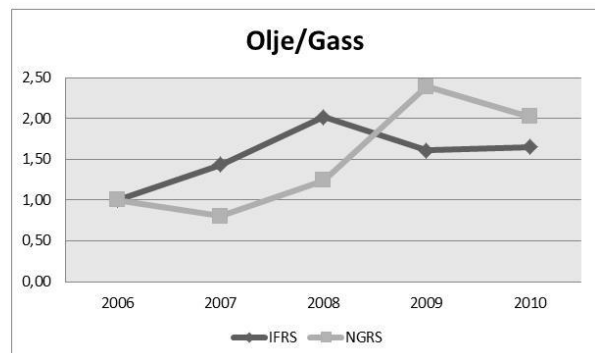
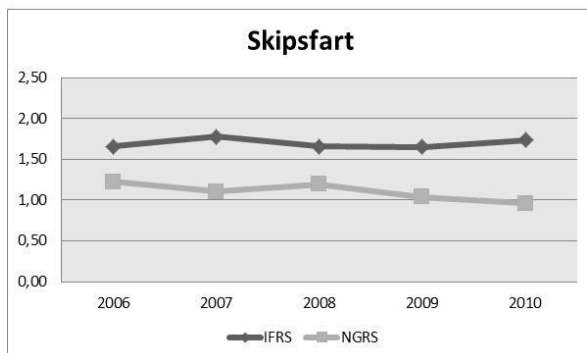
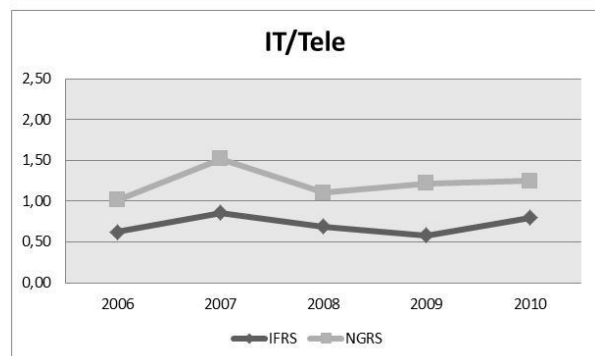
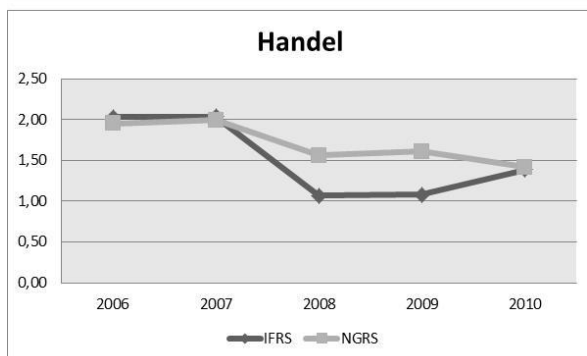
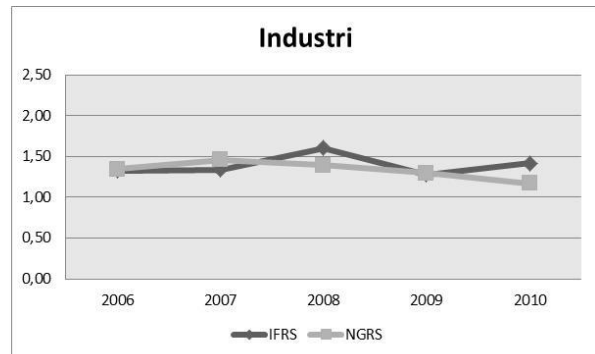
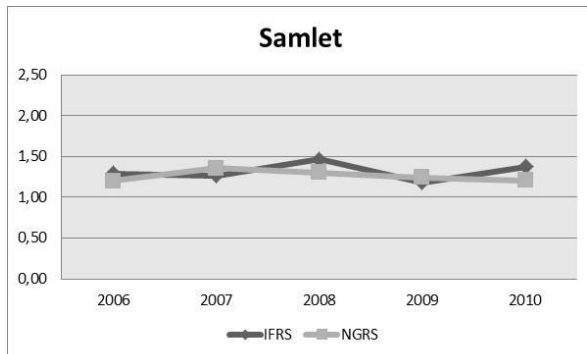
- Kvifte, S., & Brandsås, H. (2010). God regnskapsskikk i 25 år - fra "skatteregnskap" til IFRS. *Praktisk økonomi & finans* (3), ss. 45-59.
- Kvifte, S., & Johnsen, A. (2008). *Konseptuelle rammeverk for regnskap*. Oslo: DnR forlaget.
- Langli, J. (2010). *Årsregnskapet, 9.utgave*. Oslo: Gyldendal.
- Lantto, A., & Sahlström, P. (2009). Impact of International Financial Reporting Standard Adoption on Key Financial Ratios. *Accounting and Finance* (2), ss. 341-361.
- Melle, F., & Tømta, T. (1998). Ny regnskapslov og nye aksjelover. *Magma* (6).
- Mjøs, A. (2008). *Norwegian Companies' Capital Structure - An Overview*. Bergen.
- Mjøs, A., & Øksnes, K. (2012). *Dokumentasjon og kvalitetssikring av SNFs og NHHs database med regnskaps- og foretaksinformasjon for norske selskap*. Bergen: Samfunns - og Næringslivsforskning AS.
- Norsk RegnskapsStiftelse. (2010). *IFRS for SMEs. Notat fra arbeidsgruppen*. Hentet 28. januar, 2013 fra http://www.regnskapsstiftelsen.no/arch/_img/9514674.pdf
- Norske Finansanalytiskeres Forening, Den Danske Finansanalytikerforening, The Finnish Society of Financial Analysts. (2010). *Recommendations & Financial Ratios 2010*. København.
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold - Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Rosenbaum, P., & Rubin, D. (1983). The central role of the propensity score in observational studies for. *Biometrika* (1), ss. 41-55.
- Rosenbaum, P., & Rubin, D. B. (1985). The bias due to incomplete matching. *Biometrics* (1), ss. 103-116.
- Rubin, D., & Thomas, N. (2000). Combining propensity score matching with additional adjustments. *Journal of the American Statistical Association* , ss. 573-585.
- Saunders, M., Thornhill, A., & Lewis, P. (2009). *Research methods for business students*. Financial Times Prentice Hall.

- Sekhon, J. (2011). Multivariate and Propensity Score Matching Software with Automated Balance Optimization: The Matching Package for R. *Journal of Statistical Software* (7).
- Stuart, E. (2009). Matching methods for causal inference: A review and a look forward. *Statistical Science* (1).
- Stuart, E., & Rubin, D. (2007). Matching methods for causal inference: Designing observational studies. I J. W. Osborne, *Best Practices in Quantitative Methods* (ss. 155-177). Raleigh: Sage.
- Tellefsen, J. T., & Langli, J. C. (2005). *Årsregnskapet*. Oslo: Gyldendal.
- Tranøy, K. (1986). *Vitenskapen - samfunnsmakt og livsform*. Oslo: Universitetsforlaget.

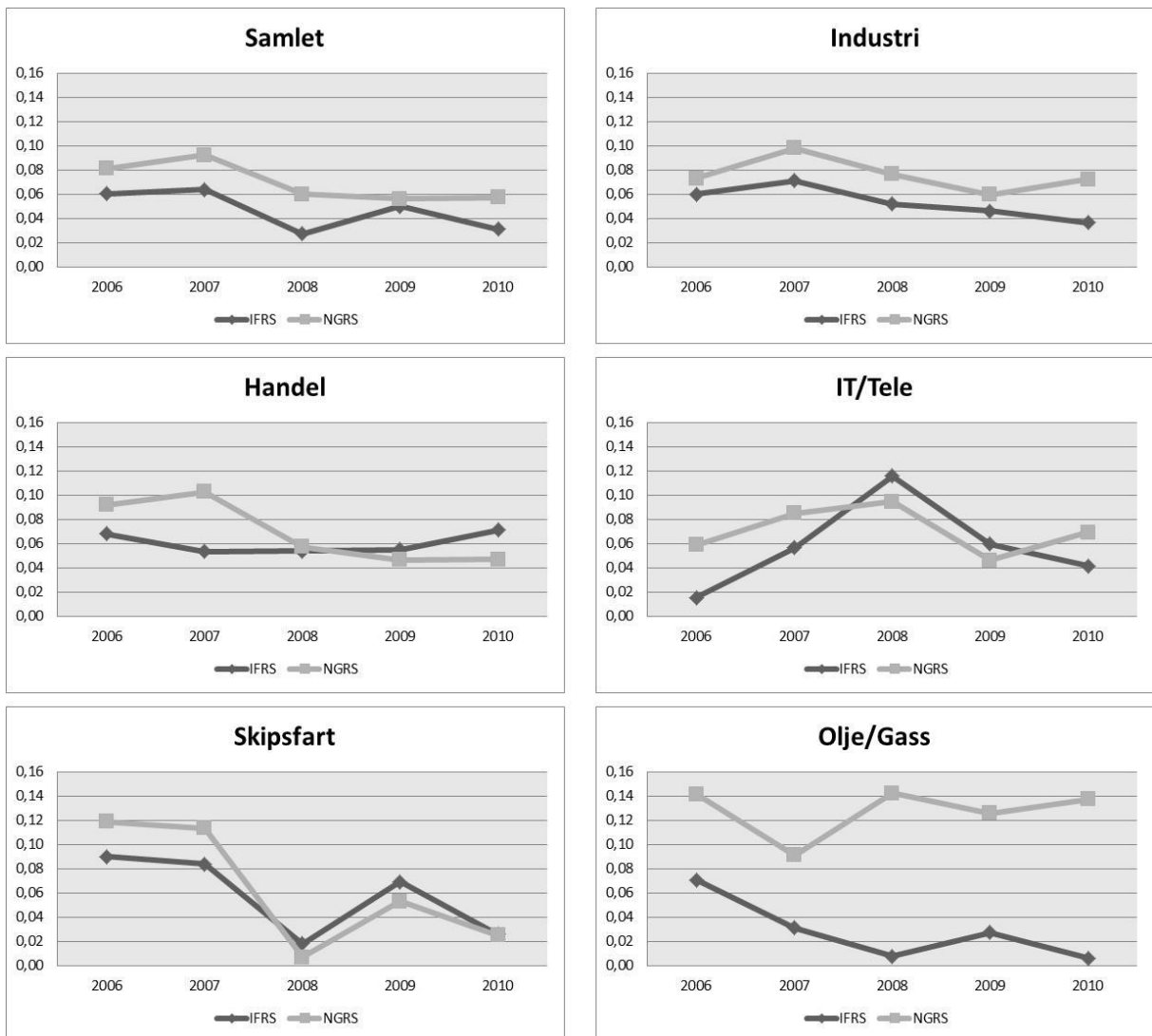
Vedlegg

A. Figurer til kapittel 8 – langsiktig analyse

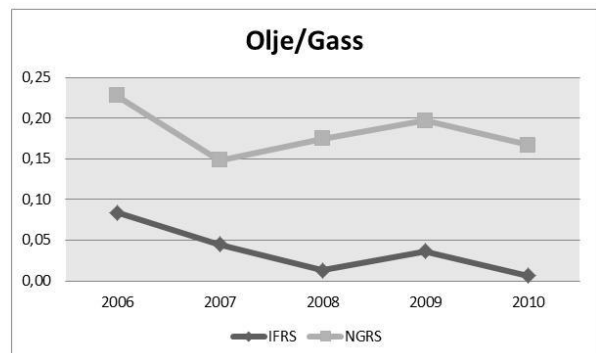
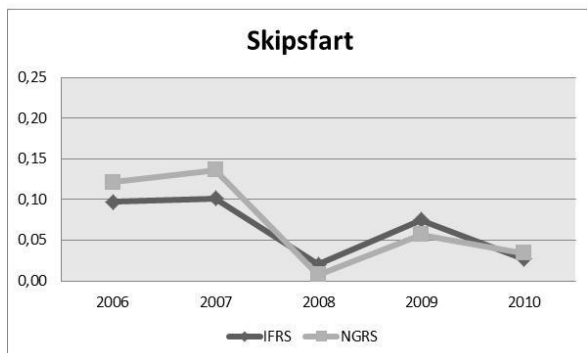
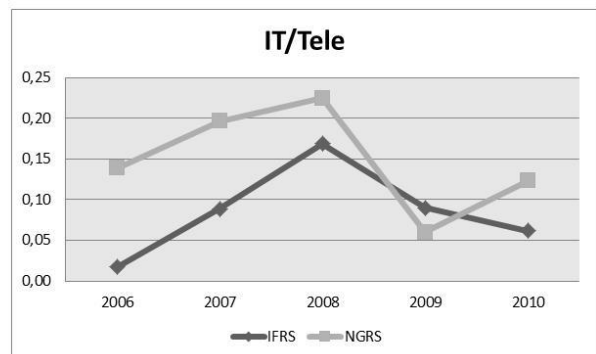
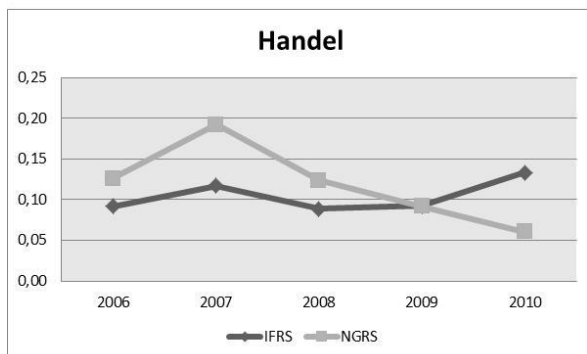
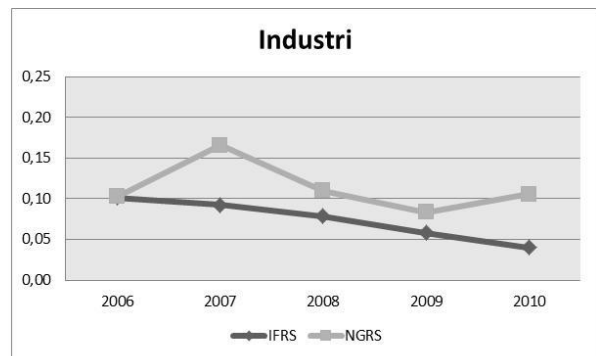
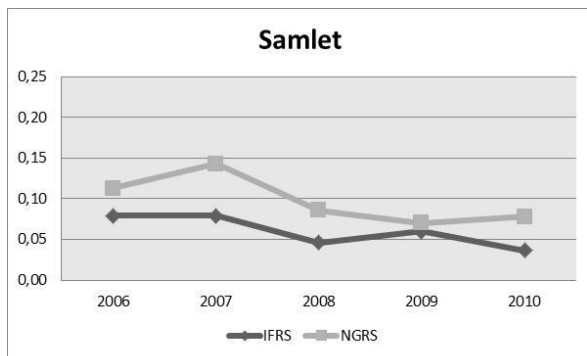
Gjeldsgrad (median)

Totalrentabilitet (median)

Rentabilitet på sysselsatt kapital (median)

B. Do-filer til matching

I. Klargjøring av analysegrunnlag

**Analysegrunnlag IFRS for perioden 2006-2010*

clear

use "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH) \Sammenlignende analyse\
Forberende arbeid\Alle.IFRS.sammenlign.dta"

drop if aar == 2005

drop if aar == 2011

sort orgnr aar

quietly by orgnr: gen dup = cond(_N==1,0,_n)

sort orgnr aar

bys orgnr: egen perioder = max(dup)

tabulate perioder

keep if perioder == 5

**Analysegrunnlag NGRS for perioden 2006-2010*

clear

use "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH) \Sammenlignende analyse\
Forberende arbeid\NGRS\NGRS.inkl.foretaksinfo.dta"

drop if aar == 2005

drop if aar == 2011

sort orgnr aar

quietly by orgnr: gen dup = cond(_N==1,0,_n)

sort orgnr aar

bys orgnr: egen perioder = max(dup)

tabulate perioder

keep if perioder == 5

**Slår sammen IFRS- og NGRS-grunnlaget*

**Laster inn IFRS-grunnlaget*

clear

use "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH)\Sammenlignende analyse\
Forberende arbeid\Analysegrunnlag.IFRS.2006-2010.dta"

**Gir indikatorvariabel på IFRS*

gen IFRS = 1

**Kobler på NGRS-grunnlaget*

append using "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH)\ Sammenlignende
analyse\Forberende arbeid\NGRS\Analyseutvalg.NGRS.dta"

**Beholder kun én observasjon for hvert selskap*

duplicates drop orgnr, force

**Utelater regnskapsvariabler (skal hentes fra 2004-regnskapet)*

drop totinn rentekost rentekostkon finkost fininnt renteinn driftsrs ordrsfs resfs skattords
skatteordr sumskatt aarsrs minintres utb utsskf pmidl finanlm anl invest oml sumeiend ek
minintbal pforpl utssk avsetn levgj offavg akgjeld skyldutb kgjeld lgjeld gjeld sumgje
daglonn styrehon revhon konshon ekandel ebitdamarg drmarg rgjeld_min rgjeld_max

II. Klargjøring av 2004-tall til bruk i matchingen

**Laster inn konsernregnskap og tilegner indikatorvariabel*

clear

use "C:\Users\EndreBerner\Documents\NHH\Masteroppgave\Database\DB_revisjon2013\År2010\rskap0112_kon_2004.dta"

gen kons = 1

**Kobler på selskapsregnskap*

append using "C:\Users\Endre Berner\ Documents\NHH\Masteroppgave\Database\DB_revisjon2013\År2010 \rskap0112_sel_2004.dta"

**Beholder kun konsernregnskap når begge foreligger*

sort orgnr aar

quietly by orgnr: gen dup = cond(_N==1,0,_n)

tabulate dup

drop if dup > 0 & kons ==.

count if kons == 1

keep orgnr navn aar totinn varefor avskr adrkost driftsrs fininnt finkost sumskatt resfs aarsrs
sumeind ek lgjeld kgjeld gjeld sumgjek revhon konshon daglonn styrehon ekandel
ebitdamarg drmargin

**Kobler regnskapsinformasjonen på IFRS-selskaper og kandidater til kontroll-selskaper*

merge m:m orgnr using "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH)\Sammenlignende analyse\Forberedende arbeid\Match\IFRS+match.grunnlag.dta"

**10 IFRS-selskaper ikke 2004-regnskap (reduserer grunnlaget fra 126 til 116 selskaper)*

keep if _merge == 3

drop _merge

**Gir NGRS-selskaper IFRS-verdi = 0*

replace IFRS = 0 if IFRS == .

III. Matching

**Eksakt match: inntektsgruppe, bransjegruppe. Relativ match: egenkapital, totale inntekter, totale kostnader*

**Laster inn data*

```
clear  
use "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH)\ Sammenlignende analyse\  
Forberedende arbeid\Match\IFRS+match.grunnlag.2004dta"
```

**Definerer inntektsgrupper*

```
gen inntgr = 2  
replace inntgr = 1 if totinn < 80000  
replace inntgr = 3 if totinn > 400000
```

**Generer variabler*

```
gen driftskost = totinn - driftsrs  
gen totkost = totinn - aarsrs
```

**Matcher selskaper ved bruk av MAHAPICK*

```
mahapick ek totkost totinn, idvar(orgnr) genfile (matchXI) nummatches(8) full treated(IFRS)  
matchon(bransjegr inntgr) sliceby(bransjegr) prime_id(ifrs_orgnr) score replace
```

**Benytter hvert kontrollsekskap kun én gang ved bruk av MAHASELECTUNIQUE*

```
clear  
use "C:\Users\Endre Berner\Dropbox\Masteroppgave (NHH)\ Sammenlignende analyse\  
Forberende arbeid\Match\match.endelig.dta"
```

```
mahaselectunique, idvar(orgnr) prime_id(ifrs_orgnr) nmatch(3) usefile(matchXI)  
writefile(matchXI2) replace
```